

MAGYAR GIMNAZISTÁK ANGOL PREPOZICIÓS HIBÁINAK ELEMZÉSE

B ö l c s é s z d o k t o r i d i s s z e r t á c i ó

Készítette:

Zsigmondné Horváth Mária

1991.

T A R T A L O M J E G Y Z É K

I.	Bevezetés	1
II.	<u>Nyelvészeti áttekintés</u>	
A.	<u>Célnyelvi megközelítés</u>	
	<u>1. Formai megközelítés</u>	
	1.1. A prepozícióról általában	3
	1.2. A prepozíciós szó szerkezet	9
	1.3. A prepozíciós szerkezet funkciói	13
	1.4. A prepozíciós szó szerkezet helye a mondatban	30
	<u>2. Tartalmi megközelítés</u>	
	2.1. A jelentés	35
	2.2. Prepozíciós jelentések	38
B.	<u>Magyar nyelvészeti megközelítés</u>	
	<u>1. Formai megközelítés</u>	
	1.1. Magyar esetragok és névutók	63
	1.2. Esetragos névszók, névutós szerkezetek	65
	1.3. Az esetragos névszók és a névutós szerkezetek funkciói	71
	1.4. Az esetragos névszók és a névutós szerkezetek helye a mondatban	74
	<u>2. Tartalmi megközelítés : az esetragos névszók, névutós szerkezetek jelentései</u>	75

III.	<u>Angol prepozíciós hibák elemzése</u>	
A.	<u>Az alkalmazott nyelvészet</u>	
1.A	hibaelemzés	89
2.A	hibákról általában	100
3.A	hibák okai	102
B.	<u>Magyar gimnazisták hibáinak elemzése</u>	104
IV.	<u>Eredmények, következtetések</u>	214

I. B E V E Z E T É S

E tanulmány nem törekszik az angol nyelvben előforduló, ún. prepozíciós szerkezetek átfogó és teljes körű feltárására és vizsgálatára. Célja az, hogy feltárja és megvizsgálja az angolt idegen nyelvként tanuló középiskolás diákok dolgozataiban előforduló, a prepozíciók használatakor elkövetett hibákat.

Ezen kívül a tanulmány áttekintést szeretne adni az előljáróról, mint nyelvtani kategóriáról, valamint annak általános jellemzőiről; és az angol prepozícióknak a magyar nyelvben megfelelő nyelvtani kategóriákról (esetragok és névutók).

A negyedik fejezet a hiba-előfordulással, annak okaival foglalkozik, és részletes elemzést ad magyar gimnazisták dolgozataiban előforduló angol prepozíciós hibákról.

Az utolsó fejezet következtetéseiben nem tűztem ki célul azt, hogy bármiféle megingathatatlan magyarázatot találjak a hibák okaira, illetve, hogy megjósoljam a magyar nyelvi interferencia lehetőségeit. Céloom csupán egyfajta kimutatás készítése volt a prepozíciós hibákról, ezek esetleges okairól. A pszicholingvisztika jövőbeni fejlődése talán majd szélesebb betekintést nyújt magába a tanulási folyamatba, s ezen keresztül a hibázás okainak felderítésére is lehetőség nyílik.

Addig is, a hibák felderítése fontos figyelemfelkeltő eszköz lehet a tanítási folyamat átgondolása, megtervezése, illetve

a tananyag összeállítása szempontjából az angolt, mint idegen nyelvet oktató tanár számára.

A tanulmány a prepozíciós szerkezetek, illetve esetragos és névutós névszók vizsgálatakor megpróbálja felhasználni a modern nyelvtudomány eredményeit. A tradicionális nyelvészettől eltérően, a nyelvet, mint rendszert vizsgálja, mégpedig a nyelvfejlődés jelenlegi fokán.

Az itt alkalmazott nyelvészeti megközelítés formai szempontú, az adott formából indul ki, a forma struktúráját vizsgálja, valamint más formákkal való kapcsolatát, illetve a forma (szerkezet) funkcióját. Bár a megközelítés elsősorban formai, tartalmi megközelítésre is sor kerül, hiszen egy-egy nyelvészeti kategória leírása csakis a formából kiindulva, de a formai és tartalmi megközelítés dialektikus viszonylatában megfelelő.

II. NYELVÉSZETI ÁTTEKINTÉS

A. CÉLNYELVI MEGKÖZELÍTÉS

1. Formai megközelítés

1.1. A prepozícióról általában

Az angol nyelv az indoeurópai nyelvcsalád germán ágához, a nyugati germán nyelvekhez tartozik.

Az angol analitikus nyelv, melyre jellemző, hogy a mondatban a szavak közötti kapcsolatot nem a szavak ragozott alakjai, hanem segédszavak, szórend, stb. jelzik.

A prepozíciók nagy szerepet játszanak az angol nyelv rendszerében, és sok nehézséget okoznak az angolul tanuló magyar anyanyelvű diákoknak.

Mi is az a prepozíció? Egy jel, egy betűsor. Ez azonban nem ilyen egyszerű. Nem egyszerűen betűk sorozata, hanem bizonyos jelentéssel bíró egység. Kettőssége a jel kettősségéből következik: egy érzékelhető formából és egy információból tevődik össze.

A prepozícióval kapcsolatban még több kérdés is felvetődik.

Mi a szerepe? Mi alapján állapítható meg, hogy egyáltalán prepozícióról van-e szó?

Van-e különbség a következő 2 mondatban lévő két before szó között?

1/ He must finish his work before he goes home.

2/ I'll do it before eight o'clock.

Mi a különbség a következő mondatokban az off és a to között, és milyen jellegű ez a különbség: formai, jelentésbeli; morfológiai vagy szintaktikai?

3/ They have put off the show.

4/ The watch belonged to my father.

Az off (3) helyett miért nem használhatunk on prepozíciót?

Miben tér el a következő két mondatban lévő at elöljárószó?

5/ I saw John at the gate.

6/ We met at 10 o'clock.

Még számos kérdés merülhet fel az elöljárószókkal, azok használatával kapcsolatban, melyek megválaszolásához tekintsük át mindazt, amit az elöljárószóról, mint nyelvi, nyelvtani kategóriáról megtudhatunk.

Mi a prepozíció? Egy szó, egy nyelvtani eszköz, egy viszony kifejezése? A hagyományos meghatározás szerint a prepozíció egy olyan szó, amely viszonyt jelöl, mégpedig egy főnév vagy névmás és egy másik szó (ige, főnév, melléknév) közötti viszonyt.

E meghatározás alapján a prepozíciókat sokszor nevezik grammatikai szavaknak, viszonzóknak. A viszonyjelölés fogalma azonban túl tág a prepozíció meghatározásához. Hiszen a kötőszók is összekapcsolhatnak két szót, melyek közül egyik főnév, a másik pedig lehet ige, főnév, vagy melléknév.

7/ He must finish his work before he goes home..

8/ I'll do it before eight o'clock.

Amint láthatjuk, mindkét mondatban a before szó szerepel. Azonban csak formailag azonosak. Ez a két szó két külön lexikai egység, mert szerepük és használatuk eltérő. A 7. mondatban szereplő before alárendelő kötőszóként funkcionál, mely egy igeidőt kifejező igét tartalmazó alárendelt tagmondatot kapcsol egy nála nagyobb egységbe.

A 8. mondatban viszont a before elöljárószó az utána következő szerkezettel prepozíciós szószerkezetet alkot. A kötőszótól pontosan az különbözteti meg, hogy prepozíciós szószerkezetet alkot, melyben a prepozíció után komplementumként egy főnévi szószerkezet (NP) található. Valamint az, hogy ez a prepozíciós szerkezet speciális, a kötőszókéthöz eltérő funkciót tölt be a mondatban.

A prepozíció meghatározásánál nagy gondot kell fordítani arra, hogy a meghatározás megfeleljen a nyelvészeti kívánalmaknak, s ne ragadjon meg egy általános síkon.

A prepozíció meghatározását nem érdemes egyetlen mondatba sűrítve megadni, ahogy ezt a tradicionális nyelvészet tette. A kérdés részletesebb kifejtése célravezetőbb.

Általános nyelvészeti síkon elmondható, hogy a prepozíció egy olyan szó, amely más szavaknak a mondatba illeszkedését segíti elő, miközben bizonyos viszonyokat jelöl.

Nyelvi partikuláris síkon azonban ez bővebb kifejtést igényel. Eszerint a prepozíció a névmásokkal, kötő-

szókkal, indulatszókkal együtt a zárt szófajok közé tartozik. Ez azt jelenti, hogy a prepozíciók csoportja korlátozott számú szóból áll, tagjai felsorolhatók, új szavak ritkán csatlakoznak hozzá. Egyedüli kivétel talán ez alól a főnevek segítségével létrehozott ún. "komplex prepozíció" (pl. "by dint of"), de az ilyen prepozíció - keletkezés szűk körű és nem túl gyakori (in R.Huddleston 1984; p. 341).

A prepozíciók lehetnek egyszerű és komplex prepozíciók. Az egyszerű prepozíciók egy szóból (in, on, at), a komplex prepozíciók kettő vagy három szóból állnak (in front of).

A prepozícióról, mint szóról beszélhetünk, de a lexéma fogalma nem alkalmazható rá, mivel nem kerül olyan inflexiós kontrasztba, mint például a tooth szó (tooth - teeth). Tehát csakis szóról és lexikai elemről tehetünk említést. Az in prepozíció egy lexikai elem a szótárban, és egy szó. Az in front of prepozíció egy lexikai elemet testesít meg, de három szóból áll.

A prepozíció-szófaj központi elemeinek tehát a következő jellemzői vannak:

- Inflexiós alakjai nincsenek, nem "ragozható".

Például, az in prepozíció szótári alakja változatlanul és mindig ugyanúgy, ugyanolyan formában kerül be a mondatba, bármilyen szintaktikai viszo-

szonyok esetén:

9/ He is in the room.

10/ They were in the garden.

- A prepozíció mondatba illeszkedéskor szerkezetet alkot. Ezt a szerkezetet prepozíciós szerkezetnek (PP) nevezzük. Minden szószerkezet főtagból és függő tagból áll. A szószerkezeteket főtagjuk típusa szerint határozzuk meg.

A prepozíciós szerkezet főtagja a prepozíció.

Ez a prepozíció a szószerkezetben egy komplementumot vesz fel, mely a prepozíciós szerkezet függő tagja. Ezt a komplementumot általában főnévi szószerkezet (NP) valósítja meg.

- A prepozíciós szószerkezet a mondatban komplementumként vagy adjunktumként funkcionál.

Mielőtt rátérnénk a prepozíciós szerkezet részletesebb vizsgálatára, meg kell említenünk olyan prepozíciókat is, melyek a prepozíciók szófajának nem központi elemei (considering, near, like). Milyen szófajú szavak ezek? Igék, melléknévek vagy prepozíciók?

11/ They are considering going to Australia.

12/ She is quite pretty, considering her age.

13/ He is a near relative of ours.

14/ There is a café near the station.

A 11. mondatban a considering igeként, a 13.-ban a near melléknévként szerepel. A 12. és 14. mondatokban mindkettő prepozícióként jelenik meg. Mindkét szó esetében szófajváltás történt; az egyébként igeként, illetve melléknévként használatos szavakat előljárószóként alkalmazzuk.

Van néhány olyan, tradicionálisan a prepozíciókhoz, illetve a határozószókhöz (konkrétabban partikulákhoz) sorolt szó, melyek főleg helyviszony kifejezésre szolgálnak (above, behind, down, in, off, out, up, stb.). Ezeket akkor sorolják a prepozíciókhoz, ha van - általában NP által kifejezett - komplementumuk (15).

15/ He walked up the hill.

16/ He stood up.

Ha nincs komplementumuk, akkor hagyományosan a partikulákhoz (határozószókhöz) sorolják őket. Ez a besorolás azonban nem megfelelő, hiszen a partikulák nem rendelkeznek a központi határozószók vonásaival, nem szerepelhetnek melléknevek és határozószók előtt modifikátorként, azok jelentését nem módosíthatják. Sokkal valószínűbb, hogy a partikulák és a prepozíciók esetében ugyanarról a szófajról van szó, mindkettő egy és ugyanazon osztálynak a tagja. Amint láttuk, a prepozíció a PP-ben komplementumot vesz fel. A partikulának nevezett szó után nem találunk komplementumot. Ennek ellenére tekinthetjük a partikulát egy olyan PP-nek, amelyből kimaradt a függő tag, a komplementum (16).

1.2. A prepozíciós szószerkezet

A prepozíciós szószerkezet (PP) főtagja a prepozíció. A prepozíciós szószerkezetben a prepozíció komplementuma általában főnévi szószerkezet (NP), mégpedig a maga összetettségével (a főnév a komplementumával, adjunktumával, stb. együtt). A főnévi szószerkezet a prepozíciós szószerkezetben a prepozíciónak alaptípusú komplementuma, azonban nem az egyedüli lehetőség a PP függő tagjának (dependensének) kifejezésére.

A prepozíciós szószerkezeten belül, a prepozíció komplementumaként szerepelhet melléknévi szószerkezet: Adj P (17), határozószós szerkezet: Adv P (18), prepozíciós szószerkezet: PP (19) és igeidőt kifejező igét (20), illetve -ing formát (21) tartalmazó tagmondat is.

17/ in brief; at worst

18/ until now; from there

19/ from under the tree

20/ from what he said

21/ by signing a contract

Főnévi igenevet tartalmazó tagmondat, illetve that-tagmondat (that-clause) nem lehet a PP-ben a prepozíció komplementuma.

A prepozíciós szerkezetnek nemcsak komplementumként szereplő függő tagja lehet, hanem modifikátor is, mely

főleg helyviszonyt, illetve időviszonyt kifejező prepozíciós szószerkezetben fordul elő:

22/ twenty metres below surface

23/ three minutes before the concert

Némely esetben nem olyan egyszerű eldönteni, hogy egy szerkezetet milyen további összetevőkre bonthatunk.

24/ He succeeded by dint of hard work.

25/ He finished his book after months of hard work.

Azonosak-e a 24.-ben és a 25.-ben lévő prepozíciós szerkezetek felépítésük szerint?

Láttuk, hogy a prepozíciós szerkezet egyrészt több összetevőből áll, másrészt a benne lévő prepozíció maga is több szóból állhat. A prepozíciós szerkezetben található komplementum szintén állhat több részből.

A prepozíciós szerkezet összetevőkre bontásánál probléma akkor merülhet fel, ha a függő tag maga is tartalmaz (például komplementumként) prepozíciós szerkezetet.

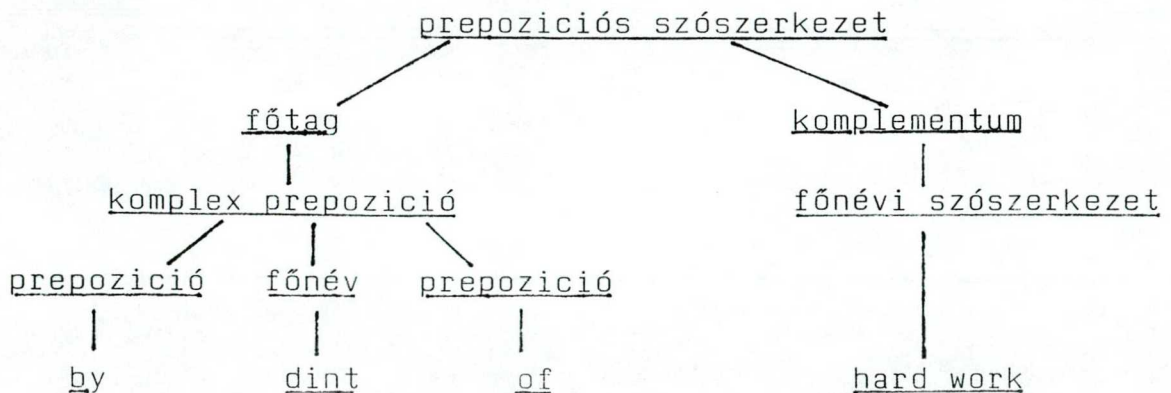
Mi alapján mondjuk meg, hogy a prepozíciós szerkezet egyszerű prepozícióból és prepozíciós szerkezetet, mint komplementumot tartalmazó főnévi szerkezetből áll-e, vagy pedig komplex prepozícióból és NP-ből? Közelebb juthatunk a megoldáshoz, ha a prepozíciós szerkezetből a prepozíciót leahagyva, a fennmaradó főnévi szerkezetet vizsgáljuk meg. Megnézzük például, hogy ez a főnévi szószerkezet létezik-e az előtte lévő (és elhagyott) prepozíció nélkül. Ha igen, akkor ez va-

lóban a prepozícióhoz járuló főnévi szószerkezet, komplementum a PP-n belül. Ha nem, akkor ez nem tekinthető a prepozíció komplementumának.

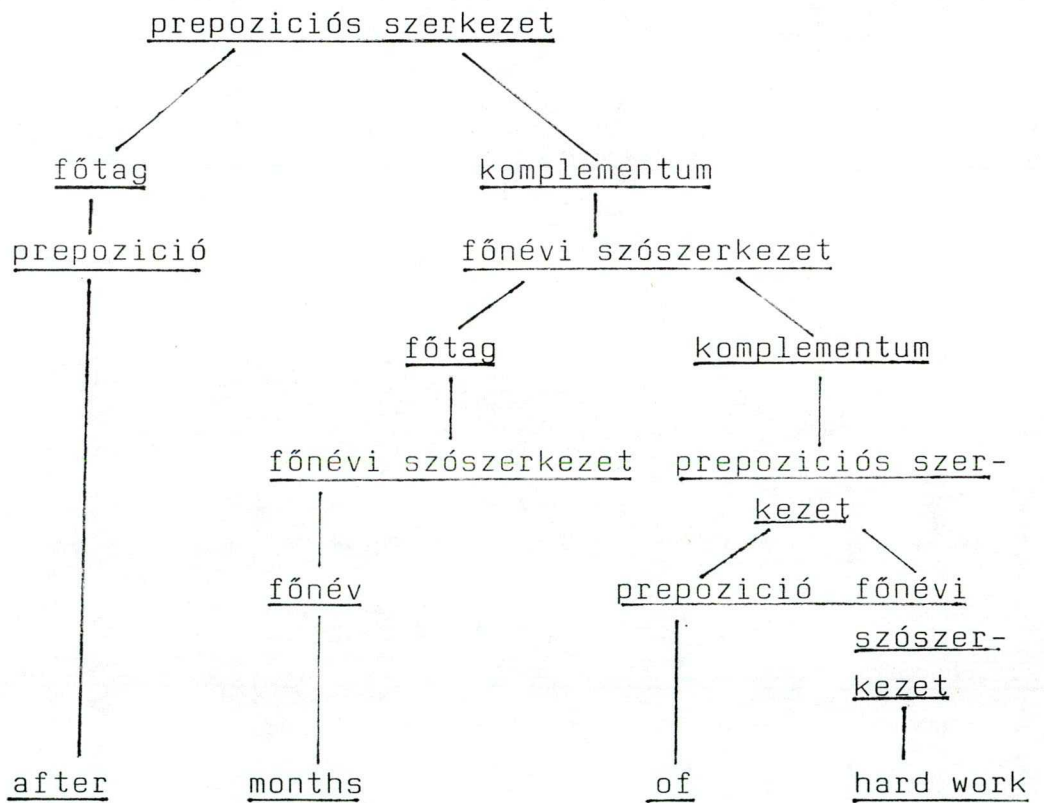
A 24. mondatban szereplő "by dint of hard work" szerkezetből nem hagyhatom el a by prepozíciót, mert "dint of hard work" főnévi szószerkezet magában nem létezik.

Ebből következik, hogy a prepozíciós szerkezet főtagja nem lehet a by prepozíció, függő tagja pedig nem a "dint of hard work". A "by dint" szintén nem különíthető el a szerkezetben, hiszen a fennmaradó "of hard work" semmiképpen sem felel meg a PP-ben lévő prepozíció komplementumára vonatkozó feltételeknek.

Tehát elmondhatjuk, hogy itt egy komplex prepozícióval van dolgunk (by dint of), és ehhez járul komplementumként a függő tag (hard work). Jelen esetben a függő tag tehát nem tartalmaz prepozíciós szószerkezetet komplementumként, a komplementumon belüli főtag nem a "dint", hanem a "work" főnév (in R. Huddleston 1984).

Ugyanakkor a 25. -ben lévő "after months of hard work" prepozíciós szerkezet vizsgálatakor az "after" leha- gyása után fennmaradó "months of hard work" szerkezet léte- zik az "after" nélkül is. Van ilyen főnévi szószerkezet. Ez egy olyan főnévi szószerkezet, melyben a főtagnak komp- lementuma van, és ezt prepozíciós szerkezet (of hard work) valósítja meg. E főnévi szószerkezet főtagja nem a "work", hanem a "months" főnév.

1.3. A prepozíciós szerkezet funkciói

A prepozíciós szószerkezet a mondatban, alapjában véve két funkciót tölthet be. Az angol nyelvben a szószerkezetek által betöltött funkciók alapján a következő fő mondatrészeket különböztetjük meg: alany, állítmány és komplementum. További mondatrészek az adjunktum, mely a mondat integráns része; valamint az olyan periférikus elemek - periférikus adjunktív elemek (in R. Huddleston 1984) - melyeket R. Quirk (1980) konjunktumnak és diszjunktumnak nevez. Ez utóbbi két elem nem szerves része a mondatnak. A konjunktum a mondatot beilleszti a többi mondat közé, azáltal, hogy az előző mondatokhoz vagy mondathoz fűzi azt, tehát tulajdonképpen egy "összefűző", "kapcsoló" elem (24). A diszjunktum általában a beszélőnek a mondat tartalmához való viszonyulását fejezi ki (25).

24/ In other words, he is the kind of man who likes to help other people.

25/ To my regret, Marry refused your help.

Az adjunktum olyan mondatrész, amely ugyan integráns része a mondatnak, megléte mégsem kötelező. Az adjunktum a többi mondatrész által kifejezett tartalomhoz valamiféle új információt tesz hozzá (26).

26/ I met John in the garden.

Az adjunktumok osztályozása nagyjából megfelel a határozószók besorolásának. Számos tipust különböztethetünk meg, bár némely esetben a különbség inkább szemantikai, és nem szintaktikai (in R. Huddleston 1984)

módot kifejező adjunktum: He was talking in a loud voice.

eszközt kifejező adjunktum: He cut the rope with his knife.

időt kifejező adjunktum: He read this book in the summer.

társat kifejező adjunktum: She went for a walk with a friend.

időtartamot kifejező adjunktum: We have been living here for ten years.

gyakoriságot kifejező adjunktum: I have met Mr White on several occasions.

helyet kifejező adjunktum: He is working in the fields.

célt kifejező adjunktum: They will do everything for money.

okot kifejező adjunktum: He did it only out of curiosity.

fokot és mértéket kifejező adjunktum: It has been reduced by half.

nézőpontot kifejező adjunktum: From a scientific point of view, it is a good method.

Bár az adjunktum és a periférikus elemek (konjunktum és diszjunktum) között nem minden esetben húzható meg éles határ vonal, a már említetteken túl, még egy fontos, köztük lévő különbség említhető. Az adjunktum integráns része a mondatnak annyiban is, hogy feltehetünk vele kapcsolatban eldöntendő kérdést (27), és "hasított" mondatban kihangsúlyozhatjuk (28).

27/ Did she write the book in 1970?

28/ It was in 1970 that she wrote the book.

E műveletek nem végezhetők el sem a diszjunktummal, sem pedig a konjunktummal kapcsolatosan.

Az adjunktumoktól teljesen eltérő módon viselkednek a

komplementumok. Ez utóbbiak a mondatnak olyan elemei, melyek a mondat szerves részét képezik. Amíg azonban az adjunktum megléte a mondatban nem kötelező, a komplementum általában nem hagyható ki a mondatból anélkül, hogy annak szerkezete ne sérülne.

29/ She was in Rome.

30/ She visited her friend in the evening.

A 29. mondatban lévő in Rome prepozíciós szószerkezet a mondatban komplementumként szerepel, megléte kötelező, kihagyása esetén a mondat szerkezete és jelentése károsodást szenvedne.

A 30. mondatból viszont kihagyhatjuk az in the evening szerkezetet, a mondat e szerkezet nélkül is értelmes marad. Ez a szerkezet adjunktumként funkcionál.

Az "adjunktum" és "komplementum" tulajdonképpen funkciók elnevezései. Az adjunktum szerepét különféle szószerkezetek tölthetik be.

31/ They will spend three days here.

32/ They were playing in the garden.

33/ I was tired because I had been working a lot.

34/ They went abroad to meet interesting people.

35/ Unaware of the danger, he was standing there.

Az adjunktum kifejezésére a 31. mondatban határozószós szerkezet (Adv P), gyakrabban prepozíciós szószerkezet (32) szolgál. Az adjunktum kifejező eszköze tagmondat is lehet: igeidőt kifejező igét tartalmazó (33), igeidőt nem kifejező igét tartalmazó (34), illetve igét nem tartalmazó (35) tagmondat.

Amint láttuk, a prepozíciós szószerkezet (PP) az adjunktum egyik legfontosabb megtestesítője.

Adjunktum funkciót a prepozíciós szószerkezet nemcsak a mondat szerkezetében, legfelsőbb szerkezeti szinten - tulajdonképpen az állítás részeként, az igei szerkezethez (VP) kapcsolódva - tölthet be, hanem egyéb szószerkezeteken belül is.

36/ They were drawing in the room.

37/ a girl with black hair

38/ pretty for her age

A 36. példában a prepozíciós szószerkezet a mondat egészében, az igei szószerkezethez (V P) kapcsolódva, a 37. példában a főnévi szószerkezetben (NP), a 38-ban pedig egy melléknévi szószerkezetben (Adj P) belül tölti be e funkciót.

Az előzőekben már említett komplementumok, melyek a mondatnak nemcsak hogy integráns részei, de általában kötelező jellegű elemei is, többféle típusuak lehetnek.

39/ I saw him yesterday.

40/ He is a teacher.

41/ John went into the room.

42/ We know that he was right.

A 39. mondatban található komplementum az igéhez tartozó tárgy (Obj), melyet általában főnévi szószerkezet testesít meg. A komplementum lehet predikativ komplementum (40), prepozíciós szószerkezettel kifejezett (41), valamint tagmondattal kifejezett komplementum (42). Az előző példákban olyan komplementumok szerepeltek, melyek a mondatban az igei szószerkezethez

kapcsolódtak. Ezek közül a prepozíciós szószerkezetek által megtestesített komplementumok lényegesek a tanulmány szempontjából.

Komplementumokat azonban nemcsak igei szószerkezethez kapcsolhatnak, hanem főnévi (NP), illetve melléknévi (Adj P) szószerkezetekben is lehetnek függő tagok (dependensek).

Főnévi szószerkezetekben két esetben szerepelhetnek prepozíciós szószerkezettel kifejezett komplementumok: deverbális és nem deverbális (nem igéből származtatott) főnevek után. A deverbális főnevek esetében szintén két lehetőség van. Az első az, amikor az ige, melyből a főnevet származtattuk, u.n. prepozíciós ige. Ilyenkor a főnév után az a prepozíciós szószerkezet kerül komplementumként, amely egyébként az igei szószerkezet komplementumaként szerepelt (44. 46.).

43/ He believes in God.

44/ his belief in God

45/ You can confide in his honesty.

46/ your confidence in his honesty

Természetesen ilyenkor a főnév - illetve inkább az ige - az, ami szintén nagy befolyással van a prepozíció-választásra. A második eset, amikor a deverbális főnevet nem prepozíciós igéből származtatjuk, hanem tárgyias igéből. Ilyenkor a főnév komplementumát általában of prepozíciós szószerkezet testesíti meg (48).

47/ She translated the article.

48/ the translation of the article

Előfordul azonban, hogy ilyenkor nem az of prepozíciót alkalmazzuk (50).

49/ She married Tom.

50/ her marriage to Tom

Nemcsak deverbális főnévnek lehet prepozíciós szó szerkezettel kifejezett komplementuma, hanem olyanoknak is, melyek nem igéből származtatott főnevek (51).

51/ the master of the house

Az ilyen prepozíciós szó szerkezetet of-szerkezetnek is nevezik, mely többek közt birtoklás kifejezésére is szolgálhat (52). Alkalmazhatjuk az egész részének kifejezésére (53), és értelmezői szerepben (54) is állhat a főnév után (in R. Quirk 1980).

52/ the condition of the poor

53/ a bar of chocolate

54/ the city of Rome

Birtoklás kifejezésére használjuk még a birtokosra utaló szó szerkezetet (Poss P) is, mely a főnévi szó szerkezeten belül determinánsként funkcionál. A két konstrukció azonban nem felel meg egy - az - egyben egymásnak, vannak olyan esetek, amikor kizárják egymást.

Ha a birtokos élőlény, szinte kizárólag a PossP-t használjuk (55).

55/ the girl's hair

Mint már láttuk, a főnévi szó szerkezetben a prepozíciós szó szerkezet adjunktumként is szerepelhet. Előfordulhat, hogy mind a komplementumként, mind pedig az adjunktumként funkci-

onáló prepozíciós szószerkezetnek of a főtagja:

56/ the members of the club

57/ a man of genius

Az 56. szerkezetben lévő of egy, a főnévi szószerkezetben komplementumként szereplő prepozíciós szószerkezet főtagja.

Az 57. példában található of pedig egy adjunktumként funkcionáló prepozíciós szerkezet főtagja.

Mi alapján mondhatjuk meg, hogy az of prepozíciót tartalmazó szerkezet miként funkcionál?

Szemantikailag viszonylag könnyű felfedezni a különbséget, mivel azonnal látható, hogy az 57. példában szereplő of prepozíciót tartalmazó szerkezet a man főnévvel kifejezett denotátum bizonyos tulajdonságát, jellemző vonását fejezi ki, ugyanúgy mint az "a girl with black hair" példa esetében. Ugyan- ez azonban nem mondható el az 56. példában szereplő prepozíciós szerkezetről. Jelen esetben, szintaktikailag sokkal nehezebb meghúzni a határvonalat a prepozíciós szerkezettel kifejezett komplementum és adjunktum között. Általában komplementumról van szó, ha a következő feltételek teljesülnek:

a./ megléte kötelező (általában)

b./ a prototipusos komplementumok kifejező eszköze a főnévi, illetve melléknévi szószerkezet

c./ egy bizonyos típusú ige (illetve főnév vagy melléknév) jelenléte megkövetelheti a komplementum megjelenését.

A b. pont jelen esetben nem jöhet számításba a bizonyításnál,

hiszen itt a kifejező eszköz nem főnévi vagy melléknévi, hanem prepozíciós szószerkezet.

Az a. pontot sem vehetjük figyelembe, mivel a főnévi szószerkezetben lévő komplementumok ugyanolyan szabadon elhagyhatók, mint az ott szereplő adjunktumok.

Csak a c. pontban leírtakra támaszkodhatunk. Ez azonban a deverbális főnevek esetében nyújt segítséget:

58/ his confidence in his teacher

59/ the picture in the room

Az 58. példában az in prepozíciót tartalmazó prepozíciós szerkezet a főnévi szószerkezet komplementuma ("confidence in his teacher"), mivel a deverbális főnév (melyet prepozíciós igéből képeztünk) nagyban meghatározza a prepozíció-választást. Az 59. példában a prepozíciós szerkezet adjunktum, mely lokatív jelentéssel rendelkezik. Az utóbbi esetben a főnév nem határozza meg a prepozíció használatát, bármilyen prepozíciót tartalmazó prepozíciós szerkezet kerülhet utána.

Néhány főnév, mely komplementumot vehet fel (az 58. példához hasonlóan): aptitude (for), belief (in), confidence(in), disgrace(to), prejudice (against), responsibility (to), responsibility(for), respect (for), satisfaction(in), sympathy (with), sympathy(for).

A prepozíciós szószerkezet nemcsak főnévi, hanem melléknévi szószerkezeten belül is lehet függő tag: komplementum vagy adjunktum:

60/ He is good at games.

61/ She is pretty for her age.

A 60. mondatban lévő at games prepozíciós szerkezet a melléknévi szószerkezetben belüli komplementum.

Nem minden esetben kötelező jellegű az ilyen melléknévi szószerkezetben a komplementum megléte:

62/ I'm afraid.

63/ I'm afraid of these dogs.

64/ They are fond of Jane.

Néha azonban egyáltalán nem hagyhatjuk el. Nem létezik például olyan mondat, melyből a fond után következő of prepozíciós szerkezet elhagyható (64).

Az, hogy a melléknév milyen prepozíciós szerkezetet vesz fel komplementumként, a melléknévtől függ. Bizonyos melléknevekhez mindig bizonyos prepozíciók kapcsolódnak.

A melléknévi szószerkezetben adjunktumként szereplő prepozíciós szerkezet minden esetben elhagyható, és a benne lévő prepozíciót nem a melléknév határozza meg, hanem az a tartalom, amelyet ki akarunk fejezni a prepozíciós szerkezettel (61).

A legtöbb melléknévi szószerkezetben egyáltalán nem találunk komplementumot. Fontos megjegyezni azonban, hogy a komplementumot tartalmazó melléknévi szószerkezetek a mondatban nem használhatók attribútumként.

Néhány melléknév, mely komplementumot vehet fel:

afraid (of), ashamed (of), aware (of), dependent on/upon, different (from), familiar (with), good (at), ignorant (of), indifferent (to), innocent (of), responsible (for), sensitive (to), similar (to).

Mint már láttuk, az igei szószerkezetekhez kapcsolódó komplementumok különfélék (39. 40. 41. 42. példák) lehetnek. A prepozíciós szószerkezettel kifejezett komplementumok - az igehez kapcsolódóan - két csoportra oszthatók.

65/ Tom is at the cinema.

66/ He insisted on his innocence.

Az első csoportba sorolhatók mindazok a komplementumok, melyek az igei szószerkezet után állva, a cselekvés helyét (65), irányát vagy idejét fejezik ki. A második csoportba tartoznak azok a komplementumok, melyekben a prepozíció-választást nagymértékben befolyásolja a VP-ben található ige (66).

Az első csoportba tartozó komplementumok kifejező eszköze olyan prepozíciós szószerkezet, mely arra utal, hogy a cselekvés hová irányul (67), hol (68) vagy mikor (69) történik.

67/ Tom went into the hall.

68/ They keep their books in the living-room.

69/ The conference is at 11.

Az ilyen komplementumokban a prepozíció-választás viszonylag szabad, főleg a tartalom által megkívánt prepozíciós jelentések jelennek itt meg. Az ilyen jellegű prepozíciós szószerkezetekre a where (70), illetve when kérdőszók (71) segítségével tehetünk fel kérdéseket.

70/ Where did Tom go?

71/ When is the conference?

Miből állhat az ilyen típusú prepozíciós szószerkezet? Ha megvizsgáljuk a következő példákat, kitűnik, hogy mindkettőben

olyan prepozíciós szószerkezet szerepel, mely helyet vagy irányt fejez ki.

72/ They fell out of the car.

73/ They fell out.

A 72. mondatban a prepozíciós szószerkezetet egy prepozíció és egy - a prepozíció komplementumaként szereplő - főnévi szószerkezet testesíti meg. A 73. mondatban az ige után következő PP-ben az out szót találjuk, melyet hagyományosan partikulának neveznek. Ez utóbbi esetben egy olyan PP-ről van szó, melynek csak főtagja van ("out"), ennek komplementuma azonban hiányzik a szerkezetből.

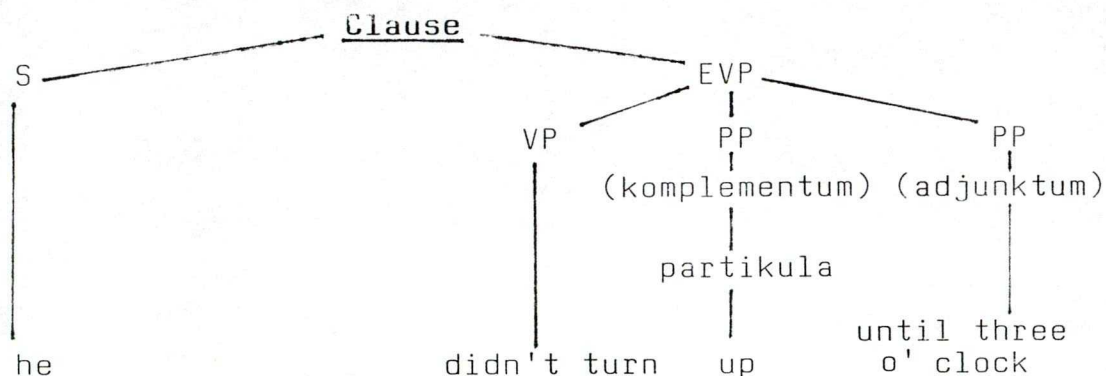
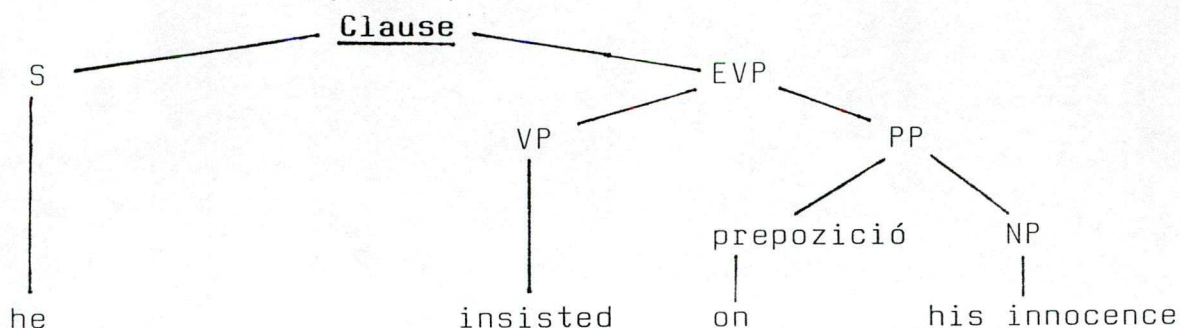
Az igei szószerkezethez kapcsolódó komplementumok másik csoportjába olyan prepozíciós szószerkezetek tartoznak, melyek esetében a PP főtagját az ige rendkívül nagy mértékben befolyásolja, tehát egyáltalán nincs - vagy ritkábban, nagyon csekély mértékben van - választási lehetőségünk a prepozíciók tekintetében. Egy bizonyos ige mindig csak egy vagy kettő, de minden esetben behatárolt számú - prepozíciót követelhet meg, egy bizonyos jelentés esetében. Ha a prepozíciós szószerkezet, mint komplementum, tárgyatlan igehez kapcsolódik, a szerkezet a következőképpen írható le: VP + PP.

74./ He insisted on his innocence.

75./ He didn't turn up until three o'clock.

A 74. mondatban szereplő prepozíciós szerkezet fő tagja az on prepozíció, függő tagja pedig a prepozíció komplementuma ("his innocence"). A 75. mondatban szereplő PP-nek csak főtagja

van, hiányzik belőle a komplementumként szereplő NP. A két mondat szerkezetét a következőképpen ábrázolhatjuk:

Prepozíciós szó szerkezettel kifejezett komplementuma azonban nemcsak tárgyatlan, hanem tárgyias igéknek is lehet. Ebben az esetben a szerkezet a következőképpen épül fel: VP+Obj+PP.

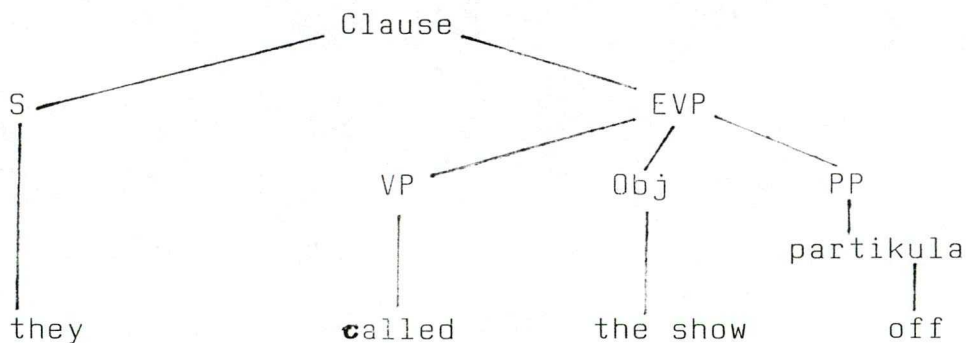
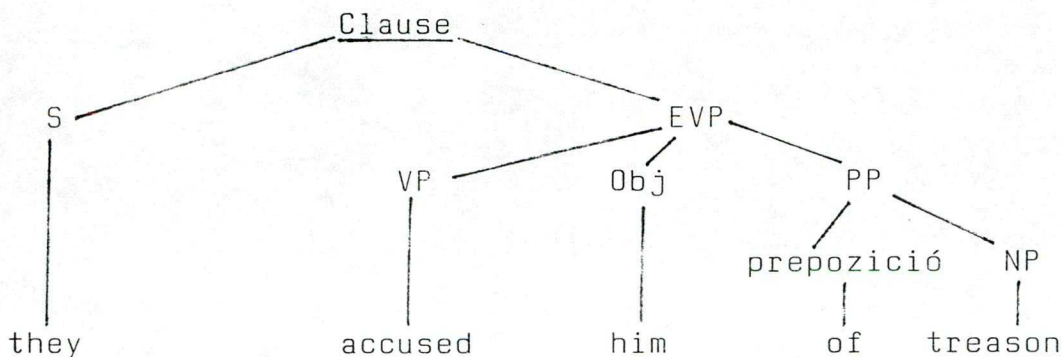
76/ They accused him of treason.

77./ They called the show off.

A 76. mondatban szereplő prepozíciós szó szerkezet egy prepozícióból ("of") és annak komplementumából ("treason") áll. A 77. mondatban az ige után egy hiányos PP-t találunk, melyben csak a főtag ("off") szerepel. Ez utóbbi mondat más szórenddel is elképzelhető ("They called off the show."), de a VP+Obj+PP

szerkezet a megfelelőbb.

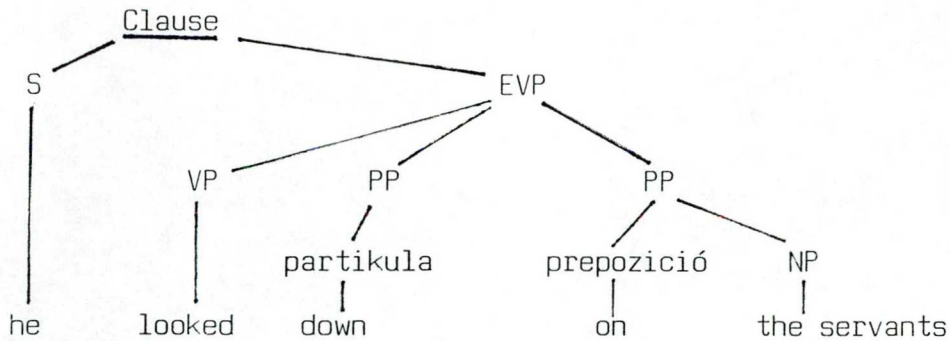
A két mondat szerkezete a következőképpen ábrázolható:

Előfordul, hogy egy igének kettő, prepozíciós szó szerkezettel kifejezett komplementuma van.

78/ He looked down on the servants.

78. mondatban az igéhez ("looked") két komplementum tartozik, az egyik egy olyan PP, melyben csak főtag (partikula) található, a másik pedig olyan, melynek főtagja prepozíció ("on"), s ennek komplementuma ("the servants") van. A szerkezet (VP+PP+PP) a következőképpen ábrázolható:

A PP által kifejezett komplementumot felvevő igei szószerkezetekkel kapcsolatban felmerül egy kérdés. Mi alapján tudjuk eldönteni, hogy a VP+PP (ahol a PP-ben prepozíció és ennek NP által kifejezett komplementuma van), illetve a VP+Obj+pp (ahol a PP csak főtagból áll, melyet partikula testesít meg) szerkezetekben a prepozíció, illetve a partikula - hiszen talán egy és ugyanazon szófajról van szó esetükben - mikor tartozik: az igehez, vagy a főnévi szószerkezethez? Miért mondjuk azt, hogy a VP+PP szerkezetben a prepozíció a főnévi szószerkezethez (NP) kapcsolódik, és így PP-t alkot, illetve, hogy a VP+Obj+PP - máshogy: VP+PP+Obj - szerkezetben lévő partikula egy hiányos PP-t alkot, és sem az igehez, sem pedig a főnévi szószerkezethez (Obj) nem tartozik?

Vizsgáljuk meg e két szerkezetet külön-külön.

79/ He insisted on his innocence.

A 79. mondatban az on prepozíció szorosabb kapcsolatban van a főnévvel, mint az igével. Ezt akkor láthatjuk, ha a mondatot átalakítjuk, különféle transzformációkat végzünk rajta. (in R. Huddleston 1984).

80/ He insisted steadily on his innocence.

81/ His innocence, on which he had insisted, was proved. Megfigyelhetjük, hogy más szó - itt például az adjunktumként szereplő steadily határozószó - csakis az ige és a prepozíció közé kerülhet (80), nem ékelődhet viszont be a prepozíció és az NP közé. A 81. mondatban látható, hogy a prepozíció elkerülhet az ige mögül, és az NP-re vonatkozó névmáshoz (relative pronoun) kapcsolódik, azt megelőzve. Az on prepozíció és az NP sorrendje csakis a 79. példában leírt módon lehetséges, nem képzelhető el olyan eset, amikor az on prepozíció - e szerkezet esetében - az NP után állna.

Mindezek alapján megállapítható, hogy a VP+PP szerkezetben lévő prepozíciót jogosan tekintettük a PP főtagjának, melynek komplementuma az utána következő NP.

82/ They called off the show.

A VP+PP+Obj (helyesebben: VP+Obj+PP) szerkezetben a hiányos PP-ben szereplő főtag, a partikula nem tartozhat az utána következő NP-vel egy szerkezetbe, hiszen az az NP nem a partikula komplementuma a PP-ben, hanem a VP komplementuma, tárgyként szerepel (Obj).

83/ The show was called off.

84/ They wanted to see the show which was called off.

85/ They called the show off.

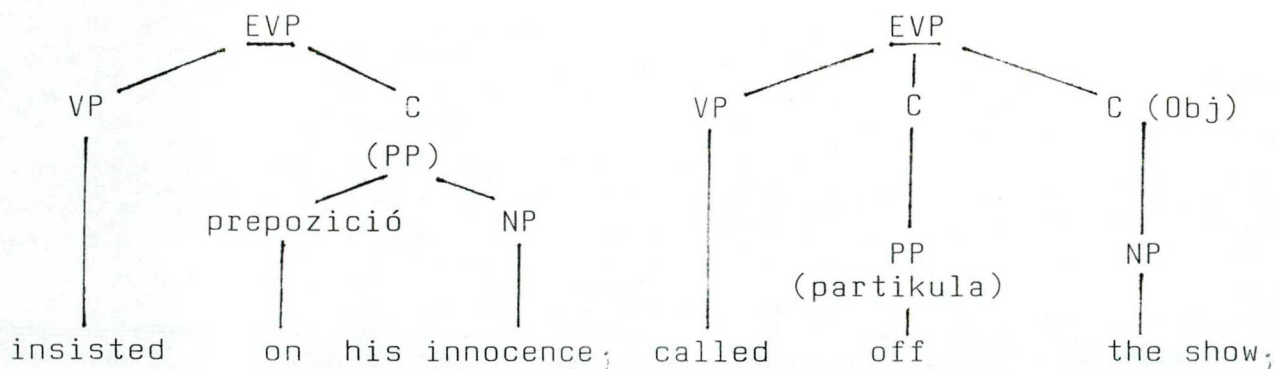
86/ They called off the show and the concert.

87/ They called off the show quickly.

Az előző mondatokban szereplő off partikula passzivizáció esetén (83), illetve vonatkozó tagmondatban (84) nem kerül

ugyan el az ige mögöl és nem állhat ez ige komplementumaként szereplő NP előtt , a 85. mondatban azonban az off már nem az ige mögött, hanem az NP (mint Obj) után áll. A 87. mondatból kitűnik, hogy a quickly határozószóval kifejezett adjunktum nem kerülhet az ige és a partikula, sem pedig a partikula és az NP közé. A 86. mondatban az off csak egyszer szerepel a mondatban. A PP-ben a főtagot általában ki kell tenni - az NP-k mellérendeltségi viszonya esetén - minden NP-vel kifejezett komplementum elé. Mindezekből az következik, hogy az off szó (partikula) nem tartozik az igehez, de nem kapcsolódik az NP-hez sem, hiszen az NP nem az off komplementuma. Ez a partikula (PP) az ige komplementumaként szerepel. Az igenek tehát két komplementuma van: az egyik PP, a másik pedig NP által kifejezett tárgy (Obj).

A 79. és 82. mondatokban az EVP a következőképpen ábrázolható:

A VP+Obj+PP szerkezetben prepozíciós szószerkezettel (prepozíció+NP) kifejezett komplementum helyett, a mondatot átalakítva, NP-vel kifejezett komplementum (Obj) szerepelhet. Az így létrejött új mondatban szereplő ige kettős tárgyas ige,

melyhez két, NP-vel kifejezett komplementum kapcsolódik: in-
direkt (O_i) és direkt tárgy (O_d).

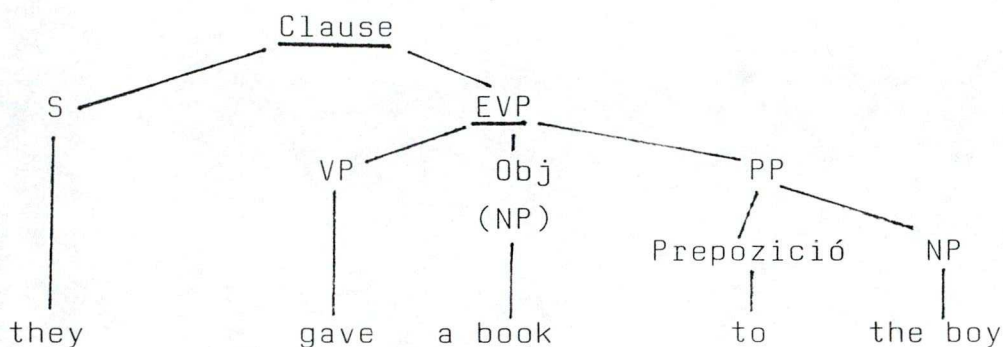
A szerkezet ebben az esetben a következőképpen írható fel:

$VP+O_i+O_d$.

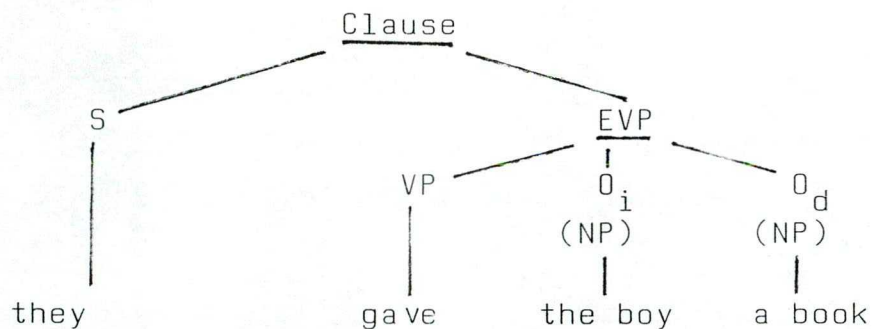
88/They gave a book to the boy.

89/ They gave the boy a book.

A 88. mondat szerkezete a következőképpen ábrázolható:

A 89. mondat szerkezetének ábrázolása:

Az angol nyelvben számos olyan ige található, melynek PP által kifejezett komplementumában lévő prepozíció használatát, kiválasztását az ige jelentős mértékben behatárolja. Ilyenek például a következők:

tárgyatlan igék

a./ a PP prepozícióból és NP-ből áll:

agree to, agree with, believe in, belong to, beware of, depend on, differ from, insist on, object to, rely on, think of.

b./ a PP csak főtagból áll, melyet partikula testesít meg:

break down, come off, come to, get by, hold on, turn up.

c./ az igéhez kettő, PP-vel kifejezett komplementum kapcsolódik:

put up with, look forward to, do away with, break in on.

tárgyas igék

a./ a PP prepozícióból és NP-ből áll:

accuse of, add to, admit to, ask of, ask about, congratulate on.

b./ a PP csak főtagot tartalmaz (partikulát):

break off, call off, give away, hold over, put across, take up, turn off.

1.4. A prepozíciós szószerkezet helye a mondatban

A prepozíció a prepozíciós szószerkezetben komplementumát megelőzi, tehát általában az NP előtt áll (90).

90/ He went into the building.

Néha azonban a prepozíció, komplementumához képest, hátulsó helyzetbe kerül.

91/ Which flat does she live in?

92/ Is it the flat which she lived in?

93/ What a flat she lives in?

Ez kérdőszavas kérdéseknél (91), vonatkozó tagmondatoknál (92) és felkiáltó mondatoknál (93) fordul elő, és főleg a beszélt nyelvre jellemző.

Miután a prepozícióknak a PP-ben elfoglalt helyéről már szó esett, vizsgáljuk meg, hogy a teljes prepozíciós szószervezet hol helyezkedhet el egy mondaton belül.

A mondatban, az igei szerkezethez kapcsolódó adjunktumok állnak elülső, közbülső és hátulsó helyzetben (in Quirk 1980). Erre az adjunktumra leginkább a hátulsó helyzet (94) jellemző, de elég gyakori az elülső helyzet (95) is.

94/ I work in the mornings

95/ In the morning I went to the railway-station.

A hátulsó helyzet a leggyakoribb a helyviszonyt, időt, módot és eszközt kifejező adjunktumok esetén.

Az igei szószervezethez (VP) kapcsolódó adjunktumok helyzetét vizsgálva, nem elég ezek mondatbani helyzetét meghatározni. Nagyon fontos megállapítani azt is, ha több adjunktum szerepel, hogy ezek egymáshoz viszonyítva hol helyezkednek el a mondatban, tehát meg kell határoznunk ezen adjunktumok relatív elhelyezkedését. Az adjunktumok egymáshoz viszonyított sorrendje kötött. Ha az adjunktumok hátulsó helyzetben vannak, az igei szószervezethez legközelebb a módot kifejező adjunktum áll, s ezt követik az eszközt, a helyviszonyt és az időt kifejező adjunktumok (96).

96/ She wrote the letter with a pen in her room at night.

Meg kell azonban állapítanunk, hogy a cselekvés idejére utaló adjunktumokon belül, az időpontot, időtartamot és gyakoriságot kifejező adjunktumok sorrendje is kötött. Első helyen (az igei

szó szerkezethez közelebb) áll az időtartamot, második helyen a gyakoriságot, leghátul pedig az időpontot kifejező adjunktum (97).

97/ We stayed there for two weeks every month last year.

A mondatban az adjunktumok relativ sorrendje néha megváltozhat, például, ha valamelyik adjunktum szerepét tagmondat tölti be (98).

98/ They were waiting for us in the evening where the tents had been set up.

A 98. mondatban a helyviszonyt kifejező adjunktum az időre utaló adjunktum mögé került - a mondat végére - bonyolultsága, terjedelmes szerkezete miatt.

Az adjunktum elülső helyzetbe is kerülhet (99).

99/ At night she wrote the letter in her room.

Ez leginkább akkor történik meg, ha el akarjuk kerülni, hogy a mondat végén több hátulsó helyzetű adjunktum halmozódjon fel. Ha több adjunktum - például, melyek időt és helyet fejeznek ki - kerül elülső helyzetbe, a helyre utaló adjunktum megelőzi az időre utalót (100).

100/ In the garden, at night, they began to dance with the boys.

A főnévi (101), illetve melléknévi (102) szó szerkezetekben szereplő adjunktumok hátulsó helyzetűek a főtaghoz képest.

101/ the book on the shelf

102/ clever for his age

A diszjunktumként, illetve konjunktumként szereplő prepozíciós szószerkezetek általában elülső helyzetűek a mondatban (103), bár néha közbülső helyzetűek is lehetnek (104). Ez utóbbi helyzet elsősorban a diszjunktumra jellemző.

103/ To my surprise, he seemed happy

104/ He came back, to my surprise, before I could
leave the house

A komplementumként szereplő prepozíciós szószerkezet mondatban elfoglalt helye sokkal behatároltabb, mint ez az adjunktum esetében megfigyelhető volt. Általában az után a szószerkezet után következnek, amelynek komplementumaként szolgálnak. Az igei szószerkezetekhez kapcsolódó komplementumok általában közvetlenül a VP után kerülnek (105, 106)

105/ They were in the garden.

106/ It belongs to my father.

Abban az esetben, ha olyan tárgyias igéről van szó, melynek PP szerkezetű komplementuma prepozícióból és NP-ből áll, a PP csakis a tárgyi komplementum után következhet (107). Ha viszont az a PP csakfőtagot (partikulát) tartalmaz, a PP (partikula) kerülhet közvetlenül az ige után (108), illetve következhet a tárgyi kiegészítő után is (109)

107/ They accused him of treason.

108/ They called off the show.

109/ They called the show off.

Ha az igeinek kettő olyan komplementuma van, amelyet PP valósít meg, akkor az ige után közvetlenül az a PP kerül, amely csak

főtagot (partikulát) tartalmaz, majd ezt követi a prepozícióból és NP-ből álló prepozíciós szó szerkezet (110).

110/ She was really looking forward to it.

A főnévi, illetve melléknévi szó szerkezetben komplementumként szereplő prepozíciós szó szerkezet közvetlenül a főnév (111), illetve a melléknév (112) után kerül.

111/ the members of the club

112/ good at tennis

Felmerül az a kérdés, hogy a tagmondaton belül milyen az adjunktum és a komplementum egymáshoz viszonyított helyzete. A mondat "magja" az igei szó szerkezet. Az adjunktum olyan mondatrész, mely integráns része ugyan a mondatnak, de abból elhagyható. A komplementumok (igei szó szerkezethez kapcsolódva) sokkal inkább szükségszerű elemei a mondatnak. Általában véve elmondható, hogy az a prepozíciós szó szerkezet kerül közelebb az igehez - esetleg közvetlenül az ige mögé -, amely vele **szorosabb** kapcsolatban áll. Ez pedig a komplementumként szolgáló prepozíciós szó szerkezet. Az igével (ha az tárgyias ige) legszorosabb kapcsolatban álló komplementum az ige tárgya (Obj), ezt követheti a PP szerkezetű komplementum, majd legvégül az adjunktum (113).

113/ They accused him of treason last year.

A komplementum azonban nemcsak az igei szó szerkezethez kapcsolódva előzi meg az adjunktumot, hanem a főnévi és melléknévi szó szerkezetben is (114).

114/ her marriage to Tom in 1980

2. Tartalmi megközelítés

2.1. A jelentés

A nyelv jelrendszer, amely jelekből áll. A nyelvi jel a szókincs alkotórésze, a nyelv eleme. A jel áll egy érzékelhető formából, ami egy hangsor vagy betűsor, és egy hozzá kapcsolódó információból. A jel mindig valaminek a jele, mindig valamire vonatkozik, valamilyen denotátuma van.

Mi is a jelentés? Nem mondhatjuk, hogy a jel jelentése a jel vonatkozása. Hiszen a "chair" jelnek a vonatkozása az általában fából készült bútordarab, amelyre gondolunk, mikor a jelet alkalmazzuk. A szék, mint denotátum, viszont nem nyelvészeti kategória, hanem az objektív világ része, a nyelven kívül álló dolog. A jelentés azonban a nyelvhez tartozik, nyelvészeti kategória, és a szemantika tudománya foglalkozik vele. A jelentés ugyan szemantikai kategória, de mint láttuk nem tartozik a jel lényegéhez, csak kapcsolódik a jelhez. A szó jelentése nyelvi konvenció keretében adva van, minden szónak megvan a maga jelentése. Ezt a jelentést azonban több tényező is befolyásolhatja. Befolyásolhatja a kontextus, amelyben a jel előfordul, a jel viszonya más jelekhez, illetve a jel vonatkozása is. Ezek együttesen adják meg a jel használatát. A jelentés tehát, mint a szó alkalmazásának szabálya jut kifejezésre. (in L. Antal 1978). A nyelv legkisebb jelentéssel rendelkező eleme a morféma. A prepozíciók olyan elemei a szókincsnek, melyekhez jelentés kapcsolódik. A prepozíciók általában

egyetlen morfémből álló szót alkotnak. A régi indogermán nyelvekben a szó, szabály szerint, többől és ragból álló szerkezet volt. Azonban az egyes indogermán nyelvek fejlődésük során többé-kevésbé eltávolodtak ettől a formától.

Például, az angol nyelvben az esetragok eltűntek, és az előljárószók váltották fel őket. Ezek az előljárószók hasonló szerepűek, mint a magyar nyelv névutói, de nem a főnév után, hanem az előtt állnak.

Jelentés szempontjából a szavakat hagyományosan három osztályba sorolják:

- Karakterizáló jelek. E szavak pontosan körülhatárolható jelentést közvetítenek, jelentésük "határozott" (pl. door, pen, building).
- Univerzális jelek. Ezek a dolgot, tárgyat nem sorolják be sehova, "bizonytalan" jelentésű szavak. Ezen azonban nem azt kell értenünk, hogy a szó jelentése határozatlan, hiszen tudjuk, hogy mikor kell a szót alkalmazni. Csupán a denotátumok köre nem pontosan körülhatárolható.
- Tulajdonnevek. E szavakkal azonosítunk, jelentésük teljesen más természetű, mint a többi szóé. (in L. Antal 1978)

Térjünk vissza az univerzális jelekhez. S. Ullmann (in 1972) szerint a szavaknak két típusa van, a rendes, szabályos szók és az "álszók". Szerinte a két típus között nagy különbség van, az álszavak tulajdonképpen csak "üres" szavak.

Hagyományosan az univerzális jelek közé sorolják a névmásokat,

kötőszavakat, névelőket, segédigéket és a prepozíciókat is. Valóban csak "álszavak", "grammatikai szók" a prepozíciók? Nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy két feltétele van annak, hogy valamit szónak nevezhessünk. Az egyik az, hogy meghatározott alakja legyen (hangsor, betűsor), a másik pedig az, hogy meghatározott jelentése legyen.

115/ He was working in the garden.

A 115. mondatban szereplő prepozíciós szerkezet prepozíciójánál vajon melyik hiányzik? Van meghatározott formája, ez az in betűsor. Bizonyos jelentése is van, mégpedig helyviszonyra utal.

Tehát a két feltétel teljesül az "álszavakhoz" sorolt prepozíciók esetében. Nincs döntő különbség - mely Ullmann szerint viszont létezik - a lexikai és grammatikai jelentés (azaz viszonyjelentés) között. Nem mondhatjuk, tehát, hogy a prepozíciók "álszavak", üres grammatikai szók, melyeket viszonyjelölésre használunk, s így csak viszonyjelölők, lexikai jelentésük nincs. Ha nem lenne jelentésük, nem lehetnének jelek, s így a nyelv elemei sem.

Mennyiben befolyásolja a jelentést a szövegkörnyezet? Vannak olyan vélemények, melyek szerint a szó jelentése tulajdonképpen független a kontextustól, azaz a szövegkörnyezettől. A kontextualisták viszont azt állítják, hogy a szónak csak a szövegben van jelentése, a szó a beszédben telik meg tartalommal. Tagadják az alapjelentés meglétét. Nem lehet egyetérteni ezzel a felfogással, hiszen minden szónak megvan a maga alapje-

lentése, és ehhez az alapjelentéshez csak az tartozik, ami benne a szöveggörnyezettől függetlenül megvan. Az un. "jelentés-változatok", amelyek az egyes kontextusokban megtalálhatók, tulajdonképpen nem magának a jelentésnek a kontextustól függő változatai, hanem a denotátumok különbségei, s a szöveggörnyezet maga is csak eszköz ezen különbségek kifejezésére.

2.2. Prepozíciós jelentések

Mint már említésre került, a prepozíciók a szókinccs olyan elemei, melyek önálló jelentéssel rendelkeznek. Számunkra nem is a prepozíciók jelentése lényeges - hiszen az advan, s a szótárakban is megtalálható -, hanem magának a prepozíciós szerkezetnek a jelentése (a prepozíciós jelentések). Miből áll a prepozíciós szószerkezet jelentése? A prepozíciós szerkezet formailag egy prepozícióból és egy NP-ből - mely e prepozíciónak a komplementuma - tevődik össze. Külön-külön a prepozíció és az NP (leggyakrabban főnév) is rendelkezik valamilyen jelentéssel. A prepozíciós szószerkezet jelentésének kialakításához azonban nemcsak ezek jelentése, hanem a PP grammatikai megszerkeztése is hozzájárul.

Az előző részben megismerkedtünk azokkal a funkciókkal, melyeket a prepozíciós szószerkezet betölthet (komplementum, adjunktum, diszjunktum és konjunktum). Mindezen funkciókban szereplő PP-k rendelkeznek valamilyen jelentéssel. Általában megfigyelhető, hogy az egyes prepozíciós jelentések ugyanazok maradnak, függetlenül attól, hogy ige, főnév vagy melléknév

után kapcsolódnak. Természetesen, a komplementumként szereplő prepozíciós szerkezet már formáját tekintve is jelentősen korlátozott prepozíció-választás tekintetében, mivel a kiválasztásnál bizonyos szerepet kap az ige (főnév, melléknév) is, hiszen bizonyos igékhez bizonyos, meghatározott prepozíciók járulhatnak. Ez jelentésük körét is szűkíti. Némely esetben a prepozíció, illetve partikula eredeti jelentése kevésbé fontos, elhalványulhat; az ige után kitéve, azzal együtt idiomatizmusnak tekintjük. Az idiomatizmus jelentése már nem, vagy nehezen vezethető le alkotórészeinek jelentéséből. Éppen ezért, az ilyen szerkezetek vizsgálatával ebben a tanulmányban nem foglalkozom.

Helyviszony kifejezése

Bizonyos főnevekkel - melyek a térben elhelyezkedő tárgyakra, dolgokra vonatkoznak, s ezért viszonyítási pontként szolgálhatnak a cselekvés helyének, irányának szempontjából - az egyes prepozíciók prepozíciós szó szerkezetet alkotva, helyviszonyt fejezhetnek ki.

a./ Ilyen prepozíciók, például, a to, at, from, away from, on(to), off, in(to), out of.

Ahhoz, hogy ezek közül a prepozíciók közül mikor melyiket használjuk, kiindulópontul alapjelentésük szolgál. Alapjelentésük a tér felbontásán alapul.

A teret három dimenzióban képzeljük el. Gondolati úton a háromdimenziós tér felbontásra kerül. Néha ez a gondolatban történő felbontás teljesen eltér a tényleges térdimenzióktól.

116/ Their car is standing at the lake.

117/ The pen fell on the ground.

118/ We were playing in the house.

A 116. mondatban a cselekvés, létezés helyét pontszerűként kezeljük. Ez teljesen eltér a valódi térélmélettől, hiszen a tó, mint olyan nem egy pont a térben. Mégis akként kezelem, mivel az átadandó tartalomnak ez felel meg a legjobban. Van ugyan a tónak kiterjedése, de számomra az most lényegtelen.

A 117. mondatban a helyviszony kifejezésekor minket a háromdimenziós térből csak kettő érdekel, ezzel akarjuk kifejezni, hogy valaminek a felszínére - amelynél számunkra csak az az érdekes, hogy sikszerű a viszonyítási pontként szolgáló tárgy - irányul a cselekvés. Természetesen a sikszerűség itt is általában csak beszédszándékunk szerinti, valójában nem kétdimenziós tárgyról van szó.

A 118. mondatban kezelem végül is a viszonyítási pontként szolgáló tárgyat úgy, ahogy a térben minden dolog létezik, három dimenzióban. A viszonyítási pont belsejében történő cselekvést fejez ki itt a prepozíciós szerkezet. Tehát, a viszonyítási pontot - melyre vonatkozó főnév a prepozícióval együtt kifejezi a cselekvés helyét vagy irányát - pontszerűen, sikszerűen és térszerűen ábrázolhatom; és ennek megfelelően a cselekvés ezen viszonyítási pont közelében (116), a felületén, 'illetőleg' a belsejében (118) zajlik.

A helyviszony kifejezésénél szokásos irányhármasság bővíthet egy negyedik helytényezővel.

Igy a cselekvés helyviszonyai négyfélék lehetnek: közeledési

irány, tényleges hely, távolodási irány és távol levés.

119/ It fell to the ground.

120/ We'll meet at the bus-stop.

121/ He came from Italy yesterday.

122/ The island lies ten miles (away)from the coast.

Az előző négy mondatban, a helyviszony kifejezésekor a viszonyítási pontot pontszerűként kezeljük.

A 119. mondatban a cselekvés a viszonyítási pont irányában történik, a 120. mondatban a viszonyítási pont közvetlen közepében.

A 121. példában szereplő prepozíciós szerkezet távolodási irányra utal, míg a 122. példában lévő valamitől való távollétet fejez ki.

A síkszerűként (123), illetve térszerűként (124) kezelt viszonyítási pont esetében is megvan ez a négy helyviszony.

123/ onto the wall; on the wall; off the wall;

124/ into the room; in the room; out of the room;

out of the room.

Mivel tulajdonképpen a negatív hely és a negatív irány kifejezésekor használt prepozíció formáját tekintve egy és ugyanaz, főleg három helyviszonyt említene.

Érdekes megjegyezni, hogy a terület (area) felfogása nem síkszerű, hanem térszerű. Erre utalnak a következő mondatokban használt prepozíciós szószerkezetek prepozíciói (125. 126).

125/ He works in the fields.

126/ We spent two weeks in London.

Némely esetben az egydimenziós dolgokat kétdimenziósként kezeljük az angol (pl. line), s ennek megfelelően az on prepozíciót használja (127).

127/ Sign it on this line.

Pozitív irány kifejezésére tehát a to, on(to) és into prepozíciókat használjuk. Pozitív irányba történő mozgáson egy bizonyos végpont felé tartó mozgást értünk.

128/ Tom went to the door.

129/ He jumped onto the chair.

130/ He went into the room.

Irány kifejezésekor a mondatban általában mozgást jelentő ige szerepel.

A 128. mondatban az ige által kifejezett cselekvés az ajtó felé, annak irányában történt. A 129. példában a mozgás a szék felszíne, felülete irányában történt, s el is érte a végpontot.

A 130. példában a mozgás a szoba belsejébe irányult.

A bizonyos irányba történő mozgás eredménye egy hely, helyzet elérése, amikor is a végcélhoz való közelséget fejezzük ki (pozitív hely).

131/ Tom is at the door.

132/ He is on the chair.

133/ He is in the room.

A 131. példában az ajtó közvetlen közelében, mellette van Tom, a 132. példában a szék felületén, vele érintkezésben, a 133. pontban pedig a szoba belsejében.

Van néhány olyan főnév, melynél a to - into, at - in és from - out of prepozíciókkal alkotott szó szerkezet nem a helyfelfogás

dimenzióval kapcsolatos eltérésére, hanem valami másra utal.

134/ He is at school.

135/ He is in the school.

A 134. mondatban a prepozíciós szerkezet a főnév által kifejezett tárgy, dolog rendeltetésszerű használatára utal. A

135. mondat prepozíciós szerkezetében pedig az iskola, mint háromdimenziós objektum, mint térszerű viszonyítási pont szerepel.

Az előbb említett prepozíciókon kívül pozitív irány és hely kifejezésére használatos egyéb prepozíciók az against, about és (a)round.

136/ He ran against the wall.

137/ They were walking about the town.

138/ His house is round here.

A 136. mondatban lévő prepozíciós szerkezet pozitív irányt fejez ki, illetve összeütközésre, nekiütődésre (mint a cselekvés következményére) utal. A 137. és 138. példában lévő prepozíciók valaminek "a közelében", "környékén" értelemben használatosak.

Negatív irány kifejezésekor valamely ponttól való eltávolodásra utalnak a prepozíciós szerkezettel, melyen belül a főnév utal arra a tárgyra, dologra, amelytől (mint ponttól, siktől vagy tértől) eltávolodunk. Az eltávolodás eredménye a negatív hely vagy helyzet (139. 140. 141.).

139/ He went (away) from the door.

140/ he fell off the chair.

141/ He came out of the room.

b./ Az előzőek során a hely kifejezése szempontjából, viszonyítási pontunk egy főnév által kifejezett tárgy, dolog volt, melynek közvetlen közelében, felszínén vagy benne történt a cselekvés. A következőkben szintén lesz egy viszonyítási pontunk, a cselekvés helye azonban rajta kívül álló hely, tőle távolabb található. A cselekvés helye egy, a viszonyítási ponton keresztül húzott függőleges vagy vízszintes tengely mentén, a viszonyítási pontnál feljebb vagy lejjebb található, tehát közvetlenül fölötte (142) vagy alatta (143).

142/ over the river

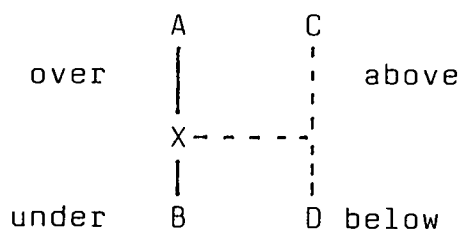
143/ under the tree

Előfordul azonban, hogy a hely nem közvetlenül a viszonyítási pont fölött vagy alatt van, ilyenkor csupán szintbeli különbségről beszélünk.

144/ above the river

145/ below the surface

Az ilyen helyviszonyt általában relativ (egymáshoz viszonyított) helynek nevezik.

A relativ helyzet azt jelenti, hogy az A helyzetű tárgy az /X/ ponthoz viszonyítva ilyen helyzetű, tehát közvetlenül fölötte található (142). Az /X/ viszonyítási pont pedig az A helyzetű tárgyhöz viszonyítva, az alatt található (143). Helyüket egymás viszonylatában állapíthatjuk meg.

Ugyanez mondható el a viszonyítási ponton keresztül haladó vízszintes tengely esetében is.

A -----X----- B
behind in front of

Ha azt mondjuk, hogy az A tárgy az /X/ viszonyítási pont mögött található (146), ez egyben azt is jelenti, hogy az /X/ viszonyítási pont A tárgy előtt (147) helyezkedik el. Helyzetük, tehát, egymáshoz viszonyított:

146/ The blackboard is behind the table.

147/ The table is in front of the blackboard.

A relativ helyzetet kifejező prepozíciók közül az underneath és beneath prepozíciók ritkábban használatosak, - az "underneath" inkább egy érintőleges helyviszonyt fejez ki, a "beneath" pedig formális stílusú - helyettük az under prepozíciót alkalmazhatjuk. Az on top of szintén érintőleges helyviszonyt jelöl.

A beside, near(to), between, amid(st), among és amongst prepozíciók szintén relativ helyviszonyt jelölnek.

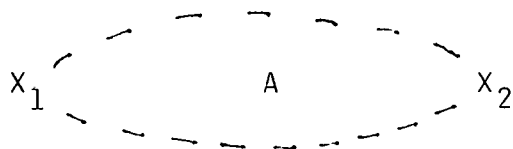
148/ I sat beside the fire.

149/ There is a picture between the door and the window.

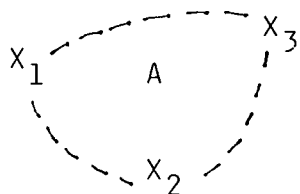
150/ We spent two weeks among the hills

A beside (148) és a near (to) valamihez való közelséget fejez ki, a between (149) pedig azt, hogy egy A-val jelölt tárgy két viszonyítási pont (x_1 , x_2) által behatárolt területen, vonalon

található.

Az among prepozícióval alkotott prepozíciós szerkezet (150) pedig azt fejezi ki, hogy az A-val jelölt tárgy kettőnél több viszonyítási ponttal behatárolt területen helyezkedik el:

A fentiekben említett, relativ helyzet kifejezésére alkalmas prepozíciókat relativ irány kifejezésére is használhatjuk (151. 152.) Kivételt képez az above és a below, melyeket ilyen értelemben általában nem használunk.

151/ He ran behind the tree.

152/ They crawled under the table

Egyes olyan prepozíciók, melyek relativ hely jelölésére szolgálnak, (pl. over, under, behind, stb.) mozgást jelentő igékkel valami mellett, alatt, stb. való elhaladást, tehát ahhoz való közeledést majd tőle való távolodást fejezhetnek ki (153. 154.)

153/ He jumped over the fence.

154/ I swam under the bridge.

Ügyelnünk kell arra, hogy ilyen mondatok esetén többértelműség lehetséges.

c./ Nem fenyeget a többértelműség veszélye akkor, ha a prepozíciós szerkezetben lévő prepozíció jelentéséből egyértelműen kitűnik, hogy a mozgás valamin keresztül történik. Az across és through prepozíciók egyértelműen valamin keresztül, át történő mozgásra, haladásra utalnak.

155/ He wanted to get across the river.

156/ The road goes through the forest.

A 155. mondatban lévő prepozíció sikszerűként elképzelt viszonyítási pont esetében használatos, míg a 156. példában szereplő through olyan főnevet előzhet meg, melynek denotátumára, mint három kiterjedésű, tehát térszerű dologra gondolunk.

Valami mellett való elhaladás kifejezésekor a by és past prepozíciókat használhatjuk:

157/ He walked by me without speaking.

158/ They hurried past the house

Míg az előbb említett across és through prepozíciók valamin keresztül történő haladást fejeztek ki, tehát tulajdonképpen "áthaladást"; a by és past prepozíciók azt fejezik ki, hogy a mozgás a főnév által kifejezett viszonyítási pont felé történik, majd miután azt elérte, attól távolodva tovább tart (157. 158).

Az elhaladás kifejezésére használt további prepozíciók: az along és az (a)round.

159/ We walked along the road.

160/ They ran (a)round the corner.

Mozgást jelentő igék mellett az along the road prepozíciós

szerkezet (159.) azt fejezi ki, hogy ez a mozgás az út teljes hosszában folyt, illetve az út teljes hosszának egy részén, az út mentén. A 160. mondatban szereplő (a)round prepozíciót akkor használjuk, - mozgás jelentő ige mellett - ha olyan mozgásról van szó, mely körívben vagy valamilyen szögben kerüli meg a viszonyítási pontot.

Mozgást jelentő igékkel használhatjuk még az up és down prepozíciókat is.

161/ I climbed up the mountain.

162/ We ran down the hill.

A 161. példában a prepozíció azt fejezi ki, hogy a mozgás egy függőleges tengelyen fölfelé tart. Ez a függőleges maga a viszonyítási pont. A down prepozíciót ezzel ellentétes irányú mozgás esetén használjuk, a függőleges vonalon lefelé történő mozgásnál a mozgás irányának kifejezésére (162). Az up és down prepozíciós szerkezetek nem teljes elhaladásra utalnak, hanem egy fölfelé vagy lefelé irányuló mozgásra.

Sajátos módon használatos az up és down prepozíció a következő mondatokban:

163/ We ran up the road.

164/ Tom walked down the road.

165/ He walked up and down the platform.

Ezekben a mondatokban az up, illetve a down prepozíció nem utal egy függőleges mentén fölfele, illetve lefele történő mozgásra, a 163. és 164. mondatokban tulajdonképpen az along prepozícióhoz hasonló értelemben használjuk.

A 165. példában pedig oda és vissza történő mozgásra utal.

Mozgást jelentő igék mellett használatos még a toward(s) prepozíció is. Ez valami irányában való mozgásra, haladásra utal (166).

166/ The man came towards us.

d./ Az előző pontban említett, legtöbb prepozíció használható orientáció kifejezésére. Ebben az esetben a prepozíciós szó-szerkezetben szereplő főnévvel kifejezett viszonyítási pont tájékoztató pontként szolgál. Az eddigi két tényezőhöz (az A-val jelölt tárgy és az /x/ viszonyítási pont) most újabb tényező csatlakozik, az a pont, ahol a beszélő tartózkodik (B):

B ----- /X/ ----- A
 /road/ /his office/

Ilyen esetben az up, down, along, across, through, (a)round és past az előző pontban leírt jelentésükben szerepelnek, de - mivel nem mozgást jelentő igékkel fordulnak itt elő - nem irányt vagy valamilyen irányú haladást, hanem helyet, helyzetet jelölnek (167. 168. 169.).

167/ His office is across the road.

168/ His office is along the road.

169/ He lives round the corner.

e./ Ha az elhaladás kifejezésekor mozgást jelentő ige mellett használt prepozíciókat (pl. over) nem mozgást jelentő igével,

hanem például a létigével használjuk, a prepozíció utalhat a megvalósult mozgás eredményére. A tárgy, mely mozgásban volt, egy bizonyos helyre került, s most ennek a mozgásnak eredményeképpen azon a helyen található (170).

170/ The cat is over the fence.

f./ Az along és (a)round prepozíciós szószerkezetek utalhatnak a cselekvés szétterjedésére.

171/ There were trees (all) along the street.

A 171. példában az along prepozíciós szószerkezet arra utal, hogy a denotátum "hatóköre" kiszélesül, az utca teljes hosszában, végig az út mentén fák vannak.

Tehát, mint láttuk, az along jelentése ugyanaz marad, de itt már nem mozgást jelentő ige mellett található meg, és ezért helyet, helyzetet jelöl.

172/ They sat (a)round the table.

A 172. példamondatban szereplő (a)round prepozíció arra utal, hogy a cselekvés a viszonyítási pont körül mindenütt folyik.

Az előzőekben vizsgált, tényleges helyviszonyokat kifejező elöljárószók átvitt értelemben is használatosak (173. 174. 175. 176.)

173/ in difficulties, in danger,

174/ out of danger

175/ up the social ladder

176/ under suspicion

Idő kifejezése

A cselekvés idejének kifejezésére használt prepozíciók egy része eredetileg helyviszony kifejezését szolgálta (at, on, in). Ezek időpontot, időszakot kifejező főnévvel alkotott szó szerkezetben időviszonyt jelölnek.

177/ Tom came at 4 o'clock.

178/ We'll have a party on Saturday.

179/ He read this book in the morning /(in April)/(in the summer)/(in 1988).

Az előbbi példákban a prepozíciós szó szerkezet a cselekvés időpontjának kifejezésre szolgált, arra utalt, hogy a cselekvés mikor történik. Ezen belül az at prepozíció egy időben nagyon rövid ideig tartó időpontra utal (177), az on prepozíciót dátumnál, napra való utaláskor használjuk - illetve a hét napjait jelentő főnevek előtt - (178), az in prepozíció pedig akkor alkalmazható, ha a prepozíciós szerkezetben lévő főnév egy hosszabb időszakot (pl. év, hónap), illetve egy napnál hosszabb vagy rövidebb időt fejez ki (179).

A during prepozíció szintén alkalmas a cselekvés időpontjának kifejezésére, s használhatjuk is az in prepozíció helyett, de jelentésénél fogva utal az ige által kifejezett cselekvés tartósságára is (180. 181)

180/ We bought some ice-cream during the interval.

181/ There were no big wars during Tom's lifetime.

Fontos megjegyezni, hogy a last, next, this, that szavakat tartalmazó főnévi szó szerkezet által alkotott prepozíciós szó szer-

kezetből kimarad a főtag, a prepozíció (182. 183).

182/ I'll do it next time.

183/ He bought a book this morning.

A before és after prepozícióval alkotott prepozíciós szerkezetek szintén mikor? kérdésre válaszolnak.

184/ All the games finish before evening.

185/ I'll start some time after 3 o'clock.

Az időbeli viszonyítási pont a prepozíciós szerkezetben lévő főnév által kifejezett idő. Ezen időpont előtt (184) vagy után (185) történik a cselekvés.

A by prepozíció arra utal, hogy mely időpontra valósul meg a cselekvés, mikor jár le a cselekvéshez szükséges idő (186).

186/ Be here by 10 o'clock, or you'll miss your train .

Az in, illetve within prepozíciókat tartalmazó prepozíciós szerkezet azt fejezi ki, hogy mikor, mennyi idő múlva, mennyi időn belül valósul meg a cselekvés, tehát a cselekvéshez szükséges maximális időre utal (187, 188)

187/ He'll come again in a week.

188/ You must finish it within two months.

Időtartam kifejezésére - annak jelölésére, hogy a cselekvés milyen hosszú ideig tart - a for, over, up to, till, until prepozíciókat, illetve a from...to, from...till prepozíciókat alkalmazhatjuk.

189/ We stayed there for 3 days.

190/ Tom ~~stayed~~ with his uncle over the weekend.

191/ The match has been put off until/till next Saturday.

192/ He worked up to Christmas.

A for prepozíció a szerkezetben a főnév által kifejezett időtartamra utal (189), bár a prepozíció ki is hagyható a mondatból. Az over prepozíciót a for helyett használhatjuk, rövidebb időszakokra való utaláskor (190). A 191. példában lévő prepozíciós szó szerkezet arra az időpontra utal, amely időpontig a cselekvés tart. Az up to prepozíció szintén a cselekvés időbeli végpontját fejezi ki. Fontos megjegyezni, hogy a főnév által kifejezett idő(szak) már nem tartozik a cselekvés végrehajtásának idejéhez (192).

A to, till, until prepozíciók a from prepozícióval prepozíciós-párokat alkotva olyan prepozíciós szerkezetek főtagjai, melyek a cselekvés időbeli kezdőpontját és végpontját megadva, azt fejezik ki, hogy a cselekvés mely időponttól kezdődően, mely időpontig tart.

A since prepozíció a cselekvés kezdőpontjára utal, s azt fejezi ki, a cselekvés folyamatosan tart egy bizonyos időponttól kezdődően a beszéd pillanatáig (193), vagy egy olyan időpontig melyre utalunk (194).

193/ He has lived in London since last January.

194/ She arrived home yesterday. She had not been home since her marriage.

Gyakoriság kifejezésére - tehát, ha azt akarjuk megmondani, hogy a cselekvés milyen gyakran, hányszor, hány alkalommal történt meg - ritkán használunk prepozíciós szó szerkezetet. Kivételt képez az occasion főnévvel alkotott prepozíciós szerkezet, ez

azonban a beszélt nyelvben kevésbé használatos (195).

195/ I have met Mr White on several occasions.

Mód kifejezése

A cselekvés megvalósulásának módját kifejezhetjük prepozíciós szerkezettel. Az ilyen prepozíciós szószerkezetekben főleg az in (196), without (198) és with (197) előljárószókat használhatjuk.

196/ He was talking in a loud voice.

197/ She greeted us with some coldness.

198/ He answered without hesitation.

Előfordul, hogy az in prepozíció, a cselekvés módjának kifejezésekor a way (199), illetve manner (200) főnévhez kapcsolódva alkot prepozíciós szószerkezetet.

199/ in the usual way

200/ in a **workmanlike** manner

Néha a módhatározó összehasonlításra is utalhat (201).

201/ He behaves like a gentleman.

Eszköz kifejezése

A cselekvés megvalósulásának valamely eszköz segítségével, alkalmazásával kapcsolatos módját (means) általában a by prepozícióval alkotott prepozíciós szószerkezet fejezi ki (202-205).

202/ We sent the letter by post.

203/ Will you travel by air?

204/ These plates are painted by hand.

205/ He entered by the back door.

A cselekvés végrehajtásához felhasznált eszköz (instrument) - mellyel a cselekvést végezzük - kifejezésére a with (206), ezen eszköz hiányának kifejezésére pedig a without prepozíciót alkalmazzuk (207).

206/ He cut the rope with his knife.

207/ You can't write without a pen.

Ok kifejezése

A cselekvés okának kifejezésekor a because of, on account of, from, out of prepozíciókat használjuk (208-213).

208/ I know it from experience.

209/ He did it only out of curiosity.

210/ He failed through laziness, not stupidity.

211/ Because of his bad leg, he could not walk fast.

212/ She shouted for joy when she heard the news.

213/ The accident occurred on account of bad road conditions.

Mindezeket a prepozíciókat használhatjuk annak kifejezésére, hogy mi okból történt a cselekvés.

A (208) és (209) példákban szereplő prepozíciók főleg belső, pszichológiai indíttatásra utalnak. Azonban a because of, on account of és for prepozíciók is utalhatnak a cselekvés indokára, kiváltó okára.

Cél kifejezése

A cselekvés céljának kifejezésére a for prepozíciót alkalmazhatjuk (214. 215.)

214/ He is reading for pleasure.

215/ They will do everything for money.

Társ kifejezése

A with prepozíciót tartalmazó prepozíciós szószerkezet utalhat arra a személyre, aki társként részt vesz a cselekvés végrehajtásában (216. 217.)

216/ She went for a walk with a friend.

217/ We spent the weekend with our class-mates.

Kontraszt kifejezése

Prepozíciós szerkezettel kontrasztot, ellentétességet is kifejezhetünk. Ilyenkor arra utalunk, hogy a cselekvés valamilyen fennálló akadály megléte ellenére is megtörténik; illetve, hogy a cselekvés nem történik meg, pedig megvolt a feltétele (218. 219.)

218/ They could hear the actors in spite of the noise.

219/ For all his wisdom, he could not solve the problem.

Az in spite of helyett használhatjuk a despite előljárószót is, bár ez inkább formálisabb jellegű.

Hozzászámítás, kiegészítés és kivétel kifejezése

220/ Besides me, ten men were waiting for the bus.

221/ In addition to the apples, I have brought you some oranges.

222/ We have found everything except our new book.

223/ They stole everything but the tape-recorder.

A 220. és 221. mondatokban a besides, illetve az in addition to prepozíciók arra utalnak, hogy valamin felül, ráadásul még valamivel kapcsolatban történik a cselekvés.

A 222. és 223. példákban szereplő prepozíciók viszont azt fejezik ki, hogy minek a kivételével számolnak a cselekvéssel kapcsolatban.

Anyag, alkotórész kifejezése

Annak kifejezésére, hogy a cselekvés során milyen anyagot, alkotóelemet használnak fel valaminek az elkészítéséhez, a with, of és out of prepozíciókat tartalmazó prepozíciós szó szerkezetet használhatjuk.

224/ You can make a cake with milk.

225/ He made the frame (out) of metal.

A 224. példában szereplő prepozíció arra utal, hogy milyen alkotóelem szükséges a cselekvés elvégzéséhez, s kifejezi azt is, hogy ez nem az egyetlen, csak egyike az alkotóelemeknek.

Az (out)of (225) viszont a dolog, tárgy egészének anyagára utal.

Összehasonlítás kifejezése

Skaláris összehasonlítás esetén az as és than - melyek egyébként hasonlító tagmondat kapcsolására, kötőszóként is

használatosak - prepozíciók által bevezetett prepozíciós szerkezetek valakihez, valamihez való hasonlítást fejeznek ki.

226/ He is as tall as my brother.

227/ This room is bigger than ours.

228/ She is the most beautiful of all the girls.

229/ Jane is the oldest in the family.

Alapfoku összehasonlításkor az as (226.), középfoku összehasonlításkor a than (227.), felsőfoku összehasonlítás esetén pedig az of (228) prepozícióval alkotott szerkezettel utalhatunk arra a személyre vagy dologra, melyhez hasonlítunk valakit, valamit. Ha azt a helyet nevezzük meg, ahol - vagy azt a csoportot, amelyen belül - az összehasonlítás érvényes, akkor általában egy helyjelentésű PP-t használunk (229.).

Forrás, eredet kifejezése

A from prepozíciós szerkezet arra utal, hogy az ige által kifejezett cselekvés kitől, vagy honnét indul ki, vagy egy főnév által kifejezett személy, dolog honnét származik. (230. 231.)

230/ I got a book from John.

231/ Our neighbour is a woman from France.

Recipiens, célpont kifejezése

Tényleges recipiens ("megajándékozott", illetve az a személy, aki ténylegesen kap valamit) kifejezésére a to prepozícióval alkotott szószerkezetet (232), a tervezett recipiens (aki-

nek valamit adni szándékozunk) kifejezésére pedig a for prepozíciós szószerkezetet (233) alkalmazhatjuk. Tervezett célpontra az at prepozíciós szószerkezettel (234) utalhatunk.

232/ Jane gave a pen to me.

233/ I' ve bought a new tie for you.

234/ They were shooting at a target.

Ágens kifejezése

A by prepozíciós szószerkezettel kifejezhetjük a cselekvőt, ágenst, tehát arra a személyre utalunk, aki a cselekvést végrehajtotta (235), illetve arra a dologra, amely, a cselekvésben való részvételével, mint kiváltó ok szerepelt (236).

235/ This book was written by a very famous man.

236/ He was killed by lightning.

Téma kifejezése

Az on és az about prepozíciókkal alkotott prepozíciós szószerkezetek utalhatnak arra, hogy a cselekvés milyen témával, tárgykörrel kapcsolatos (237. 238.).

237/ He gave a lecture on air pollution.

238/ What is this book about?

Néha a két prepozíció közötti választás csak stílus függvénye. Az on prepozíció általában a hivatalosabb, formálisabb nyelvezetre jellemző, és határozottabban utal a témára.

Támogatás, szembenállás kifejezése

Támogatás, egyetértés kifejezésére az angol nyelvben a for, illetve with prepozíciókkal kifejezett prepozíciós szó szerkezeteket alkalmazzák. A for prepozíciós szerkezet támogatásra (239), a with prepozíciós szó szerkezet együttérzésre, szolidaritásra (240), az against prepozícióval alkotott PP pedig szembenállásra, szembehelyezkedésre (241) utal.

239/ Are you for the proposal?

240/ I'm with you in what you say.

241/ Public opinion was against the proposal.

Szerepkör, megítélés, nézőpont kifejezése

Az as és at prepozíciókkal alkotott szerkezet kifejezheti azt a szerepkört, amire - egy személlyel kapcsolatban - a mondatban utalunk (242. 243. 244.)

242/ He is very good at chess.

243/ The children are playing at policemen and robbers.

244/ I used to eat a lot as a child.

Valaminek a normához való viszonyítását a for prepozíciós szó szerkezettel fejezhetjük ki (245. 246).

245/ It's warm for March, isn't it?

246/ For a youngster, he swims well.

Az in és to prepozíciókat tartalmazó PP bizonyos nézőpontra, megítélésre utalhat (247. 248.).

247/ He is a clever man in some ways.

248/ To her parents, her behaviour was very surprising.

Birtoklás, hozzátartozás, tulajdonság kifejezése

Főnévi szószerkezeten belüli komplementumként szereplő of prepozíciós szerkezettel birtoklásra (249.) az egész részére (250) utalhatunk, illetve értelmezői szerepben is állhat az NP-ben a főnév után (251). Az adjunktumként szereplő with prepozíciós szerkezettel szintén hozzátartozást, birtoklást fejezhetünk ki (252). Az NP-ben adjunktumként szolgáló of prepozíciós szószerkezet tulajdonság kifejezésére (253) alkalmas.

249/ the streets of New York

250/ a bottle of milk

251/ the city of Rome

252/ a girl with black hair

253/ a man of genius

Az előzőek során áttekintett prepozíciós jelentések közül a hely- és időviszony kifejezésére alkalmazott PP-k adjunktumként és komplementumként is előfordulnak a mondatban. Főleg adjunktumként funkcionálnak azok a prepozíciós szószerkezetek, melyek a cselekvés okára, céljára, a recipiensre, célpontra, eredetre, a cselekvés módjára, eszközére, az ágensre, a cselekvésben résztvevő társra, illetve támogatásra vagy szembenállásra - főnévi szószerkezetben lévő adjunktumként pedig hozzátartozásra, tulajdonságra - utalnak. Elsősorban ige vagy melléknév komplementumaként alkalmazhatók a témát, alkotórészt, szerepkört, megíté-

lést, nézőpontot kifejező prepozíciós szó szerkezetek. Főnévi szó szerkezetben lévő komplementumként szerepel a britoklást, hozzátartozást kifejező of-szerkezet.

B. MAGYAR NYELVÉSZETI MEGKÖZELÍTÉS

1. Formai megközelítés

1.1. Magyar esetragok és névutók

A magyar leíró nyelvészetben belül a mondattan azzal foglalkozik, hogy a szavak hogyan állnak össze mondatokká. Fontos, hogy a különálló mondatrészek tanulmányozásán túl, az egyes szószerkezeteket is vizsgáljuk, azt, hogy az egyes szavak miként kapcsolódnak olyan szószerkezetekké, melyek majd valamilyen funkciót töltenek be a mondat felsőbb szerkezeti szintjén.

A mondat szavakból áll. Vannak azonban egyéb kifejező eszközök is, melyek a szóhalmazt mondatná teszik. Ilyen mondattani viszonyok kifejezésére szolgáló eszközök a ragok, szórend, hanglejtés, s ezeken felül még egyéb olyan eszközök, mint a gesztus és a mimika is. Ezek közül a mondattani viszonyokat kifejező eszközök közül az értekezés témájának szempontjából a toldalékokat és a viszonszókat kell kiemelnünk.

A toldalékokhoz tartoznak a különféle jelek, képzők, ragok. Ezek nem alkotnak külön szót, hanem más szavakhoz kapcsolódva, azok szerkezetében vannak jelen. Ezért tulajdonképpen nem nevezhetők szavaknak, csak morféimáknak. Sokan azt tartják, hogy ezek jelentés nélküli járulékelemek, ez azonban nem így van, hiszen például a -ra ragnak is van bizonyos jelentése. Ha azonban egy főnévhez kapcsolódik, a ra-

gos főnév jelentése már a főnév jelentésétől is függ, s ezért beszélhetünk különféle jelentésváltozatokról.

A viszonyszók - ide tartoznak a névutók, a kötőszók - közül a névutók, külön szóként a főnév után állva alkotnak az illető főnévvel szószerkezetet:

1/ a tenger felett

A toldalékolással - mivel a toldalékok nem különálló szavak, hanem más szóhoz kapcsolódó morféma, olyan legkisebb jelek, melyek jelentéssel rendelkeznek - nemcsak a szintaxis foglalkozik, hanem a morfológia is. Az általuk kifejezett viszonyok morfoszintaktikus viszonyok.

A morfológia azzal foglalkozik, hogy melyek ezek a toldalékként számításba vehető morféma, mihez kapcsolódhatnak, és mi az egyes toldalékok kapcsolódási sorrendje. A szintaxis azt tárgyalja, hogy e toldalékok - nevezetesen a ragok - a szóhoz kapcsolódva hogyan építik azt be a mondatba.

A jelentést hordozó tövek nem lezárt csoportot alkotnak, számuk nőhet, gyarapodhat. A ragok esetében ez nem így van, a ragok csoportja zárt, véges csoport. Általában a nyelvfejlődés során csak hosszabb idő alatt mehet végbe valamilyen változás soraikban.

A névutó a névszót követi, annak ragos vagy rag nélküli alakját. Önálló szó, önálló jelentéssel rendelkezik. A névutók szófaji csoportja zárt csoport, mely általában nem bővül nagy számú, új névutóval. Jelenleg is van azonban néhány olyan ragos névszó, mely elindult a névutóvá fejlődés

útján. Az ilyen ragos névszókat gyakran használjuk egyéb névszók -nak raggal jelölt, illetve jelöletlen genitivusza után. A genitivusz jelöletlensége lehetővé teszi, - a zéró-rag miatt - hogy e ragos főnevek szinte névutói szerepben tűnjenek fel. Hogy a névutók nem egyszerűen viszonyjelölő járulékelemek, hanem önálló jelentéssel rendelkező szavak, az is bizonyítja, hogy belőlük -i képzővel más szófajú szót, melléknevet (névutói melléknevek) képezhetünk ("előtti", "alatti"). E melléknevek érdekessége, hogy ezek megmaradnak a főnév mögötti helyzetben, s önmagukban - főnév nélkül - szintén nem használhatók.

1.2. Esetragos névszók, névutós szerkezetek

Az esetragok általában főnevekhez kapcsolódnak, bár tapadhatnak névmásokhoz, sőt melléknevekhez is:

2/ a könyvről

3/ róla

4/ a zölldről

A magyar nyelvben a főnév alakrendszere, a paradigmarendszer (azon alakok rendszere, melyek a főnévi tőből származtathatók ragok segítségével) nagyon gazdag. E paradigmarendszert még bonyolultabbá teszik a toldalékolás egyéb eszközei, a főnév - illetve névszó - képzővel és jellel való ellátása. A jelentést hordozó tőhöz e jelentést hordozó toldalékok a következő sorrendben kapcsolódhatnak:

tő + képző + jel + rag

A ragos főnevet, az esetragok ismeretében, könnyen felismerjük. De vajon a rag nélküli főnév mindig csak az alany szerepét tölti-e be?

5/ apám háza

6/ az asztal alatt

Az 5. szerkezetben az apám szó rag nélküli, mégsem az alany szerepét tölti be a mondatban. Ez a szó behelyettesíthető a mondatban az apámnak alakkal, melyben kimutathatóan szerepel a dativuszi ragnak megfelelő -nak rag. Ez jelen esetben genitívuszi esetrag, s a birtokosi szerepkört jelöli. Itt tehát egy ragvesztett formával van dolgunk.

A 6. szerkezetben az asztal szó szintén rag nélküli, utána viszont névutót találunk, mely kapcsolódhat ragtalan névszóhoz is. A magyar nyelv fejlődése során az esetragozási rendszer bonyolultabbá vált. Az indogermán nyelveknél pedig az esetragozás hanyatlásáról beszélhetünk. Ez utóbbiakban megjelentek és egyre inkább elterjedtek az elöljárósók, hogy átvegyék az esetragok szerepét. Az elöljárósók pontosabban és árnyaltabban tudták kifejezni a különféle jelentéseket, mint a valamikori esetragok.

A magyarban azonban, a finnugor alapnyelvből származó négy rag (fán, örömest, haza, alól) által képviselt esetragrendszer a további fejlődés során kibővült, és egyre bonyolultabbá vált. Megjelent a tárgyeset ragja, valamint a különféle határozóragok. Ez utóbbiaknak egy nagy csoportja önálló szavakból keletkezett, melyek fokozatosan elveszítették önállóságukat, s raggá alakultak.

A ragokat esetragoknak is nevezhetjük. A mai magyar nyelvben 24 névszói eset van, melyek mindenféle névszóból képezhetők a megfelelő ragok segítségével; 3 esetet pedig csakis melléknévi, illetve számnévi szófajú szavakból alkothatunk. Tehát elmondhatjuk, hogy a magyar nyelvben összesen 27 névszói eset van, illetve 26, ha nem vesszük két külön esetnek a -nak raggal képzettet (dativuszi és genitivuszi rag).

A magyar névszó esetei a következők:

<u>nominativus:</u>	a szó maga a szótő, nincs rá jellemző ragja ("fal").
<u>accusativus:</u>	- <u>t</u> rag ("falat")
<u>genitivus:</u>	- <u>nak</u> , - <u>nek</u> rag, mely el is maradhat ("falnak")
<u>inessivus:</u>	- <u>ban</u> , - <u>ben</u> rag ("épületben")
<u>illativus:</u>	- <u>ba</u> , - <u>be</u> rag ("épületbe")
<u>elativus:</u>	- <u>ból</u> , - <u>ből</u> rag ("épületből")
<u>superessivus:</u>	- <u>n</u> , - <u>on</u> , - <u>en</u> , - <u>ön</u> rag ("falon")
<u>delativus:</u>	- <u>ról</u> , - <u>ről</u> rag ("falról")
<u>sublativus:</u>	- <u>ra</u> , - <u>re</u> rag ("falra")
<u>adessivus:</u>	- <u>nál</u> , - <u>nél</u> rag ("falnál")
<u>ablativus:</u>	- <u>tól</u> , - <u>től</u> rag ("faltól")
<u>allativus:</u>	- <u>hoz</u> , - <u>hez</u> , - <u>höz</u> rag ("falhoz")
<u>terminativus:</u>	- <u>ig</u> rag ("épületig")
<u>dativus:</u>	- <u>nak</u> , - <u>nek</u> rag ("apámnak")
<u>essivus-formalis:</u>	- <u>ként</u> rag ("falként")
<u>translativus-factivus:</u>	- <u>vá</u> , - <u>vé</u> rag ("épületté")

instrumentalis-comitativus: -val, -vel rag ("apám-
mal")

causalis-finalis: -ért rag ("kenyérért")

distributivus: -nként rag ("egyenként")

sociativus: -stul, -stül rag ("székestül")

essivus-modalis: -ul, -ül rag ("házul"; "nyugtala-
nul")

formalis: -képp(en) rag ("másképpen")

temporalis: -kor rag ("ötkor")

distributiv temporalis: -nta, -nte rag ("hetente")

modalis-essivus I.: -n, -an, -en rag; számnévhez
és egyes számú melléknévhez járulhat ("hatan";
"szépen")

modalis-essivus II.: -lag, -leg rag; melléknévhez
kapcsolódhat ("nyugtatólag")

multiplicativus: -szor, -ször rag; csak számnevek-
hez kapcsolódhat ("ötször")

(in Bencédy J., Fábián P., Rácz E., Velcsov M.
1976; p. 196.)

A névutó a névszóval, azt követve, névutós szószerke-
zetet alkot, s e szerkezet jelentésében - az esetragokhoz
hasonlóan - a névszói jelentést valamiféle egyéb mozzanattal
bőviti ki (például helyviszonyt jelöl).

A főnév és a névutó kapcsolata azonban nem egyenlő a tő és a
rag kapcsolatával, hiszen bár szintaktikailag megfelel ne-
ki - a névutó nem alkot oszthatatlan egységet a főnévvel,

névszóval. Az "asztal alatt" névutós szószerkezet két jól elkülöníthető szóból áll. A névutós szerkezettel analitikus módon - akár csak az angol prepozíciók esetében - fejezhetünk ki hasonló jelentéseket, mint az esetragok segítségével szintetikus módon.

Egyetlen névszóhoz több névutó is járulhat a névutós szószerkezetben belül, s ugyanez fordítva is igaz; egyetlen névutó több főnévvel is alkothat névutós szerkezetet:

7/ a szék fölé és alá

8/ a szék és az asztal alá

Ez a ragok esetében nem fordulhat elő.

A névutók két csoportba sorolhatók az alapján, hogy rag nélküli vagy ragos névszóval alkotnak névutós szószerkezetet.

Rag nélküli névszóval előforduló névutók:

alatt, alól, alá; fölött, fölül, fölé; felől, felé; előtt, elől, elé; mögött, mögül, mögé; mellett, mellől, mellé; között, közül, közé; körül, köré; után; iránt; hosszat; óta; közben; múlva; nélkül; gyanánt; szerint; helyett; által; révén; útján; végett;

Ragos névszó után álló névutók:

belül, kívül, innen, át, túl, keresztül, kezdve, fogva, együtt.

Milyen szófajúak a körül, át, túl szavak?

9/ Ott terül el körül.

10/ körülnézett a kertben.

11/ Átment a hidon.

12/ Túlharsogta a monoton beszédet.

Az előző pontokban szereplő körül, át és túl nem nevezhetők névutóknak. A 9. mondatban a körül ugyan külön szóként szerepel, de nincs olyan névszó előtte, mellyel névutós szerkezetet alkotna, határozószóként szerepel.

A 10., 11. és 12. példákban a körül, át és túl nem önálló szóként szerepel, hanem morfológiai kapcsolatban áll egy másik szó morfémáival; igekötőként jelenik meg.

Ezektől azonban a névutó világosan megkülönböztethető, hiszen önálló szóként fordul elő. A névutós szó szerkezet elengedhetetlen feltétele egy, a névutó előtt álló, névszó megléte is.

Miért emeltük ki a magyar nyelvészeti kategóriák közül éppen az esetragokat és névutókat? Természetesen azért, mert a magyar nyelvben főleg e két nyelvtani kategória az, amely megfelel az angolban használatos prepozíciós szó szerkezetnek. Ez a megfelelés, természetesen, nem formai, hanem a forma által kifejezett tartalomra vonatkozik. Hiszen a nyelvben minden forma azt a célt szolgálja, hogy bizonyos tartalmat közvetítsen. A magyar nyelv általában esetragos főnévvel, illetve névutós szó szerkezettel fejezi ki azt, amit az angol nyelv a prepozíciós szó szerkezettel.

Ez azonban nem mindig így van, hiszen két, egymástól nyelvrokonsági szempontból teljesen eltérő nyelvről van szó, melyekben a formák szerkesztésmódja eltér, s így a szó szerkezetek struktúrája sem mutat egy az egybeni megfelelést.

1.3. Az esetragos névszók és a névutós szerkezetek funkciói

Az eddigiek során azt vizsgáltuk, hogyan és mihez kapcsolódnak az esetragok, melyek ezek; melyek a névutóink, miből áll a névutós szószerkezet. A továbbiakban tekintsük át azt, hogy ha már létrejött a ragos névszó, illetve a névutós szószerkezet, akkor ezek a mondatban milyen szerepet tölthetnek be.

A magyar nyelvtanban, az alany-állitmány szintagmán és a mellérendelő szószerkezeteken túl megkülönböztetünk alárendelő szószerkezeteket. Ezek jellemzője, hogy a mondatban a szerkezet egésze az alaptaggal behelyettesíthető anélkül, hogy ez a mondat szerkezetének torzulásához vezetne. Az alárendelő szószerkezeten belül egy alá-fölé rendeltségi viszony van a szerkezet tagjai között.

A szerkezet - ennek megfelelően - áll egy meghatározó tagból (determináns) és egy meghatározott tagból (alaptagból).

E szószerkezetek meghatározásánál a mondatrész-funkciókat vették figyelembe, azt, hogy a meghatározó tag milyen szerepet tölt be az alaptaghoz képest. A szószerkezetek elnevezésüket a meghatározó tag ezen szerepéről kapták.

(in Bencédy J., Fábián P., Rácz E., Velcsov M. 1976. p. 259.)

Az alárendelő szószerkezetek a következők:

alanyos ("az olaj okozta szennyeződés")

tárgyas ("hidat építenek")

jelzős ("nagy zaj")

határozós ("olvas az asztalnál")

Az esetragos névszókkal kapcsolatban ezek közül a tárgyias, jelzős és határozós, a névutós szerkezettel kapcsolatban pedig főleg a határozós - időnként az alanyos ("a víz által okozott erózió") - szószerkezet fontos számunkra. A tárgyias szószerkezet alaptagja, a bővített tag, ige vagy igenév. Meghatározó tagja - melyről nevét is kapta - a mellette tárgyként szereplő -t ragos névszó.

A jelzős szerkezet két tagból áll: jelzőből és jelzett szóból. A jelző lehet minősítő jelző (tulajdonságot jelölő), számjelző és birtokos jelző. A birtokos jelzős szerkezet két tagja a meghatározott tag (ez a birtokszó) és a determináns, a meghatározó tag (a birtokos). A meghatározó tagot kifejezhetjük ragtalan vagy ragos névszóval. A ragos névszón -nak, -nek rag található, mely eredetileg nem a genitivus ragja volt, hanem dativuszi ragként funkcionált:

13/ az asztalnak a lába

14/ az asztal lába (ragtalan névszó)

A határozós szerkezetben az alaptag ige vagy igenév (esetleg deverbális főnév), a meghatározó tag pedig lehet határozószó, ragos névszó, névutós névszó vagy ragos és névutós névszó. Előfordul, hogy ez a meghatározó tag ragtalan főnév, bár ez tulajdonképpen egy ragvesztett alak.

15/ Az aztalon van a könyve.

16/ Hat nap múlva érkezik.

17/ Tegnap ment haza.

A 15. példában ragos főnév, a 16.-ban névutós főnév, a 17.-ben pedig ragtalan főnév (ragvesztett alak) szerepel a határozós szerkezet meghatározó tagjaként. Ezek közül ilyen szerkezetekben leggyakoribb a ragos főnév, mint meghatározó tag.

18/ fiának adta

19/ a hölgy a nagy kalappal

20/ fából készült

21/ éles hangon sikoltva

22/ ijesztően közel van

A határozós szerkezet alaptagja lehet ige 18., névszó 19., igenevek, például melléknévi igenév 20., határozói igenév 21. és határozószó 22. is. Ez tehát azt jelenti, hogy a ragos és névutós névszók mindezekhez kapcsolódhatnak a határozós szerkezeten belül.

Szószerkezeti szinten áttekintettük a különféle szerkezeteket. Vizsgáljuk most meg azt, hogy az egyes, az eddigiekben megemlített szószerkezetek meghatározó tagjai milyen szerepet tölthetnek be a mondat szerkezeti hierachiájában magasabb szinten.

23/ Hol van az a régi dalokat éneklő művész?

24/ Látták a kertben üldögélő fiút.

A 23. mondatban a dalokat éneklő szerkezetben a dalokat -t ragos főnév a tárgyas szerkezet meghatározó tagja, az éneklő

melléknévi igenévhez kapcsolódik tárgyi szerepben.

Ugyanakkor azonban, a mondat egészét tekintve, nincs tárgyi funkciója a dalokat főnévnek. Ez a főnév az "az a régi dalokat éneklő művész" szerkezet része, s ez az egész szerkezet a mondatban alanyként funkcionál.

A 24. mondatban szereplő "kertben" ragos főnév is csak alacsonyabb szószerkezeti szinten - a határozós szószerkezetben ("a kertben üldögélő") - tölt be határozói funkciót.

A mondat egészét tekintve, "a kertben üldögélő fiút" szerkezet része, mely szerkezet a mondatban tárgyként funkcionál.

A mondat egészét tekintve, a ragos névszók a mondatban tárgyként, határozóként; a névutós, illetve ragos és névutós névszók pedig határozóként funkcionálhatnak. Olyan mondatrészként szerepelnek, melyek a mondatban mint bővitmények vannak jelen.

1.4. Az esetragos névszók és a névutós szerkezetek helye a mondatban

A magyar nyelvben a szórend (az egyes szerkezeti elemek sorrendje) nem annyira kötött mint, például az angol nyelvben. A mondatban tárgyként, határozóként szereplő esetragos névszó, illetve névutós szerkezet is viszonylag mozgékony; elülső, közbülső és hátulsó helyzetű is lehet:

25/ A kertben találták meg a kulcsot.

26/ A kulcsot a kertben találták meg.

27/ Megtalálták a kulcsot a kertben.

28/ A kulcsot megtalálták a kertben.

Olyan esetben viszont, mikor a ragos névszó, illetve a névutós szerkezet egy alsóbb szerkezeti szinten része valamilyen szószerkezetnek, a mondatbeli helye már jóval kötöttebb.

24/ Látták a kertben üldögélő fiút.

29/ A kertben üldögélő fiút látták.

30/ A barátom(nak az) autójáról beszélgettek a szomszédok.

31/ A szomszédok a barátom(nak az) autójáról beszélgettek.

Amint az előző példákból kitűnik, a ragos főnév ("kertben", "barátomnak", "autójáról") szórendi változás esetén azzal a szószerkezettel együtt mozdul el, amelynek tagja.

2. Tartalmi megközelítés: az esetragos névszók, névutós szószerkezetek jelentései

Az esetragos névszók, illetve névutós szószerkezetek főképpen határozós szerkezetekben, határozóként fordulnak elő. A -t ragos névszó tárgyias szerkezet meghatározó tagja; az alaptag mellett tárgyként szerepel:

32/ Látták a fiút.

A fiút ragos főnév azt fejezi ki, hogy a tárgyias igével kifejezett cselekvés kire irányult.

A birtokos jelzős szerkezetben szereplő meghatározó tag, melyet -nak, -nek ragos névszó testesít meg, a birtokos személyére utal:

33/ apámnak a háza

A határozós szószerkezetben határozóként szereplő ragos, illetve névutós névszók jelentésének vizsgálatakor célszerű az egyes határozó-típusokat vizsgálni, ugyanis a magyar nyelvészet a határozókat szemantikai alapon osztályozza.

Az esetragoknak és a névutóknak is van a szótárban megtalálható jelentése. A ragos, illetve névutós névszók jelentése nem csak azért sorolható be különféle típusokba, mert egy ragnak (illetve névutónak) lehet más- és más jelentése. Hogy különféle jelentésváltozatok léteznek, ez abból is ered, hogy a főnevek (névszók) - melyekhez a ragok, illetve névutók kapcsolódnak - jelentése más- és más, s ebből következik, hogy például egy rag különböző főnevekhez való tapadásakor különféle jelentéstípusokat fejeznek ki ezek a ragos főnevek:

34/ Nyáron utazott el.

35/ A polcon könyvek sorakoztak.

Helyviszony kifejezése

A helyhatározóként szereplő ragos és névutós névszók helyviszonyt fejezhetnek ki. Ennek kifejező eszköze lehet ragos, névutós, illetve ragos és névutós névszó. A helyhatározókra irányhármasság jellemző:

36/ az asztalhoz

37/ az asztalnál

38/ az asztaltól

A három fő helyviszony a cselekvés kiindulási helye 38. a cselekvés, tartózkodás helye 37., és a megérkezés helye 36. Ez az irányhármasság a helyhatározóragok többségénél, és néhány névutónál is fellelhető:

"-ra, -on, -ról; -ba, -ban, -ból; -hoz, -nál, -tól; alá, alatt, alól; mögé, mögött, mögül;" stb.

A helyviszony kifejezésekor külső helyviszonyt jelölnek a -hoz, -nál, -tól és a -ra, -on, -ról ragos névszók. Ez utóbbiaknál a névszó által kifejezett viszonyítási ponttal a cselekvő közvetlenül érintkezésbe kerül:

39/ A könyv a padlóra esett.

A példában a -ra ragos főnév azt fejezi ki, hogy a padló felszínére, felületére irányuló mozgás történt, a könyv érintkezésbe került a padlóval.

A következő mondatban szereplő -hoz ragos főnév esetében nincs ilyen érintkezési viszony:

40/ Az ablakhoz mentem.

A -ba, -ban, -ból ragos névszó belső helyviszonyt fejez ki:

41/ Kivette a szekrényből a kabátját.

E ragokon kívül, a -nak, -nek és az -ig rag fordul elő helyviszonyra való utaláskor:

42/ Nekiment a falnak.

43/ Az ablakig ment.

A 42. mondatban szereplő ragos főnév valamilyen tárgy irányában történő mozgásra utal, jelölve azt is, hogy e helyet

elérte a cselekvő, s a főnév által kifejezett tárggyal összeütközésbe került. A 43. mondatban szereplő ragos főnév a mozgás irányvonalának végső határára utal.

Helyviszony kifejezésére névutós szerkezeteket is használhatunk, amelyekben a névutók egy része szinténképes az irányhármasság kifejezésére .

(1/ a tenger felett)

(6/ az asztal alatt)

44/ a tenger felé

45/ a ház előtt

46/ a fa mögött

47/ a helyek közé

48/ a kerítés mellett

49/ a ház körül

Az 1. és 6. példákban a főnév által jelölt viszonyítási ponthoz képest, annál feljebb vagy lejjebb történik a cselekvés. a 45. és 46. névutós szerkezetekben a viszonyítási ponton áthúzott képzeletbeli vízszintes vonalon, a ház, illetve fa elülső vagy hátulsó részénél folyik a cselekvés.

A 44. példában a főnév által jelölt tárgy irányában végezzük a mozgást, a 48. névutós szerkezetben pedig a viszonyítási pont ("kerítés") közelében történik a cselekvés. A 47. példában a főnévvel kifejezett viszonyítási pontok által behatárolt terület irányában folyik a mozgás. A 49. példában a viszonyítási pont ("ház") környékén történik a cselekvés, vagy a viszonyítási pont köré húzott körvonal mentén folyik a mozgás.

Nem csak névutós, hanem névutós és ragos névszóval is utalhatnak helyviszonyra.

50/ a kerítésen belül

51/ a kapun kívül

52/ a folyón innen

53/ a folyón túl

54/ a folyón át

Az 50. és 51. példákban a főnév által jelölt tárgy által behatárolt területen, illetve az ezen kívül eső területen történik a cselekvés. Az 52. pontban a viszonyítási pontnak ("folyó") a beszélő felé eső oldalán, az 53.-ban pedig a viszonyítási pontnak a beszélőtől távolabb lévő oldalán történik a cselekvés. Az 54. példában a viszonyítási pontot keresztezve, azon való áthaladás történik.

Időviszony kifejezése

A valóságos időhatározók kifejezésére használhatunk helyhatározóragokat, melyek többé-kevésbé megőrzik az irányhármasságot (-ra; -on, -ban, -nál; -tól).

55/ hajnalra; egy hónapra

56/ nyáron

57/ ebben az évben

58/ reggelinél

59/ születésétől (fogva)

60/ estig; három napig

Az 55. példában a ragos főnév ("hajnalra") azt az időpontot jelöli, amely bekövetkeztekor a cselekvés megvalósul, befejeződik. A 60. pontban az -ig ragos főnév a cselekvés időbeli határát fejezi ki. Ezen túlmenően, az -ig és a -ra ragos névszó utalhat még a cselekvés időtartamára is.

Az 56., 57. és 58. példákban szereplő ragos főnevek a cselekvés időpontját jelölik, azt fejezik ki, hogy mikor történik a cselekvés. A -ban és -on ragok időt kifejező főnévhez kapcsolódnak, a -ban az év, hónap, óra, perc, pillanat főnevekhez, az -on rag pedig a nap, hét, tél, nyár főnevekhez.

Az 59. példában a ragos főnév (melyet összekapcsolhatunk a határozói igenévből névutóvá vált fogva szóval) a cselekvés kezdetének időpontjára utal.

A cselekvés időpontját kifejezhetjük olyan ragokkal, melyek kimondottan idő kifejezésére használatosak (-kor; -nta; -nként;) :

61/ alkonyatkor

62/ nyaranta

63/ telenként

Névutós szószerkezetek is utalhatnak a cselekvés idejére:

64/ vacsorafőzés közben

65/ éjfél tájban

66/ éjfél körül

67/ három óra után

68/ ebéd előtt

69/ egy hét múlva

70/ három és négy óra között

71/ reggel óta

A cselekvés lefolyásának időpontját adják meg az első két példában szereplő névutós szerkezetek. A 69. példában a múlva névutós főnév azt fejezi ki, hogy mennyi idő van még a cselekvés megvalósulásáig. A 70. pontban a névutós szerkezet a cselekvés egy időbeli kezdő- és végpont közötti időszak alatt történik, a 71. példában pedig a cselekvés időbeni kezdőpontjára utal a névutós főnév, jelölve azt is, hogy a cselekvés még mindig tart. Idő kifejezésére - akár csak hely kifejezésére - használhatnak ragot és névutós névszókat, melyek jelentése ez esetben idővel kapcsolatos lesz:

72/ egész télen át

73/ 3 éven keresztül

74/ két éven belül

Az időhatározót kifejezhetjük még ragtalan névszóval is, mely esetben vagy ragvesztett alakokról van szó, vagy pedig egy mondatból létrejött kihagyásos szerkezetről:

75/ holnap

76/ három napja itt áll

A 76. mondatban a főnévnek az 1. sz. 3. személyű birtokos személyragos, viszonyrag nélküli alakja szerepel. Ez a cselekvés időbeli kezdetére utal, s arra, hogy a cselekvés mennyi ideje tart. Az ilyen alak időnként behelyettesíthető a főnév -val, -vel ragos alakjával, mely után az ezelőtt határozószó áll.

Ilyenkor a szerkezet a cselekvés időpontját jelöli:

77/ Két perccel ezelőtt még itt volt.

Az időhatározókon belül a számhatározók azt fejezik ki, hogy hányszor, hányadszor történik, ismétlődik a cselekvés:

78/ háromszor; harmadszor

79/ egy ízben

Állapot kifejezése

A valóságos állapothatározók azt fejezik ki, hogy egy személy vagy dolog (mely a cselekvés tárgya vagy maga a cselekvő) a cselekvés során milyen állapotban van, milyen állapotba kerül.

80/ ijedtében kiáltott

81/ bajba került

82/ nyugtalanul járkált

83/ ijedten várakozott

Az esetek nagy többségében az ilyen ragokat tartalmazó névszók jelentését főleg magának a névszónak a jelentése határozza meg, a névszó az, ami állapotot jelöl ("ijedt", "nyugtalan").

Névutós szerkezettel is kifejezhetünk állapotot:

84/ Átok allat van

Társ kifejezése

A társhatározó azt fejezi ki, hogy egy személy vagy dolog nem egyedül, hanem valakivel, valamivel együtt vesz részt a cselekvésben.

85/ Moziba ment a barátjával.

86/ Székestül átült a másik asztalhoz.

E társ hiányára utalhatunk a nélkül névutós szószerkezettel:

87/ Könyv nélkül ment be az órára.

Ragos és névutós névszót is használhatunk a társhatározó kifejezésére:

88/ A barátjával együtt érkezett.

Eredet kifejezése

Az eredethatározó azt fejezi ki, hogy valamely élőlény vagy dolog honnét, miből származik:

89/ Teret neveztek el róla.

90/ Apjától kapta a pénzt.

91/ Az ágy vasból készült.

Névutós névszóval is kifejezhetünk eredetet:

92./ Megszabadult a lidércnyomás alól.

Eredmény kifejezése

Az eredményhatározók arra utalnak, hogy valamilyen cselekvés eredményeképpen milyen állapotba kerül egy személy vagy dolog:

93/ békává vált

94/ apróra vág

95/ beállt betyárnak

Mód kifejezése

A módhatározó azt fejezi ki, hogy a cselekvés milyen módon, hogyan folyik le. Kifejező eszköze lehet -ban, -ben; -ból, -ből; -ra, -re; -val, -vel; -n; -t; -ul, -ül; -képp(en); -ként ragos névszó, illetve a nélkül, ellenére, szerint, gyanánt névutós névszó:

96/ hamarjában; együltében

97/ szivemből szeretem

98/ a füle hallatára; szóról-szóra

99/ ostobán él

100/ észrevétlenül növekedett

101/ másképp képzeltem el

102/ igennel felelt

103/ örömet eljött

104/ szünet nélkül beszél

105/ szándéka ellenére visszajött

Eszköz (közvetítő) kifejezése

Az eszközhatározó azt fejezi ki, hogy a cselekvés milyen eszköz igénybevételével, felhasználásával, vagy mely személy segítségével, közbenjárásával megy végbe. Kifejezhetjük ragos névszóval, és névutós névszóval is (által, révén, útján).

106/ Villával eszik.

107/ Hús forintért vette.

108/ A pénzt az öcsémtől küldöm.

109/ A pénzt az öcsém által küldöm.

Fok, mérték kifejezése

Ragos névszóval kifejezhetjük azt, hogy a cselekvés ereje, teljessége milyen arányú, milyen fokú:

110/ eléggé

111/ teljesen

112/ kőhajításnyira

113/ félig

A mértékhatározó összehasonlításnál a különbség nagyságára utal:

114/ Egy fejjel magasabb volt.

115/ Haminc méterre is lementek.

116/ Kétszer olyan magas, mint én.

Ok kifejezése

Az okhatározó a cselekvés okára, kiváltó tényezőjére utal. Kifejezhetjük -ban, -ben; -ból, -ből; -ra, -re; és -ért ragos névszóval:

117/ Félelmében eliszkolt.

118/ Bosszúból tette.

119/ A hirtelen neszre elakadt a lélegzete.

120/ Tettéért büntetésben részesült.

Névutós szerkezetek is utalhatnak a cselekvés okára. Ilyen esetben leggyakrabban a miatt névutót használjuk, de előfordul a folytán, következtében névutószerű szavakkal alkotott szerkezet is:

121/ hatalma folytán

122/ ennek következtében

Cél kifejezése

A célhatározóval a cselekvés célját fejezhetjük ki. Leggyakoribb ilyen esetben az -ért ragos névszó használata, de előfordul -ra, -re; -nak, -nek ragos névszó is:

123/ Orvosért ment.

124/ Vízet hozott levesnek.

125/ Segítségére siettem.

Cél kifejezésére a végett és után névutókat alkalmazhatjuk:

126/ A pénz végett kereslek.

127/ Munka után jár.

Részesedő kifejezése

Az állandó határozókhöz sorolt részeshatározó azt fejezi ki, hogy a cselekvés kinek a részére, javára történik. Kifejező eszköze a -nak, -nek ragos névszó, illetve a részére, számára névutós szószerkezet:

128/ A könyvet barátomnak adtam.

129/ Sok mesét írt óvodások számára.

Hasonlítás kifejezése

A hasonlító határozó összehasonlításnál arra a személyre vagy dologra utal, akihez, amihez hasonlítunk valakit, valamit :

130/ szebb nálad

Képes határozók

A magyar nyelvben - az állandó határozókhöz sorolt - képes határozóknak nevezik azokat az esetragos, illetve névutós névszókat, melyek bizonyos igék, főnevek vagy melléknévek után vonzatszerű elemként jelennek meg. Ezek az igék, főnevek, stb. megkövetelnek bizonyos fajta ragokat, névutókat az utánuk álló szerkezetben. Ezen szerkezetek jelentését nagyban befolyásolja annak az igének - főnévnek, melléknévnek - a jelentése is, melyhez vonzatként járul.

Ilyen igék például a következők:

gondolkodik, tűnődik, alapul, változtat (valamin);
remél, haszna van, következik, tanul (valamiből);
tudósít, tanuskodik, beszél, hallgat, gondoskodik (valamiről);
befog, belebeszél, beleköt, beleavatkozik, fogad,
kapaszkodik (valamibe);

ráismer, emlékezik, gondol (valakire), felel, gondol,
törekszik (valamire);
ragaszkodik, hasonlít, ért, hozzáfog, köze van (vala-
mihez);
tudakozódik (valami felől), uralkodik (valaki felett),
felment (valami alól), érdeklődik (valami iránt).

Néhány melléknév és vonzata

méltó, alkalmas (valamire); jó, barátságos, kedves,
hűtlen, méltó, hasonló (valakihez); egyenlő, tele
(valamivel); független, idegen, mentes (valamitől);
hires, emlékezetes (valamiről);
ügyes, bűnös, gazdag, biztos, vétkes (valamiben).

III. ANGOL PREPOZICÓS HIBÁK ELEMZÉSE

A. Az alkalmazott nyelvészet

1./ A hibaelemzés

Mi is az a hibaelemzés, milyen tudományághoz tartozik, miért fontos számunkra? A nyelvészet, mint olyan elméleti tudomány, melynek természetesen gyakorlati felhasználása is van. A körülöttünk lévő világ azonban nagyon sokszínű; az ember tevékenységével kapcsolatosan számtalan részterület, sok új tudományág alakult ki. Létrejött az alkalmazott nyelvészet, mint önálló tudomány, mely nem egyszerűen a nyelvészet gyakorlatban történő alkalmazása, hanem jóval több ennél. Az alkalmazott nyelvészet különféle ágai nemcsak a nyelvészetre építenek, hanem az alkalmazási területtel kapcsolatos tudomány vagy tevékenység ismereteit is felhasználják.

Az alkalmazott nyelvészet különféle területei a nyelvművelés, nyelvtervezés, anyanyelvi oktatás, gyógypedagógia, tömegkommunikáció, a gépi dokumentációkkal kapcsolatos alkalmazás (pl. információ-tárolás), az idegen nyelvek oktatása, fordítás és tolmácsolás, interlingvisztika (in I. Szerdahelyi 1989).

Az alkalmazott nyelvészet elmélet és gyakorlat is egyben. Elméletének az a feladata, hogy a céloknak megfelelően, az adott területen felderítse a nyelvi kommunikáció törvényszerűségeit, gyakorlata pedig elősegíti, hogy e törvényszerűségek ismeretében a kommunikáció határfoka javuljon, a kommunikációt gátló akadályok megszűnjenek, s így a nyelv valóban ellássa a kommunikációs eszköz szerepét. Az alkalmazott nyelvészet ugyan önálló tudományág, de elengedhetetlen követelmény, hogy a nyelv-

vészetre, nyelvtudományra épülő tudományként funkcionáljon.

Az idegen nyelvek oktatása az alkalmazott nyelvészet egyik ága. Ezen a területen az alkalmazott nyelvészet előtt számos elméleti feladat áll. Ezek közül legfontosabbak a kontrasztív, a pszicholingvisztikai kutatások, valamint a modern nyelvészeti irányzatoknak a magyar nyelvre való alkalmazásával kapcsolatos kutatások. Ezen terület gyakorlata pedig tulajdonképpen az oktatási folyamatban jelentik meg. A modern nyelvoktatás alapja az alkalmazott nyelvészet, mely nemcsak a nyelvtudományra épít, hanem más tudományokra is (pszichológia, matematika, stb.). Az alkalmazott nyelvészettel és az idegen nyelvek oktatásával kapcsolatban sok eltérő vélemény, eltérő besorolás, feladatmeghatározás létezik.

Theodor Ebnetter szerint, például kétféle alkalmazott nyelvészet létezik. Az egyik az interdiszciplináris alkalmazott nyelvészet, melyhez a pszicholingvisztika, szociolingvisztika tartozik, a másik pedig a gyakorlati alkalmazott nyelvészet, azaz a nyelvoktatás. A nyelvoktatás-kutatás, kontrasztív nyelvészet, hibaelemzés, tananyag-kidolgozás, tanítás, tanulás olyan területek, amelyek az interdiszciplináris nyelvészetben és az anyanyelv elsajátításán alapulnak. A nyelvoktatáson belül öt ágazatot különböztet meg: a kontrasztív nyelvészetet és a hibaelemzést; a tudományos és pedagógiai grammatikát; a nyelvtanítás-nyelvtanulás területét; az oktatás-technológiát; valamint az idegen nyelv elsajátítását (in T. Ebnetter 1976).

Pit Corder az alkalmazott nyelvészetet egyértelműen az idegennyelv-oktatásban alkalmazott nyelvészetnek tekinti, tehát szerinte az alkalmazott nyelvészet az elméleti nyelvészet gyakorlati alkalmazása. (in P. Corder 1979) Könyvének III. részében ("Az alkalmazott nyelvészet technikája") a kontrasztív nyelvészettel, a hibaelemzéssel és a tananyag-fejlesztéssel foglalkozik.

A didaktolingvisztika tárgya a nyelv, mint a tanítás tárgya, eszköze és materiális alapja. Nem csupán azt vizsgálja, mi a különbség a tanított idegen nyelv és a tanuló anyanyelve (illetőleg ezek mikrorendszerei) között, hanem a tanulás eredményessége céljából, e két nyelv jelenségei közötti viszony nyelvészeti és didaktikai rendszerezésére törekszik; arra, hogy a két nyelv összehasonlításából a didaktika és a kommunikáció szempontjából értékes adatokat vonjon ki. Az összehasonlítás és az egyéb kutatások viszont egy egészen szűk körű nyelvi anyagra szorítkoznak, a tankönyv nyelvi anyagára. K.Sz.Viszkovics 15 csoportba sorolja a didakto-lingvisztika tárgyához tartozó problémákat (in K. Sz. Viszkovics 1981).

Ezek közül a legfontosabbak:

- az idegennyelvi anyag kiválasztásánál és minimalizálásánál figyelembe kell venni a tanulók anyanyelvét, és ki kell választani az idegen nyelvvel kapcsolatos, szükséges információkat;
- a két nyelv jellemző jelenségeit és szabályrendszerét egybe kell vetni az oktatási eljárások célszerűsítése céljából;

- a tanuló anyanyelve interferenciájának tanulmányozása;
- a nyelvstatisztikai adatok felhasználása és az oktatási folyamat tanulmányozása a tananyag kialakítása, megszerkesztése céljából.

Összegezve: első lépés a célnyelv didaktikai célú feltárása. Ezután kerülhet sor a célnyelvnek a tanuló anyanyelvével való összevetésére, majd pedig a tananyag összeállítására, a tankönyv nyelvének megszerkesztésére, gyakorlatsorok elkészítésére.

Az idegennyelv-oktatásban az alkalmazott nyelvészet fontos területe a kontrasztív nyelvészet. A nem rokon nyelvek összehasonlítása lehet tipológiai, vagy kontrasztív összehasonlítás. A tipológiai összehasonlítás elvben az összes nyelvre kiterjeszhető, nemcsak az egyes nyelvcsaládokon belül alkalmazhatjuk. A tipológiai összehasonlítás abból az elvből indul ki, hogy a nyelvekben tipikus strukturális egyezéseket lehet kimutatni, s ezek alapján a nyelvek különféle csoportokra oszthatók.

A kontrasztív nyelvészeti kutatások során két eltérő, nem rokon nyelv nyelvtana kerül összevetésre, elsősorban a tananyagok előkészítésének céljából.

"Közvetlen gyakorlati céljuk, hogy segítséget nyujtsanak az idegen nyelvek elsajátításában, oly módon, hogy a rendszerszerű összehasonlítás, egybevetés során tisztázzák a vizsgált nyelvek különbözőségeinek és esetleges hasonlóságának sarkalatos pontjait, és így lehetővé válják az új, immár hatékonyabb

tananyagok kidolgozása, ezekre az eredményekre építve." (I. Kenesei, 1976; p. 367.)

Az összevetésen részrendszerek alapos összehasonlítását értjük. Kulcsfontosságú probléma a kiinduló nyelv kiválasztása. Melyik nyelvet vegyük alapul az összehasonlítás során? Az anyanyelv kiinduló nyelvként való kezelése egyszerű megoldásnak tűnik, hiszen az idegen nyelv elsajátításakor a tanuló-nál már adva van egy nyelvi rendszer - az anyanyelv -, melyre alapozva sajátítja el az idegen nyelvet. Mégsem helyes az anyanyelvet választani kiinduló nyelvnak, mivel ez számos veszélyt rejthet magában, eltereli figyelmünket az idegen nyelvről, mint önálló nyelvi rendszerről. Összevetéskor tehát mindig a célnyelvből célszerű kiindulni.

"The most effective materials are those that are based upon a scientific description of the language to be learned, carefully compared with a parallel description of the native language of the learner."/Ch.Fries, 1945;p.9./

Van-e kapcsolat a kontrasztív nyelvészet és a hibaelemzés között; és ha van, milyen jellegű ez a kapcsolat? Mind a kontrasztív nyelvészet, mind pedig a hibaelemzés az idegen nyelvek oktatásában alkalmazott nyelvészet része. E két terület szoros kapcsolatban áll egymással, mindkettő nagy szerepet játszik az oktatás hatékonyabbá tételében, az oktatási célt megfelelően szolgáló tananyag kidolgozásában, megszerkesztésében. A kontrasztív nyelvészet fontos a hibaelemzés szempontjából, hiszen a két nyelv összevetésekor rávilágít azokra a pontokra

(eltérésekre, egyezésekre), melyek a tanulási folyamat során a tanulóknak nehézséget okoznak; illetve, melyeket különösebb nehézség nélkül sajátíthatnak el. Magán a hibaelemzésen belül is alkalmazhatunk kontrasztív összehasonlítást. A hibaelemzés eredményei, a belőle levont következtetések pedig megerősítik a kontrasztív nyelvészet által feltárt ismeretek igaz voltát, s igazolhatják egy ilyen összevetés szükségességét és értékességét. A hibaelemzésnek természetesen, a célnyelvi formák és a diák "interlanguage"-ének összevetéséből kell kiindulnia. Ennek során azonban nemcsak a hibák leírásával foglalkozik, hanem megpróbál rávilágítani e hibák okaira. Sajnos ez, a pszichológiának a tanulási folyamattal kapcsolatos, nem elég részletes ismeretei miatt még nagyon nehéz feladat, ezért a hibák okait főleg a nyelvi rendszerek tényanyagából kiindulva kell feltárnunk.

Robert Lado, könyvében (in R. Lado 1978) két nyelv összehasonlításával foglalkozik, s azokkal a problémákkal, melyek a tanulóknál az idegen nyelv elsajátítása során felmerülnek. Véleménye szerint, két nyelv szisztematikus összevetése révén meg tudjuk jósolni és le tudjuk írni azokat a nyelvtani jelenségeket, melyek nehézséget fognak okozni a tanulásban, és azokat is, melyek nem. Egy idegen nyelv tanulása során különféle problémák merülhetnek fel. Lado szerint két nyelv eltérő kifejezés-módja nehézséget okozhat a tanulás során, mégpedig azért, mert ilyenkor az anyanyelvről való átvitel (transzfer) nem vezet eredményre. A tanuló ugyanis rendelkezik egy, már elsajátított

nyelvi rendszerrel, anyanyelve nyelvtani kategóriáit ismeri, s akaratlanul is ezeket próbálja átvinni az idegen nyelvre. Amennyiben az idegen nyelv bizonyos nyelvtani kategóriái eltérnek az anyanyelvitől, a transzfer eredményeképpen nem megfelelő, helytelen formák jönnek létre. A hasonló strukturákat viszont könnyebben sajátítja el a diák.

Mit nevezhetünk eltérésnek, különbözőségnek? Az azonos kifejező eszközök használata az azonos - eltérő skála azonosság-oldalán állhat. Minél jobban távolodunk ettől a ponttól, annál kisebb lesz a hasonlóság, és nagyobb a különbözőség foka. A skála másik végén a teljes különbözőség áll, melyről akkor beszélhetünk, ha két nyelv teljesen más eszközökkel fejezi ki ugyanazt a tartalmat.

Az angol és a magyar nyelv összevető vizsgálatakor különbözőség figyelhető meg a névszók mondatba kapcsolásakor. Az angol nyelv legtöbb esetben analitikusan, prepozíciós szó szerkezettel fejezi ki azt, amit a magyar nyelv szintetikus (esetragos névszóval), illetve analitikusan (névutós névszóval). Az eltérés nem teljes, hiszen a magyar nyelv is használ analitikus alakokat, bár a névutók a névszó után, és nem előtte állnak. Jelentős eltérés az is, hogy az angol nyelv nem mindenütt használ prepozíciós szó szerkezetet, ahol a magyar nyelvben esetragos névszó van. (pl. tárgyeset -t ragja, vagy birtokos kifejezésénél, élő birtokos esetén: "apámnak a háza"), illetve a magyar nyelv sem mindig használ esetragos főnevet ott, ahol az angol nyelv prepozíciót használ ("londoni utam", "my journey to London"). Jelentős eltérés van az egyes prepozíciók használá-

lati szabálya (azaz jelentése) és az esetragok, illetve névutók jelentése között is. A prepozíciók szótárban megtalálható magyar megfelelőjének ismerete nem jelenti azt, hogy egy prepozíciós szerkezetet mindig e jelentés alapján tudunk a magyarban az esetragos vagy névutós névszóval átadni. Mindkét nyelvben sok más egyéb tényezőtől is függ ezen elemek használata (pl. attól, hogy milyen szófajú szóhoz, milyen jelentésű szóhoz kapcsolódhatnak, mely szavakkal fordulhatnak elő).

A hibaelemzéssel, illetve kontrasztív összevetéssel kapcsolatban sok tanulmány készült. Juhász János, cikkében (1975; p. 95.) e témával kapcsolatban szintén kiemeli a transzfer és az anyanyelvi interferencia szerepét. Pszichológiai szempontból transferről beszélünk minden olyan esetben, mikor egy jelenséget az anyanyelvről az idegen nyelvre "átviszünk". Nyelvészeti szempontból viszont csak azt a jelenséget szokták transzfernek nevezni, mikor az átvitel hasonlóság, illetve azonoság esetében jelenik meg. Ha az átvitel eredménye a célnyelvi normától eltérő forma, negatív transferről, azaz interferenciáról beszélhetünk. A kontrasztív nyelvészet által feltárt, a két nyelv nyelvtani stukturái közötti hasonlóságok, illetve különbözőségek megállapítása, behatárolása a hibaelemzést végző tanár számára nagy segítséget nyújthat.

Nagyon sok kutató az anyanyelvi interferenciát tartja a hibázás fő forrásának. Balázs János (1975; p. 284.) szerint az idegen nyelv tanulásakor az anyanyelvi beidegződések hatására a tanulók hibát hibára halmoznak, torz kifejezéseket, helytelen

mondatszerkesztést alkalmaznak, s ennek az az oka, hogy az anyanyelv és az elsajátítandó idegen nyelv kifejezésmódja más; az, hogy anyanyelvünknek olyan sajátosságai vannak, melyek eltérnek az idegen nyelv rendszerétől.

Az 1970-es évekig az alkalmazott nyelvészetben eluralkodott az a felfogás, mely szerint az idegen nyelv elsajátítása során az anyanyelvi interferencia nagy nehézséget okoz. Az idegen nyelvet tanulók átviszik anyanyelvük mintáit az elsajátítandó idegen nyelvre, mely utóbbiban ez helytelen nyelvi formákat eredményez. A nyelvészek úgy vélték, ha összehasonlítják két nyelv rendszerét, akkor az összevetésnél a hasonlóságok és eltérések megállapítása után, előre megjósolhatók azok a hibák, amelyeket a tanuló elkövet a célnyelv használatakor. Szerintük, a két nyelv jelenségeinek hasonlatossága megkönnyíti az idegen nyelv elsajátítását, az eltérések pedig megnehezítik. Fontos feladatnak tartották ezen nehézségek kimutatását, s az anyanyelvi interferencia hibaforrásként való meghatározását. A nehézséget okozó nyelvi jelenséget a különbség fokától függően építették be a tananyagba az elrendezés során. Predikcióik kontrolálására tesztekben, dolgozatokban előforduló hibák elemzését használták fel, hogy megerősítsék a hibázással kapcsolatos jóslatokat. Ezt az irányzatot "erős" hipotézisnek nevezték el a későbbi évek nyelvészei, szemben a "gyenge" hipotézissel, mely kiszorította az előbbit. Az "erős" hipotézissel - melynek képviselői R. Lado, J. Lotz, P.H. Madarasz - kapcsolatban felmerül az a kétség, hogy az előre megjósolt nehézségek képesek-e

feltérképezni hipotetikus úton és minden esetben a ténylegesen ható hibaforrást. Ugyanis nem minden, a kontrasztív nyelvészet által megjósolt nehézség bizonyult annak, és nem mindegyik okozott hibát a nyelvi kommunikációban; valamint nem minden hiba forrása volt anyanyelvi interferencia.

Az 1970-től fellendülő "gyenge" hipotézis hívei nem törekedtek a kontrasztív összehasonlítás során és alapján olyan predikciókat nyújtani, melyek hipotetikusak. Ehelyett a tanulók hibáit elemezve próbálták megmagyarázni, hogy bizonyos hibáknak lehettek-e okai az anyanyelv és a célnyelv közötti eltérések, különbözőségeik.

P. Corder szerint, 1968-tól van kialakulóban két új irányzat, melyek az előzőekhez képest más irányvonalat képviselnek. Az egyik irányzat az általános elméleti kutatások iránya, mely a nyelvtipológia elméleti kérdéseivel foglalkozik. A másik irányzat a pszicholingvisztikai irányvonal, mely az idegen nyelv elsajátításával kapcsolatos; s mely a hibaelemzésre épít. A "gyenge" hipotézis célja csak annyi, hogy a tanulók által elkövetett hibákból szűrje ki azt, hogy mi okoz nehézséget, s nem annyira a célnyelv és az anyanyelv összevetéséből (in P. Corder 1978).

A hibaelemzés során két nyelvet hasonlítunk össze, a tanuló által leírt nyelvet (melyet "interlanguage"-nek nevezhetünk) és a célnyelvet. Mi is az "interlanguage"? Ez az a nyelvi rendszer, mely az idegen nyelvet tanuló személy birtokában van. Az "interlanguage" nem azonos a célnyelvvel, hanem többé-ke-

vésbé közelit hozzá. Az "interlanguage" szabályai nem ugyanazok, mint a célnyelvben, hanem olyan szabályok, melyek több tekintetben hasonlóak ahhoz, de hasonlíthatnak az anyanyelv szabályaihoz is, vagy bármely olyan nyelvéhez, amit a tanuló ismer. Amiben az "interlanguage" elhajlik, eltér a célnyelvtől, az jelenti a fennmaradó tanulási feladatokat. A hibaelemzés összekapcsolható kontrasztív összehasonlítással, hogy most már a hibák alapján határozzuk meg a célnyelv használatával kapcsolatos, az anyanyelvi interferenciából adódó nehézségeket. Itt a kontrasztív elemzés alapján történő jóslatok már nem hipotetikusak, hiszen forrásuk objektív, tárgyyszerű anyag, a tanuló "interlanguage"-ének a célnyelvtől való eltérései. A tanulási nehézség nemcsak a célnyelv rendszerétől vagy az anyanyelv hatásától függ, hanem egyéb, szubjektív tényezőktől is. Ilyenek a tanuló intelligenciája, a motiváció, a tanuló adottságai, a tanítás minősége, a tananyagok minősége, tehát számos olyan tényező, mely nehézséget (vagy könnyebbséget) okozhat, de mivel ezek szubjektív tényezők is lehetnek, mérésük nehéz, szinte lehetetlen. A nyelvi tényezők közül sem egyértelmű annak megállapítása, hogy mi és milyen mértékben okoz nehézséget. Az anyanyelvtől eltérő célnyelvi jelenségek - a régebbi feltevésekkel szemben - nem feltétlenül okoznak nehézséget és vezetnek hibázáshoz. Az a tapasztalat, hogy a lényeges eltérés kisebb nehézséget okoz, mint az, amely részleges, nem teljes. Előfordul ugyanakkor, hogy a hasonlóság (és itt már a részleges eltérés felé közelítünk) nehézséget

okoz, főleg akkor, ha nem teljeskörű. A nehézséget, illetve könnyebbséget azonban sokkal biztonságosabban meg lehet jósolni a tanulók (produktív, illetve receptív) nyelvi tevékenysége során, az "interlanguage" - célnyelv - anyanyelv összevetéséből. Természetesen, az elemzés kiértékelése során mindig találunk olyan hibákat, melyek nem magyarázhatók anyanyelvi interferenciával, ezek eredhetnek a célnyelv interferenciájából, vagy bármelyik, a tanuló által ismert más idegen nyelv befolyásából. Azok a hibák, melyek létrejötte semmilyen módon nem magyarázható, nagy valószínűséggel szubjektív tényezők hatására keletkeztek, és megokolásuk jelen körülmények között még nehézségekbe ütközik.

2. A hibákról általában

A nyelvet használó személy - még akkor is, ha anyanyelvén beszél - hibát követhet el, eltérhet egy olyan normarendszertől, mely az illető nyelvre jellemző. Mégis különbséget kell tennünk az anyanyelvi beszélő által elkövetett és az idegen nyelvet tanuló hibázása között, hiszen az anyanyelvi beszélő az általa elkövetett hibát, a norma ismeretében ki tudja javítani, a nyelvet idegen nyelvként tanuló pedig nem is mindig ismeri fel, hogy hibázott, s nem biztos, hogy ki tudja javítani a hibát. A tanuló által elkövetett hibák természetesen nem adnak teljeskörű felmérést a tanuló nyelvtudásáról, mégis nagyon fontosak lehetnek számunkra, hiszen segítségükkel megál-

lapithatjuk azon nyelvi jelenségek sorát, melyek a diáknak a nyelv elsajátításakor nehézséget okoztak, valamint megtudjuk azt is, hogy mit kell még elsajátítani, hol van bepótolnivalója, s mire kell nagyobb gondot fordítanunk, esetleg hol kell más módszereket alkalmaznunk az oktatásban.

Az anyanyelvi beszélő hibái lehetnek szintaktikai szerkezetkeverés (syntactic blends), nyelvbottlás, vagy elírás. Ezeket beszédcsusztatásnak, tévesztésnek (lapses) nevezzük, és főleg nyelven kívüli okokra (fáradtság, stressz) vezethetők vissza. Természetesen ilyen tévesztés, beszédcsusztatás előfordul az idegen nyelvet tanulónál is, de hibázásuk általában nem ilyen jellegű. Az idegen nyelvet tanuló diákoknál előforduló hibázás elsősorban a nyelvtani, illetve lexikai normától való eltérés. Ezeket a hibákat, a nyelvtani és lexikai szabályrendszer megsértéséből fakadó hibáknak (errors) nevezzük. A megítélésből fakadó hiba (pl. nem a szituációhoz illő nyelvezet használata) az angolban "mistake"-nek nevezett stilushiba. Az idegen nyelvet tanuló diák elsősorban olyan hibákat (errors) követ el, melyek a kód nem tökéletes ismeretéről tanuskodnak. A nyelvtanítás szempontjából az ilyen hibák vizsgálata a fontos, hiszen a "mistake"-nek nevezett hibák a szituációhoz nem megfelelő nyelvezet megválasztásából erednek; s nem várható el a tanulótól, hogy az idegen nyelvet minden elképzelhető szituációban megfelelő stilusérzékkel használja. (in P. Corder 1979) Az angolul "error"-nak nevezett hibák a nyelvhasználat két fő területének megfelelően kifejezésbeli és megértésbeli

hibák lehetnek. A kifejezésbeli hibák jól vizsgálhatók, hiszen a tanuló írásbeli vagy szóbeli nyilatkozatában jelennek meg. A megértésbeli hibáknak még a felismerése is nagyon nehéz, hiszen a megértés eredményessége vagy eredménytelensége megállapítható ugyan, de a megértési hibák feltárása, azok elkülönítése és elemzése szinte lehetetlen.

A hibaelemzés során általában nem egyetlen diák hibáit elemezzük, hanem egy csoportét, vagy osztályét, s ezekből vonjuk le következtetéseinket. Több tanuló hibáinak vizsgálata nemcsak azért lényeges, mivel az oktatás csoportban folyik, és a csoport egészére tervezzük a tananyagot is, hanem azért is, mert a nagyobb számú, többféle személytől származó nyelvi anyag bővebb információt nyújt, többféle hibát tartalmaz. Hibaelemzéskor nagyon fontos az egyes hibák gyakoriságának kimutatása, hiszen bizonyosnak kell lennünk abban, hogy a hiba előfordulása rendszeres, és nem véletlenszerű. Csak a rendszeres előfordulású hibákból vonhatunk le értékes következtetéseket.

3. A hibák okai

Szó esett már a transzferről, az anyanyelvi és más, illetve célnyelvi interferenciáról az előzőek során. Azzal is foglalkoztunk, hogy a célnyelv és anyanyelv közötti eltérések és hasonlóságok nem mindig befolyásolják egyértelműen negatív, illetve pozitív irányban a nyelvi megnyilatkozást. Grétsy László (1964; p. 321.) szerint, hibázni kétféleképpen lehet, vannak

véletlenségből és vannak tudatlanságból eredő hibák. A véletlenségből eredő hibák oka az, hogy agyközpontunk működésében pillanatnyi zavar áll be, (pl. izgalom, stressz, fájdalom, külső zavaró tényezők esetén), ami a hiba elkövetésének forrása. A tudatlanságból eredő hibák oka bizonyos ismeretanyag hiánya, vagy részleges birtoklása. Természetesen, e kétféle forrás egymással összekapcsolódhat, és ez megnehezítheti az ok felderítését. Grétsy rámutat arra is, hogy a nyelvi hibák jelentős része valamilyen zavaró hasonlóság - bár, mint tudjuk, a hasonlóság nem mindig káros -, analógia hatására születik. A tudatlanságból fakadó hibák sokfélék lehetnek. Lehet, hogy az idegen nyelv nem megfelelő ismerete készíteti arra a tanulót, hogy anyanyelve analógiájára, vagy valamely más nyelv hatására alakítsa ki hibásan az "interlanguage"-t. Előfordulhat, hogy tudatlansága folytán magán az idegen nyelven belül használ helytelen szabályrendszert.

L. Selinker (in 1972; p. 209-231.) a második nyelv elsajátítása pszichológiájának nyelvészeti aspektusaival foglalkozik. Megállapítja, hogy az "interlanguage" alapjául szolgáló öt pszicholingvisztikai folyamat a nyelvi átvitel, az oktatás átvitele, a második nyelv tanulásának stratégiái, a második nyelv kommunikációjának stratégiái és a célnyelv nyelvészeti anyagának általánosítása. Ezen az öt területen történő elégtelen tevékenység, hiányosság mind forrása lehet a hibázásnak. Ezen területek azonban az idegen nyelv oktatásának, tanulásának pszichológiai oldalát jelentik. Mivel azonban ez még ke-

véssé ismert, csak nagyon feltételes hipotéziseket vethetünk fel a hibák forrásával kapcsolatban. A nyelvi rendszereket vizsgálva már jobban meghatározható az, hogy milyen közvetlen okok játszottak közre a hibák keletkezésénél: a szabály nem ismerete, rossz analógia, a szabály helytelen használata; tekintet nélkül arra, hogy ez nem megfelelő tanulásból, rossz általánosításból, vagy helytelen gondolkodásból fakad-e. A hibaelemzéssel kapcsolatban, a kizárólag nyelvészeti vizsgálódás tud csak rávilágítani a hibák okaira.

B. Magyar gimnazisták hibáinak elemzése

A hibaelemzés során nagyon fontos a vizsgálandó anyag kiválasztása. Jelen tanulmányban a hibaelemzés anyaga a tanulók írásbeli nyelvi megnyilatkozásai, mely nem ad teljeskörű betekintést az egész nyelvi tevékenység során való hibaelkövetésbe, hanem a tanulók írásbeli dolgozatai, tesztjei alapján vizsgálja a kifejezésbeli hibákat. A felmerülő hibák tehát kifejezésbeli, írásban elkövetett hibák. Előnye az ilyen hibaelemzésnek az, hogy a beszédben egyébként "elvesző" hibák itt bármikor áttekinthetők, és elemzés tárgyává tehetők. Hátránya, hogy nehezebben deríthetők fel a hibázás közvetlen okai, hiszen nem valósítható meg a hiba okára való direkt rákérdezés. A produktív írásbeli hibákat különféle írásbeli anyagokból nyertem, melyek egy része behelyettesítéssel készült, ahol a megfelelő prepozíciót vagy partikulát kellett a diákoknak

behelyezni egy angol mondatba, ez tehát hibaprovokáló feladat volt. A vizsgálandó anyag másik részét a tanulók fogalmazásai képezték. A fogalmazást nem tartják olyan jól megfelelőnek hibaelemzés céljára, mint a hibaprovokáló feladatokat, de az általam felhasznált anyagban a fogalmazások nem egy, a diákok által kiválasztott témáról szóltak, hanem egy előre megadott és tanult témával álltak kapcsolatban, s így az irányítás mintegy kiprovokálta bizonyos prepozíciós szerkezetek használatát. Természetesen így sem zárható ki, hogy a diákok egyes nehéz szerkezeteket - melyeket nem, vagy nem megfelelően ismertek - kihagytak, bár a tapasztalat azt mutatja, hogy megpróbálták felhasználni a tanultakat.

A vizsgálandó anyag 48 tanuló 69 dolgozatfüzete, mely összesen 319 dolgozatot tartalmaz.

A tanulmány egészét tekintve a bilaterális, leiró és kontrasztív elemzési módot választottam. Első lépésként a célnyelv, majd pedig az anyanyelv megfelelő nyelvtani strukturáit tekintettem át nagy részletességgel, külön-külön. Ebben áll a tanulmány bilaterális, leiró jellege. Kontrasztív összehasonlítást nem végeztem eközben, mert nem az volt a célom, hogy egy kontrasztív egybevetésből valamiféle nehézségeket mutassak ki, hanem az, hogy maguk a hibák szolgáljanak támpontul. Ezért csak a hibaelemzés során, a hibák leírásakor alkalmaztam a kontrasztív egybevetést, még pedig kettős szinten, két lépésben. Először azt vizsgáltam, hogy a tanuló "interlanguage"-e mennyiben tér el a célnyelvi normáktól, majd pedig azt, hogy van-e

valami felfedezhető kapcsolat a diák "interlanguage"-e és az anyanyelv rendszere, szabályai között. E kettős kontrasztív összehasonlítás után próbáltam magyarázatot adni a hibák előfordulásának okaira, ahol ez lehetséges volt.

A hibaelemzéskor, a hibák leírása előtt hibacsoportosítást végeztem, mégpedig a nyelvreírás fokainak megfelelően: helyesírási hibák, morfológiai hibák, szintaktikai hibák, lexikai hibák. Ezután, főleg a szintaktikai és lexikai hibákra koncentráltam, s ezen csoportokon belül újbóli besorolást végeztem a hagyományos hibacsoportosításnak megfelelően: kihagyás, hozzátevés, helyettesítés, szórend. A kontrasztív hibaleírás és a lehetséges hibamagyarázatok után megkíséreltem a következtetések levonását, hogy ez gyakorlati útmutatóul szolgálhasson a tanár számára.

A hibaelemzés előkészítését azzal kezdtem, hogy a dolgozatokból kigyűjtöttem minden olyan esetet, amikor prepozíció használatáról (vagy a prepozíció hiányáról) volt szó, illetve az olyan eseteket, amelyek a partikula használatával voltak kapcsolatban. A prepozíciós szerkezettel kapcsolatos összes hiba 443 volt, a partikulával kapcsolatban pedig 23 hiba merült fel. A prepozíciós szerkezettel kapcsolatban felmerülő összes hibából viszont csak 416 olyan hiba volt, ami kimondottan a prepozíciós szerkezetet érinti, tehát vagy az egész prepozíciós szerkezettel, vagy a prepozícióval, vagypedig az NP-vel kapcsolatos. Huszonhét hiba olyan egyéb hiba volt, mely nem kimondottan a prepozíciós szerkezettel kapcsolatos, hanem a szerkezeten be-

lúli NP-ben található hiba, illetve egyéb (a tárgyias prepozíciós ige tárgyának leghagyása) hiba volt. Ez utóbbi hibákkal az elemzés során nem foglalkoztam. A fennmaradó hibák megoszlása a következő: helyesírási hibák (9), morfológiai hibák (0), szintaktikai hibák (246), lexikai hibák (161), összesen 416, a prepozíciós szerkezettel követlenül kapcsolatos hiba. A partikula használatával kapcsolatban 23 hibát követtek el a diákok.

Az eddigiekből kiderült, hogy a prepozíciós hibák főleg szintaktikai, illetve lexikai hibák voltak. Helyesírási hiba az összes prepozíciós szerkezettel kapcsolatos hibáknak csak csekély százalékát tette ki. E hibák (EXEPT, UNTILL, IN SPIT OF, WHITH, WHIT, BECAUSE OFF, A az except, until, in spite of, with, because of és at helyett) nem tekinthetők szisztematikus jellegű, sem pedig gyakori hibáknak. Sokkal fontosabbak a szintaktikai és a lexikai hibák.

A szintaktikai hibákat két fő csoportra osztottam az alapján, hogy a tanuló használt vagy pedig nem használt prepozíciót.

1/a. Használt prepozíciót, szükség is volt rá, de a prepozíció használata során különböző problémák merültek fel.

1/b. Használt prepozíciót, de nem kellett volna, illetve nem prepozíció kellett volna.

2/a. Nem használt prepozíciót, pedig kellett volna.

2/b. Nem használt prepozíciót, nem is volt rá szükség, de szórendi hibát követett el.

Vizsgáljuk meg részletesebben az egyes és kettes pontban leírt, a prepozíció használatában, illetve nem használatában megnyilvánuló hibákat, gyakorisági sorrendben. A kevésbé gyakori hibákat, szintén elemeznünk kell, mert minden hiba fontos lehet a következtetések levonása szempontjából.

Az elemzésnél a hibás szerkezetet vastag nagybetűvel szedve jelölöm, majd megadom a helyes célnyelvi, valamint a magyar megfelelőjét is.

2/a/1. A leggyakrabban előforduló szintaktikai hibák azok, ahol a tanuló nem használt prepozíciót, pedig ez szintaktikailag feltétlenül szükséges lett volna. A leggyakrabban kihagyott prepozíció a to prepozíció volt.

To

HOW TO GET A TOWN YOU WANT

helyesen: how to get to a town you want...

magyarul: hogy jutsz el abba a városba, amelyikbe akarsz

A tanuló kihagyta prepozíciós szószervezetből - mely irány (hová?) kifejezésére szolgál; a helyet pontszerűként kezeljük - a to prepozíciót. Elképzelhető, hogy mivel a get az angolban (illetve az elérni a magyarban) tárgyias ige is lehet, ez befolyásolhatta a tanuló döntését.

SHE GOT A DEEP SLEEP

helyesen: she got to a deep sleep

magyarul: mély álomba merült

A prepozíciós szerkezetből a tanuló kihagyta to prepozíciót, nagyon valószínű, hogy azért, mert - az előző példához hason-

sonlóan - a get igét tárgyas igeként kezelte, mivel a "szerezni" jelentésben használhatta. A célnyelv interferenciájáról lehet szó.

HE TOOK US HIS HOME

helyesen: he took us to his home

magyarul: elvitt minket az otthonába

Az irányt kifejező prepozíciós szószerkezetből kihagyta a to prepozíciót. A célnyelvvel való összevetés során felmerül, hogy talán a "he went home" analógiájára követte el ezt a hibát.

MY FATHER ALWAYS SAID ME

helyesen: my father always said to me

magyarul: apám gyakran mondta nekem

HE OFTEN SAYS ME

helyesen: he often says to me

magyarul: gyakran mondja nekem

Elég gyakori hiba, hogy a tanuló kihagyja a to prepozíciót a say ige után lévő prepozíciós szószerkezetből. Első látásra ez nem indokolható sem a célnyelvi, sem pedig az anyanyelvi összehasonlítás alapján. Elgondolkodtató viszont két tényező: az, hogy a magyar az itt szereplő -nak, -nek ragot leghagyhatja - természetesen csak akkor, ha birtokos jelzői szerkezetben a birtokos kifejezésére szolgál ez a ragos főnév -; valamint az is, hogy a magyar nyelvben a személyes névmásokhoz kapcsolódó ragok olyan formákhoz vezetnek ("nekem", "neki"), melyekben a diák talán nem fedezi fel a -nak, -nek ragot.

WE WERE SO HAPPY THAT I CAN'T SAY IT YOU

helyesen: we were so happy that I can't tell it to you

magyarul: olyan boldogok voltunk, hogy el sem tudom mondani
neked

Az előző példákhoz hasonlóan, a tanuló itt is kihagyta a to prepozíciót, de elkövetett egy másik hibát is, a tell ige helyett say igét használt. A hiba oka ugyanaz lehet, mint az előző példákban.

TO TELL INTERESTING STORIES THE TOURISTS

helyesen: to tell interesting stories to the tourists

magyarul: érdekes történeteket mesélni a turistáknak

DAD IS ALWAYS GABBLING ME ABOUT IT

helyesen: Dad is always gabbling to me about it

magyarul: apám mindig erről "szövegél" nekem

Ismét egy olyan helyzet állt elő, ahol a beszédtevékenység igéje mögötti prepozíciós szerkezetből - mely arra a személyre utal, akihez beszédünkkel fordulunk - a tanuló kihagyta a to prepozíciót. A hiba magyarázata szintén magyar nyelvi interferencia lehet - főképp a második példában -, mint azokban az előző példákban, ahol a magyarban a személyes névmás -nak, -nek ragos alakja szerepelt. Befolyásolhatta a diákot a hiba elkövetésében a "tell sy sg" szerkezet, illetve a "give me an apple" célnyelvi szerkezet is.

HE LISTENED MY CHEST

helyesen: he listened to my chest

magyarul: meghallgatta a tüdőmet

I LISTENED MUSIC

helyesen: I listened to music

magyarul: zenét hallgattam

THEY ARE LISTENING THE MUSIC

helyesen: they are listening to music

magyarul: zenét hallgatnak

YOU CAN TO LISTEN A CONCERT

helyesen: you can listen to a concert

magyarul: meghallgathatsz egy koncertet

A tanuló mind a négy példában kihagyta a listen ige komplemen-
tumából a to prepozíciót. Ezt egyértelműen a magyar nyelv hatá-
sára tette, hiszen a magyarban a hallgatni ige tárgyias ige, az
utána következő főnév tárgyragot kap.

WHICH I SENT YOU

helyesen: which I sent to you

magyarul: amit küldtem neked

YOU WOULD SEND YOUR BROCHURE ME

helyesen: you would send your brochure to me

magyarul: elküldenéd a tájékoztatódat nekem

Az előző példákban a hibázás abban nyilvánul meg, hogy a tanu-
ló kihagyta a to prepozíciót egy olyan PP-ből, melyben ez feltét-
lenül szükséges, hiszen az angol nyelv ezzel a prepozícióval fe-
jezi ki a "recipienst", akinek valamit adunk, küldünk. Elképzel-

hető, hogy a diákot az zavarja, hogy a célnyelvben olyan szer-
kezetek is előfordulnak, mint a "send me a brochure". Az is fel-
tétélezhető, hogy a tanuló nem érzi a magyar "nekem" szóban, hogy
az is ragozott alak. Elsősorban angol nyelvi interferenciáról
van szó.

MY MIND IT'S NOT GOOD

helyesen: to my mind, it's not good

magyarul: szerintem ez nem jó

BUT MY MIND THEY ARE DREADFULLY

helyesen: but to my mind, they are dreadful

magyarul: de szerintem szörnyűek

A tanuló kihagyta a to prepozíciót abból a prepozíciós szószer-
kezetből, mellyel az angol a beszélőnek a mondat tartalmával kap-
csolatos vélekedését fejezi ki. Feltételezem, hogy a tanuló a
magyar szerintem formában nem fedezte fel, hogy itt egy névutós
személyes névmás szerepel, mely eltér a megszokott névutós szer-
kezettől.

IT'S DEVOTED 2500 YEARS OF LONDON'S HISTORY

helyesen: it's devoted to 2500 years of London's history

magyarul: London történelme 2500 évének szentelték

A prepozíciós szerkezetből kihagyta a to prepozíciót, mely hiba
nem magyarázható az anyanyelv interferenciájával. Elképzelhető,
de csak feltételezem, hogy a devote igét vette alapul a mondat
megformálásakor, s megfeledkezett arról, hogy itt a be devoted

szerepel, mely tárgyi komplementumot nem vehet fel.

SHE WOULD GET MARRIED SOMEONE

helyesen: she would get married to someone

magyarul: feleségül menne valakihez

Az igei szerkezet komplementumaként szereplő to prepozíciós szó- szerkezetből kihagyta a prepozíciót. A magyar interferencia nem jöhet számításba, hiszen a magyarban ilyenkor a -hoz, -hez, -höz ragot alkalmazzuk. Inkább arról lehet szó, hogy a marry igét, mint tárgyas igét ismeri, s ezért utána tárgyi komplementumot használt.

GIVE ME, PLEASE FOR A DAY, PLEASE

helyesen: give it to me for a day, please

magyarul: add nekem egy napra, kérlek

A give ige tárgyas ige, de a tárgyi komplementum után elhelyezett prepozíciós szerkezettel azt is kifejezhetjük, hogy ki a recipiens, ki kap valamit. A célnyelvben van ugyan olyan szerkesztésmód, mikor a to prepozíció kimarad ("give me a book"), de abban az esetben, ha a közvetlen tárgyat is személyes névmással fejezzük ki, a helyes szerkezet csakis a give it to me lehet. A tanulót a hiba elkövetésekor nyilván az előbbi szerkesztésmód is befolyásolja, viszont ugyanígy hat rá anyanyelve is. Egyrészt kihagyja a szerkezetből a közvetlen tárgyat, másrészt pedig esetleg a nekem alak befolyásolja, melyben nem ismerte fel a ragos formát.

LOOKING FORWARD HEARING FROM YOU

HELYESEN: looking forward to hearing from you

magyarul: alig várom, hogy halljak felőled

Az itt szereplő igének két komplementuma van, melyek közül a másodiktól hagyta a to prepozíciót. Valószínű, hogy kevés ilyen igével - melyben az egyik komplementumot a partikula, a másikat pedig prepozícióval alkotott PP testesíti meg - találkozott még, s úgy gondolta, hogy fölösleges két prepozíciót alkalmazni. Nem tudjuk pontosan meghatározni a hiba okát.

YOU CAN SUBSCRIBE MAGAZINES

helyesen: you can subscribe to magazines

magyarul: előfizethetsz folyóiratokra/folyóiratokat

A prepozíciós szerkezetből kihagyta a to prepozíciót, holott jelen esetben az ige komplementumaként a célnyelvben PP szerepel. Nagyon valószínű, hogy a magyarban sem tudja, hogy milyen ragot használhatna, ugyanis hallható a -ra ragos főnév is a -t ragos főnéven kívül. Az is előfordulhat, hogy a subscribe igének azt a jelentését veszi figyelembe (aláírna, előjegyezni), mely után az angol is tárgyat és nem PP-t használ. Mindkét nyelv interférenca-hatása elképzelhető.

THE OLD LADY SIT NEXT ME

helyesen: the old lady was sitting next to me

magyarul: az idős hölgy mellettem ült

NEXT ME WAS SITTING A LADY

helyesen: next to me a lady was sitting

magyarul: mellettem egy hölgy ült

A két példában a prepozíciós szerkezetből - mely helyviszony kifejezésére szolgál - kimaradt a to. A next to szerkezet tulaj-

donképpen komplex prepozícióként fogható fel. Nagyon valószínű, hogy a diák a többi egyszerű, nem komplex prepozíció, valamint a next melléknévként való használatának analógiájára úgy gondolta, hogy a next egymagában szerepel prepozícióként.

For

YOU WILL HAVE TO COOK YOURSELF

helyesen: you will have to cook for yourself

magyarul: főznöd kell magadnak

YOU HAVE TO COOK YOURSELF

helyesen: you have to cook for yourself

magyarul: főznöd kell magadnak

A prepozíciós szerkezetből, mely a tervezett recipienst fejezi ki, kihagyta a for prepozíciót. Ez nem magyarázható a célnyelv szabályainak helytelen alkalmazásával. Egyszerűen arról van szó, hogy a magyar nyelvben a magadnak jelentheti azt is, hogy a magad részére, de a kell után is -nak, -nek ragos névszót használunk. Összekeverte a "magadnak kell elmenned" és a "magadnak főzöl" szerkezetekben lévő két, teljesen más funkciójú alakot.

I WANT TO BE A FREE SPIRIT WHO THINKS MYSELF

helyesen: I want to be a free spirit, who thinks for himself

magyarul: szabad lélek akarok lenni, aki a saját fejével gondolkodik

A for prepozíciót kihagyta a prepozíciós szerkezetből. Mivel a magyarban ezt teljesen eltérően fejezzük ki, nem talált az an-

golban olyan más szerkesztésmódot, amivel ezt "visszaadhatná". Így született a leegyszerűsített változat: a nyomatékositó névmás használata.

I'M ENCLOSING YOU SOME PHOTOS

helyesen: I'm enclosing some photos for you

magyarul: küldök a levélben neked néhány fényképet is

A PP-ből, mely a tervezett recipiens kifejezésére szolgál, kihagyta a for prepozíciót. Nagyon valószínű, hogy ezt az olyan szerkezetek analógiájára tette, mint az "I'll give you an apple". Az enclose ige azonban nem kettős tárgyias ige. A tanuló azt sem vehette figyelembe, hogy a neked alak ragos névmás.

I ADD YOU A PICTURE POSTCARD

helyesen: I enclose a picture-postcard for you

magyarul: beteszek a borítékba egy képeslapot a számodra
(küldök a levélben egy képeslapot a számodra)

Az előző példához hasonlóan, itt is a célnyelv analógiájára követhette el a diák a hibát, miután az igét követően a személyes névmást tette ki, és a tervezett recipiens kifejezésére szolgáló for prepozíciós szerkezetet nem alkalmazta.

I WORKED A BIG COMPANY

helyesen: I worked for a big company

magyarul: egy nagy társaságnak dolgoztam

A PP-ből, mely azt fejezi ki, hogy minek a javára, részére végezte a személy a cselekvést, kimaradt a for prepozíció. A hibába elkövetésére nem tudunk magyarázatot adni.

I'LL WAIT IT

helyesen: I'll wait for it

magyarul: megvárom (várni fogom, várni fogok rá)

MY BROTHER WAITED ME

helyesen: my brother waited for me

magyarul: a bátyám várt engem/rám

IN THE AEROPORT WAITED ME MY PENFRIEND

helyesen: my penfriend waited for me at the airport

magyarul: a levelező társam várt engemet/rám a repülőtéren

THE PASSENGERS WAIT HIS FLIGHT

helyesen: the passengers wait for their flight

magyarul: az utasok várják a járatukat (vagy: várnak a járatukra)

Az angolban a wait ige (valakit, valamit várni értelemben) prepozíciós szerkezetű komplementumot igényel. Ebben a prepozíciós szerkezetben a for prepozíció használatos. Ezt hagyta ki a tanuló, egyértelműen a magyar nyelvi analógiára, hiszen a magyar gyakrabban használ -t ragos névszót a várni ige után, mint -ra, -re ragosat.

TO HUNT BARGAIN

helyesen: to hunt for a bargain

magyarul: alkalmi árura vadászik

A for prepozíciós szerkezetből kihagyta a prepozíciót, pedig az az ige utáni komplementumban feltétlenül szükséges. A magyar nyelvvel való összehasonlítás arra mutat, hogy anyanyelvi interferenciáról nem lehet szó. A célnyelvvel való összehasonlítás során viszont látjuk, hogy a hunt ige az angolban tárgyas ige-ként is szerepelhet. Nagyon valószínű, hogy a diák ez utóbbiként kezelte az igét, és nem vette figyelembe, hogy a hunt igének itt prepozíciós komplementuma van, mely szerkezet a "megtalálni, kutatni" jelentésben szerepel.

I DON'T CARE DETECTIVE STORIES

helyesen: I don't care for detective stories

magyarul: nem szeretem a detektív-történeteket

A care ige mellett komplementumként szereplő PP-ből a tanuló kihagyta for prepozíciót. Tulajdonképpen tárgyként kezelte a detective stories szó szerkezetet. Mivel azt tanulta, hogy ez magyarul azt jelenti, hogy szerelem, szívvel (care), elképzelhető, hogy a magyar nyelv hatására nem használt prepozíciót a mondatban.

I ASKED A MEDICAL CERTIFICATE

helyesen: I asked for a medical certificate

magyarul: kértem egy orvosi igazolást

Az ask ige komplementumaként szereplő PP for prepozícióját nem használta a tanuló, pedig feltétlenül prepozíciós komplementumra van szükség a mondatban. Majdnem bizonyos, hogy a magyarban meglévő kérni valamit szerkezet hatására követte el a diák ezt a hibát.

HEAVEN'S SAKE

helyesen: for Heaven's sake,

magyarul: az ég szerelmére

A prepozíciós szerkezetből kihagyta a for prepozíciót, holott a célnyelvben annak szerepelnie kell. Nagyon nehéz megmagyarázni, hogy miért követte el a hibát, hiszen nem találunk olyan szabályt, melyet esetleg rosszul használt volna.

In

SHE MUST BE BACK HOUSE BY 10.30

helyesen: she must be back in the house by 10.30

magyarul: 10.30-ra ismét a házban kell lennie

A célnyelvben az in prepozíciós szerkezet a norma, mellyel helyviszonyt fejeznek ki. A tanuló "interlanguage"-ében viszont kihagyta in prepozíciót, a főnév előtt csak a back partikula található. Lehetséges, hogy a tanuló a back szót prepozíciónak tekintette. Befolyásoló tényező lehet a "to come back home" szerkezet, melyben azonban nem a house, hanem a home főnevet használjuk, mely előtt irány kifejezésekor (hová kérdésre) nem kell to prepozíciót használni.

IN A VILLAGE YOU CAN LIVE MORE COMFORTABLE HOUSE

helyesen: in a village you can live in a more comfortable
house

magyarul: falun kényelmesebb házban lakhat az ember

A belső helyviszonyt nem jelöli a tanuló. Nem sejthető a hiba oka, hiszen az in a village szerkezetben ugyanakkor irt prepozíciót.

IT'S MUCH BETTER TO LIVE A TOWN

helyesen: it's much better to live in a town

magyarul: sokkal jobb városban élni

A helyviszonyt kifejező PP-ből kihagyta az in prepozíciót. Ez nem magyarázható meg sem a célnyelvvel, sem pedig az anyanyelvvél való összehasonlítás alapján.

THEY ARE THE 'DORGO' HUNGARIAN

helyesen: they are 'dorgo' in Hungarian

magyarul: 1. ez magyarul/a magyarban a "dorgó"

2. ez a magyar "dorgó"

A célnyelvi in Hungarian prepozíciós szerkezet helyett teljesen egyértelműen az elképzelhető magyar megfelelők közül a második az, amely a tanulót e hibás szerkezet létrehozására készítette.

HER HAT'S HER RIGHT HAND

helyesen: her hat's in her right hand

magyarul: kalapja a jobb kezében van

Helyviszonyt kifejező PP-t kellett volna a tanulónak használnia, ő azonban kihagyta az in prepozíciót. A kontrasztív összevetések során nem lehet olyan okot találni, amely magyarázatul szolgálna a hiba elkövetésére.

LIFE IN A BIG TOWN OR COUNTRY

helyesen: life in a big town or in the country

magyarul: az élet a nagyvárosban vagy vidéken

Az in the country szerkezetből, mely a life főnév adjunktumaként szerepel, kihagyta az in prepozíciót. Mivel a magyar ragot mindkét szóhoz kapcsoljuk, a hiba nem magyarázható anyanyelvi interferenciával.

Valószínűleg úgy gondolta, hogy az in prepozíció egyszer kitéve, vonatkozik az utána jövő összes szóra.

IT WAS PUTTING OUT THE FIRE ONE ENGINE

helyesen: it was putting out the fire in one engine

magyarul: kioltotta a tüzet az egyik motorban

Az in prepozíciót kihagyta a fire főnév után következő PP-ből, mely adjunktumként szerepel. Nagyon nehéz ezt a hibát megmagyarázni. Csak feltételezés, hogy mivel az out partikula szó szerinti magyar fordítása ki- (mint igekötő), talán elegendőnek tartotta a partikulát a tartalom kifejezésére, mintegy prepozícióként használva azt. (Bár érdekes módon a célnyelvi tárgyi komplementum előtt). Befolyásolhatta a célnyelvi out of prepozíciós szó szerkezet, mely azonban irány (honnét?) jelölésére szolgál.

A FLIGHT IN WHIPPED CREAM A GLASS OF A GIANT

helyesen: a flight in whipped cream, in the glass of a giant

magyarul: utazás tejszinhabban, egy óriás poharában

Az adjunktumként szereplő PP-ből kihagyta a prepozíciót. Nem tudhatjuk, hogy mi okozta ezt a hibát.

WE ARRIVED AT THE AIRPORT BUDAPEST

helyesen: we arrived at the airport in Budapest

magyarul: megérkeztünk Budapestre, a repülőtérre

(megérkeztünk a budapesti repülőtérre)

A diák kihagyta a prepozíciós szerkezetből az in prepozíciót. Nem tudjuk, hogy miért, előfordulhat, hogy a lake Balaton analógiájára, ahol azonban a Balaton értelmezői jellegű komplemen-

tuma az NP-ben lévő lake főtagnak.

THE POOR MAN RAN THE WRONG DIRECTION

helyesen: the poor man ran in the wrong direction

magyarul: a szegény ember rossz irányba futott.

Az irányt kifejező adjunktumként szereplő PP-ből kimaradt az in prepozíció, elképzelhető, hogy a "we came the wrong way" szerkezet analógiájára.

HE POINTED THE OPOSITE DIRECTION

helyesen: he pointed in the opposite direction

magyarul: ellenkező irányba mutatott

A point ige tárgyias ige, melynek lehet to prepozíciós komplementuma is. Mivel itt a diák egyáltalán nem használt prepozíciót, valószínű, hogy az angol nyelv valamely szabályát rosszul alkalmazta, tárgyként kezelte a célnyelvben feltétlenül prepozíciót igénylő szerkezetet. Egyébként az ige a magyarban is általában tárgyesetű főnévvel használatos. ("mutat valamit").

SHE WILL COME SUMMER

helyesen: she will come in summer

magyarul: nyáron fog jönni

Az időpontra utaló prepozíciós szerkezetből a tanuló kihagyta az in prepozíciót. Nem befolyásolta ebben a célnyelv, és az anyanyelvi interferencia sem fedezhető fel. Nagyon feltételesen azonban meg kell jegyezni, lehetséges, hogy a magyar nyáron alakot annyira homogén szónak tartotta, hogy nem vett tudomást az -on ragról. Esetleg ez befolyásolhatta abban, hogy "interlanguage"-ében is prepozíció nélkül fejezze ki ezt a tartalmat.

ON THE SECOND DAY MORNING

helyesen: on the second day in the morning

magyarul: másnap reggel

Az in prepozíciós szerkezetből mellyel időpontot fejezhetünk ki, kihagyta az in prepozíciót. Ennek két magyarázata is lehet, s valószínű, hogy ezek egymással összefonódva váltották ki a hibát. Az egyik a célnyelvi on Saturday morning szerkezet hatása, a másik pedig, hogy a magyarban a reggel szavunkon nincs semmiféle rag.

On

SUNDAYS MEN ARE GATHERING BEFORE THE BUILDING

helyesen: on Sundays men are gathered in front of the
building

magyarul: vasárnaponként az épület előtt gyülekeznek a férfiak

Az on prepozíciót kihagyta az időt kifejező PP-ből. Van ugyan néhány eset, mikor az angol zéró-prepozíciót használ ("this Sunday"), de nem valószínű, hogy ez okozta a hibát. Elképzelhető, hogy a magyar nyelv hatására használta a Sundays formát. Talán a -nként ragra nem talált megfelelő prepozíciót az angolban. Érdekes megfigyelni, hogy többes számba tette a főnevet, hogy kifejezze azt, amire a magyar -nként rag utal: minden vasárnap, több vasárnapon. Az is elképzelhető, hogy a magyar vasárnap (mikor?) analógiájára hagyta ki a prepozíciót.

FRIDAY EVENING I CARRIED OUT THE FURNITURE

helyesen: I carried out the furniture on Friday evening

magyarul: péntek(en) este kihordtam a butorokat

Az időt kifejező PP-ből kihagyta az on prepozíciót. A Friday szó előtt az időt kifejező adjunktumban on; az evening előtt pedig in prepozíció állna. Ha együtt használjuk e két főnevet, akkor viszont az egész szerkezet előtt on prepozíciót kell használnunk. Nagyon valószínű, hogy a tanuló nem tudta ezt a szabályt, s itt a magyar nyelv itnerferencia-hatása érvényesül, hiszen a magyarban nem mindig használunk -on, -en, -ön ragot ilyen esetben: péntek(en) este, vasárnap este.

ANOTHER DAY WE WENT TO...

helyesen: on another day we went to...

magyarul: egy másik nap elmentünk...

A cselekvés idejének kifejezésére szolgáló PP helyett csak főnévi szószerkezetet használt, tehát tulajdonképpen kihagyta az on prepozíciót. Kétféle oka is lehet ennek, amelyek együtt megerősíthetik a helytelen használatot. Egyrészt az angol one day szerkezet analógiájára is használhatta prepozíció nélkül az another day szerkezetet, másrészt pedig a magyar ragtalan főnév ("egy másik nap") analógiájára.

I ASKED TOM NOT TO STEP MY FOOT

helyesen: I asked Tom not to step on my foot

magyarul: megkértem Tomot, hogy ne lépjen a lábamra

Az irányt kifejező (hová? kérdésre felelő) PP-ből kimaradt az on prepozíció. Nem tudjuk megmondani, hogy mi ennek az oka. Sem

a célnyelvvel, sem pedig az anyanyelvvel való összevetés nem vet fényt rá.

I SIT DOWN THE RIVER SIDE

helyesen: I sit down on the river side

magyarul: leülök a folyópartra

Az irányt kifejező (hová? kérdésre felelő) PP-ből a tanuló kihagyta az on prepozíciót. Elképzelhető, hogy a down partikulát tekintette prepozíciónak, s ezért hagyta ki az on prepozíciót. Az angol nyelvi strukturák elégtelen ismeretéből fakadó hibáról van szó, hiszen a down valóban szerepelhet - egyéb szerkezetben - prepozícióként is, de az ezzel kapcsolatos szabályt a diák esetleg már nem ismeri. A magyarban használatos le- igekötő is befolyásolhatta a hiba elkövetésében.

THERE ARE TV SCREENS WHICH THE FLIGHT-LIST COMES UP

helyesen: there are TV screens on which the flight-list comes up

magyarul: vannak TV-képernyők, melyeken megjelenik a járatok listája

A helyviszonyt kifejező on prepozíciós szerkezetből kihagyta a prepozíciót a vonatkozó névmás előtt. Nagyon nehéz megmagyarázni, hogy mi lehet a hiba oka. Az azonban világos, hogy az anyanyelvi interferencia teljes mértékben kizárható. Csak feltevés, hogy esetleg a célnyelv szabályainak nem megfelelő alkalmazása lehet a hiba oka. Elképzelhető, hogy a come up (VP+PP) szerkezetben az up partikulát tekintette prepozíciónak, és ezért nem választott másik prepozíciót a which vonatkozó név elé. Megerősíthette a

hiba elkövetését az is, hogy tanulta, hogy a vonatkozó tagmondatban a prepozíciónak nem kell feltétlenül a vonatkozó névmás elé kerülnie, hanem hátulsó helyzetben is lehet.

IT GAVE ME SOME DETAILED ADVICE HOW TO PAINT A FLAT

helyesen: it gave me some detailed advice on how to paint
a flat

magyarul: néhány részletes tanácsot adott nekem, hogy hogyan
kell egy lakást kifesteni

A "téma" kifejezésére szolgáló on PP-ből a tanuló kihagyta a prepozíciót. A magyarban fölösleges is lenne bármilyen rag vagy névutó használata ilyen esetben. Nagyon valószínű, hogy főleg a magyar nyelvi szerkesztésmód hatására nem használt prepozíciót, és esetleg ebben még az is megerősíthette, hogy a how szóval kezdődő tagmondat elé nem mert - talán furcsának tartotta - prepozíciót tenni.

MARY TOOK ME THE TOUR OF LONDON

helyesen: Mary took me on a tour round London

magyarul: Mary elvitt egy londoni kirándulásra

Az ige mellett - ilyen tartalom kifejezésére, és a tour főnév előtt - feltétlenül az on prepozícióval alkotott PP-re van szükség. Nem tudjuk megmagyarázni, hogy a tanuló miért nem használta az on prepozíciót, sem a célnyelvvel, sem pedig az anyanyelvvel való összevetés nem világít rá arra, hogy mi idézhette elő a hibás formát.

Of

AT THE END OUR TOUR WE SAW...

helyesen: at the end of our tour we saw...

magyarul: kirándulásunk végén láttuk...

THERE WAS THE END THE TOUR OF LONDON

helyesen: it was the end of the tour round London

magyarul: ez volt londoni kirándulásunk vége

(így ért véget londoni kirándulásunk)

A "the end of our/the tour" szerkezetből kimaradt az of prepozíció. A célnyelvvel való összevetéskor látjuk, hogy az of prepozícióra feltétlenül szükség van. Van ugyan a célnyelvben olyan szerkezet ("in the end"), mikor nincs szükség erre a prepozícióra, de akkor ennek komplementumát, a főnévi szószerkezetet sem használjuk. A magyarban a kirándulásunk főnév nem hordoz esetragot, bár eredetileg megvolt a -nak, -nek rag, mely a birtokos jelzői szerkezetben a birtokos kifejezésére szolgált, de mint tudjuk, ez a magyarban gyakran lemarad. Nagyon valószínű, hogy a tanuló a magyar nyelv interferencia-hatására követte el a hibát.

THIS SCHOOL WAS HUNDREDS YEARS AGO

helyesen: this school existed hundreds of years ago

magyarul: ez az iskola évszázadokkal ezelőtt létezett.

WHICH THEY HAD HUNDREDS YEARS AGO

helyesen: which they had hundreds of years ago

magyarul: amilyen náluk évszázadokkal ezelőtt volt

Az idő kifejezésére szolgáló PP-ből kimaradt az of prepozíció. Az angol gyakran használ ilyen esetben of-szerkezetet, és nemcsak az idő kifejezésére ("thousands of people"). A magyar nyelvtől viszont idegen az ilyen szerkesztésmód, hiszen a magyar más szórenddel fejezi ki a birtokviszonyt, és gyakran le is hagyja a -nak, -nek ragot a birtokosról ("emberek ezrei"). Jelen esetben még az előbbi szerkezet is furcsa, hiszen a magyar ritkán mond ilyen szerkezetet idővel kapcsolatban ("évek százai").

A BAG WITH 20 PIECES GOLD

helyesen: a bag with 20 pieces of gold

magyarul: egy táska 20 aranyruddal

I' VE WON 30 PIECES GOLD

helyesen: I've won 30 pieces of gold

magyarul: 30 aranyrudat nyertem

Ebben a két példában a tanuló kihagyta az of prepozíciót egy olyan szerkezetből, mellyel az angol egy anyag (egész) bizonyos részét fejezi ki. A magyarban ilyenkor nincs meg a birtokos szerkezetre jellemző -nak, nek ragos főnévvel kifejezett birtokos, hanem egyszerűen jelzős szó szerkezet vagy összetett szó utal az egész és a rész kapcsolatára. Így feltehetően, a magyar kifejezésmód analógiájára használta ezt a hibás formát a tanuló.

WE COULD SEE TOMBS OR MONUMENTS TO MANY POETS

helyesen: we could see tombs of and monuments to many
poets

magyarul: sok költő sirját és emlékművét láthattuk

Az of-szerkezetből - mely hozzátartozást jelöl - kihagyta az of prepozíciót. A magyarban jelöletlen a birtokos jelzős szó-szerkezetben lévő birtokos ("költő"), valószínű, hogy ez idézte elő a hibázást. A "sok költőnek" -nek ragját egyébként is csak egyszer tenné ki a magyar. Elképzelhető, hogy a prepozíciót mindkét főnévre ("tombs", "monuments") vonatkoztatta, tehát úgy gondolta, hogy mindkét főnevet kapcsolja a many poets szerkezetéhez. Ez hibás gondolkodás, hiszen a to prepozíciót, illetve az of prepozíciót is ki kell tenni az egyes főnevek után.

I LOOKED OUT THE WINDOW

helyesen: I looked out of the window

magyarul: kinéztem az ablakon

Az out of prepozíciós szó-szerkezetből - mely (honnét? kérdésre felelő) irány kifejezésére szolgál - kihagyta a prepozíció egy részét, az of szót. Valószínű, hogy az out szót egymagában tekinti prepozíciónak, nem ismeri a partikula (out) és a prepozíció (out of) közötti különbséget. A magyar "kinéz az ablakon" szerkezetben a ki- igekötő -mely jelentés szempontjából az out partikulának felel meg - található az igében, viszont a főnév -on, -en, -ön ragot kap("ablakon"). Valószínűleg, a magyar és az angol hibás analógia is egyformán közrejátszik (out = ki-) a hiba létrejöttében. A tanuló az out szót, mint partikulát egybeolvasztja az out of prepozíció első tagjával.

AT

HOME I HAD TO GET UP EARLY

helyesen: at home I had to get up early

magyarul: otthon korán kellett kelnem

Az at home olyan prepozíciós szószerkezet, mely helyviszony jelölésére szolgál. A tanuló nem használta az at prepozíciót, valószínűleg egyrészt az angol "I went home" hatására, másrészt pedig a magyar otthon határozószó analógiájára.

I THOUGHT OF PAINTING THE TWO ROOMS A WEEKEND

helyesen: I thought of painting the two rooms at a week-end

magyarul: arra gondoltam, hogy kifestem a két szobát egy(ik) hétvégén.

Az at prepozíciós szószerkezet itt a cselekvés időpontjára utal a célnyelvben. A diák "interlanguage"-ében nem használja az at prepozíciót. A magyar alapján szinte teljesen kizárható, hogy valamely magyar nyelvi szerkezet hatására követ el hibát - hacsak nem az egy nap időhatározó analógiájára -, inkább a célnyelvi "one day", "one weekend" analógiájára történő szerkesztésmód lehet a hiba előidézője.

MY PLANE TOOK OFF ONLY I O'CLOCK

helyesen: my plane took off only at 1 o'clock

magyarul: a gépem csak egykor szállt fel

Az időt kifejező prepozíciós szószerkezetből kihagyta az at prepozíciót. A kontrasztív összevetéskor semmiféle olyan interferencia-jelenség nem tapasztalható, amely magyarázatot adna a hiba megjelenésére.

SHE ARRIVED SCHOOL

helyesen: she arrived at school

magyarul: megérkezett az iskolába

A prepozíciós ige komplementuma PP, mely főtagját, jelen esetben az at prepozíciót, a tanuló nem használta. Mivel a magyarban -ba ragos főnevet használunk, teljesen kizárható

az anyanyelvi interferencia lehetősége. Elképzelhető, hogy az arrive home analógiájára hagyta esetleg ki az at prepozíciót.

THEY ARE BUSY LOOKING THE ADVERTISEMENT PAGE

helyesen: they are busy looking at the advertisement page

magyarul: elmerülten böngészik a hirdetés-oldalt

A look ige jelen esetben prepozíciót igényel, olyan PP-t, mely az ige komplementumaként szerepel a célnyelvben. A tanuló nem használta az itt kötelező jellegű at prepozíciót. A magyarban a nézni ige tárgyias ige, tehát valószínű, hogy a magyar nyelv interferenciája okozta a hibát.

WE WERE WONDERING THE CHANGING OF THE GUARD

helyesen: we were wondering at the changing of the guard

magyarul: bámultuk az őrségváltást

A wonder ige itt az at prepozíciós szó szerkezetet igényli, mely komplementumként szerepel. A magyarban a bámul ige után általában tárgyesetet használunk, s ennek analógiájára jöhetett létre a hibás forma.

About

WRITE ME WHERE DID YOU GO IN THE SUMMER

helyesen: write to me about where you went in the summer

magyarul: írd meg nekem, hova mentél a nyáron

(írd nekem arról, hova mentél a nyáron)

A célnyelvben a "témát" az about prepozícióval alkotott szerkezettel fejezhetjük ki. A diák "interlanguage"-ében nem szerepel az about prepozíció. Mint láttuk, a magyarban elsősorban tárgyi alárendelt mellékmondatot használunk, ilyen esetben a határozói mellékmondat kevésbé használatos. Ez összefü-

zódhatett egy másik okkal is, azzal, hogy a where szóval kezdődő wh-tagmondat előtt a diák valószínűleg nagyon furcsának találná a prepozíció alkalmazását, hiszen ez a szerkesztésmód a magyartól nagyon eltér.

DON'T FORGET THE BOSS

helyesen: don't forget about the boss

magyarul: ne feledkezz meg a főnökről

I FORGOT THE CRYING

helyesen: I forgot about crying

magyarul: elfeledkeztem a sirásról

Az előző két példában leírt helyes célnyelvi szerkezet a about prepozícióval alkotott prepozíciós szószerkezet, mely jelen esetben a forget ige után szükségszerű. A tanuló kihagyta az about prepozíciót, és ezt valószínűleg nem a magyar nyelv interferenciája miatt tette, hiszen a magyar megfelelője is ragos névszó. Elképzelhető, hogy a forget, mint tárgyias ige helytelen alkalmazásáról van itt szó. A tanuló összekeveri a forget (ki-megy a fejéből, elfelejt) és a forget about (nem törődik valamivel, elfeledkezik valamiről) igei szószerkezeteket.

NEVER COMPLAIN DRAUGHT

helyesen: never complain about draughts

magyarul: sose panaszkodj a huzat miatt

Az about prepozíciós szószerkezetből, mely a "téma" kifejezésére szolgál, a tanuló kihagyta az about prepozíciót, pedig a magyarban is használunk miatt névutót (vagy -ra, -re ragos

főnevet). Nem lehet tudni, hogy miért használt hibás szerkezetet.

With

HER GENERATION WASN'T CONCERNED THINGS LIKE ...

helyesen: her generation wasn't concerned with things
like ...

magyarul: az ő generációja nem foglalkozott olyan dolgokkal,
mint ...

A be concerned igei szó szerkezet with prepozíciós szó szerkezetet igényel a mondatban. A tanuló nem használja a with prepozíciót. Nem lehet rámutatni a hiba keletkezésének okára a komparatív összevetések során.

THEY PROVIDE THEM EGGS

helyesen: they provide them with eggs

magyarul: ellátja őket tojással

A célnyelvben a with prepozícióval alkotott szerkezet arra utal, hogy valamely dolog, mint az ellátás "eszköze" jelenik meg. A tanuló nem használta a with prepozíciót. Elképzelhető, hogy ezt a célnyelvi "give them some eggs" szerkezet alapján, esetleg mindkét szerkezet együttes befolyására tette.

IT ENDS THE VIEW OF LONDON CITY

helyesen: it ends up with the view of London City

magyarul: London belvárosának látképével fejeződik be

A célnyelvben használatos end ige után up partikula és with prepozíciós szó szerkezet használatos, mindkettő az ige komple-
mentuma. A tanuló kihagyta a with prepozíciót, valószínűleg
ebben az end-nek, mint tárgyias ige nek (befejezni) a hatása
játszott közre. Ez az angolban és a magyarban is lehet tárgyias

ige, tehát mindkét nyelv alapján választhatta a nem megfelelő szerkezetet.

From

THE OTHERS RANGING 700 TO 2000 PUPIL

helyesen: the others ranging from 700 to 2000 pupils

magyarul: a többi, melyek létszáma 700 és 2000 fő között
mozog

A célnyelv from és to prepozíciós szószerkezetet használ annak kifejezésére, hogy mely értékhatárok közötti létszámról van szó. Nem lehet megmagyarázni, hogy a tanuló miért követte el ezt a hibát.

YOU CAN CHOOSE VARIETY OF MARKETS

helyesen: you can choose from a great variety of markets

magyarul: számos piac közül választhatasz

A choose ige után a from prepozíciós szószerkezet arra utal, hogy mely tárgyhalmazból történhet a választás. A tanuló kihagyta a from prepozíciót a szerkezetből. Valószínű, hogy - mivel nem tudja a magyar közül névutós szerkezet angol megfelelőjét - tárgyként kezeli a szószerkezetet, vagy már a magyarban is eleve tárgyesetre gondolt (választani valamit). A choose angol ige is tekintheti itt tárgyas igének.

TO TAKE OFF THE AIRPORT

helyesen: to take off from the airport

magyarul: felszállni a repülőtérrel

Az irányviszony (honnét?) kifejezésekor használatos from prepozíciós szószerkezetből kihagyta a prepozíciót. Nagyon valószínű, hogy a take off: VP + PP (partikula) szerkezetben szereplő off partikulát tekinti prepozíciónak, illetve ötvözi

benne a partikulát és a prepozíciót.

Like

IN BRITAIN, JUST IN HUNGARY

helyesen: in Britain, like in Hungary

magyarul: Nagy-Britanniában, mint Magyarországon is

A like prepozíciós szószerkezet eléggé vitatott szerkezet az angolban, mivel a like szó tulajdonképpen hasonlóságot kifejező melléknév. Elfogadható az a nézet, hogy ez a melléknévek és a prepozíciók határán helyezkedik el, prepozíciós szószerkezetben prepozícióként funkcionálhat. A tanuló kihagyta a like szót a szerkezetből, pedig a magyarban a mint kimondottan utal a hasonlatosságra. Elképzelhető, hogy a just szót használja prepozícióként. Előfordulhat azonban az is, hogy a célnyelvi "he is just like his father" szerkezetet ismerve tekinti a just szót prepozíciónak.

Round

MY UNCLE SHOWED ME THE TOWN

helyesen: my uncle showed me round the town

magyarul: nagybátyám körbevitt a városban, hogy megmutassa
(nagybátyám megmutatta nekem a várost)

A show ige tárgyias ige, de jelen esetben PP szerkezetű komplementumot igényel. A tanuló kihagyta a prepozíciót ("round"), s ezt felthetően azért tette, mert magyarul inkább a következőképpen mondanánk: "megmutatja valakinek a várost". A célnyelvi megszerkesztés teljesen eltér attól, ahogy a magyar nyelv ezt a tartalmat kifejezi, mivel a magyar tárgyesetű főnevet tesz a megmutatni ige után, nem pedig határozóragosat. Befolyásolhatta a diákot az is, hogy felidézte a célnyelvi "show me

your pen" szerkezetet.

Than

LIVING IN A VILLAGE IS BETTER LIVING IN A TOWN

helyesen: living in a village is better than living in
a town

magyarul: jobb falun lakni, mint városon

A than olyan szó, mely igeidőt kifejező igét tartalmazó tagmondat előtt állva, kötőszóként funkcionál. Prepozíciós szó szerkezetet alkot viszont akkor, ha utána főnévi szó szerkezet található. Jelen esetben a diák kihagyta a than prepozíciót. Nem tudunk magyarázatot adni a hiba keletkezésére.

Past

I RELAXED UNTILL HALF 1

helyesen: I relaxed until half past one

magyarul: pihentem fél egyig

A célnyelvben az "until half past one" szerkezet olyan prepozíciós szó szerkezet, melyben a főnévi szó szerkezet maga is prepozíciós szerkezetet tartalmaz. Ez utóbbi prepozíciós szerkezetből ("past one") hagyta ki a diák a past prepozíciót. A kontrasztív összevetések során láthatjuk, hogy a magyarban használt fél egyig szerkezet analógiájára követhette el a tanuló a hibát.

By

I HAD FLOWN MALÉV

helyesen: I had flown by MALEV

magyarul: a MALÉV-vel utaztam

A célnyelvben lévő by prepozíciós szó szerkezet arra utal, hogy a cselekvést valamilyen eszköz segítségével, felhasználásával

(means) hajtottuk végre. Nem lehet megállapítani, hogy a tanuló miért hagyta ki ezt a prepozíciót, hiszen a magyarral való összevetés során sem tudunk olyan tényezőre bukkanni, mely a hibát előidézhette volna.

During

I COULDN'T REST MY VACATION

helyesen: I couldn't rest during my vacation

magyarul: nem tudtam pihenni a szünidőmben

A célnyelvben, az idő kifejezésére szolgáló adjunktumként szereplő PP-ben a during prepozíció arra utal, hogy a főnév által kifejezett teljes időszak alatt folyik a cselekvés. A tanuló kihagyta a prepozíciót, mely hibára nem találunk magyarázatot.

Along

I SAW A MAN RUNNING THAT PATH

helyesen: I saw a man running along that path

magyarul: láttam egy férfit, amint ezen az ösvényen futott

A célnyelvben szereplő PP helyviszony kifejezésére szolgál, mozgást jelentő ige mellett ("run") arra utal, hogy a mozgás a viszonyítási pont ("path") teljes hosszában, illetve annak mentén történt. A tanuló kihagyta az along prepozíciót. A hiba okára nem találunk magyarázatot.

2/a/2. Abban az esetben, mikor a tanulók nem használtak prepozíciót, pedig kellett volna; illetve prepozíció helyett más szófajú szót használtak, 13 hibát követtek el.

Than

THEY'RE MUCH SAFER THAN ORDINARY ROADS

helyesen: they're much safer than ordinary roads

magyarul: sokkal biztonságosabbak, mint az egyszerű utak

IT IS BETTER THAN OTHER'S MUSIC

helyesen: it is better than others' music

magyarul: jobb, mint mások zenéje

IT IS MORE UNPOLLUTED THAN THE AIR IN THE TOWN

helyesen: it is less polluted than the air in the town

magyarul: kevésbé szennyezett, mint a városi levegő

IT WEIGHED MORE THAN 44 POUNDS

helyesen: it weighed more than 44 pounds

magyarul: több mint 44 fontot nyomott

Az előző négy példában a célnyelvi than prepozícióval alkotott - összehasonlítás esetén használatos - prepozíciós szó szerkezet fejezi ki azt a dolgot, amihez hasonlítunk. A tanuló "interlanguage"-ében ehelyett a then szó található, mely nem prepozíció, hanem határozószó. A kontrasztív összehasonlítás során kiderül, hogy ez tulajdonképpen nem is szintaktikai hiba, hanem elírás, mely a célnyelvi then hatására történt.

THEY ARE OLDER THAN FRIENDS

helyesen: they are older than their friends

magyarul: idősebbek, mint a barátaik

A célnyelvben, az összehasonlításnál alkalmazott than prepozícióval alkotott szerkezet than prepozícióját a tanuló that szóval cserélte fel. Nem tudunk helytálló magyarázatot adni a hiba megjelenésére.

As

THEY ARE'NT SO IDIOTS, THAT THE OTHERS

helyesen: they aren't so idiotic as the others

magyarul: nem olyan ostobák, mint a többiek

THE EAST END ISN'T SO INTERESTING THAT THE WEST END

helyesen: the East End isn't so interesting as the West End

magyarul: az East End nem olyan érdekes, mint a West End

A célnyelvben az as prepozícióval alkotott PP-t azonosságok összehasonlításakor használjuk, és arra a dologra utal, amihez hasonlítunk valamit. A tanuló az as prepozíció helyett a that szót használta, mely kötőszóként is funkcionálhat. Elképzelhető, hogy az angol nyelvben előforduló "he was so angry that he couldn't speak" analógiájára követte el a hibát.

At

WHO DID HE SHOOT DOWN

helyesen: who did he shoot at

magyarul: kire lőtt (rá)

A célnyelvben lévő PP a shoot ige komplementumaként szerepel,

és célpont kifejezésére szolgál. A tanuló helytelenül értelmezte a feladatot, nagyon valószínű, hogy a magyar lelőni igére gondolva írta a shoot down szerkezetet, melyben az ige után partikula található. Nem biztos, hogy a tanuló a jelentést vette figyelembe, lehet, hogy csak a le- igekötőre koncentrálva írta a down szót a mondatba.

NEARLY AIRPORT THERE WAS A TOE FREE SHOP

helyesen: there was a duty-free shop at the airport

magyarul: a repülőtéren volt egy vámmentes üzlet

A célnyelvben az at prepozíciós szó szerkezetet alkalmazzák, hiszen ez fejezi ki megfelelően a helyviszonyt (a repülőtér épületében valahol, de nem kimondottan a repülőtéren, mint sikon). Nagyon valószínű, hogy a diák a near prepozíció helyett használja a nearly határozószót, a near és nearly szavakat keveri össze hasonlóságuk miatt.

With

UNIFORM IS A GREY SUIT AND WHITE SHIRT

helyesen: the uniform is a grey suit with a shirt

magyarul: az egyenruha egy szürke öltöny volt, fehér inggel

(az egyenruha egy szürke öltöny és fehér ing volt)

A with prepozíciós szó szerkezet a célnyelvben azt fejezi ki, hogy egy említett dolog, tárgy valamivel együtt vett részt a cselekvésben. A diák mellérendelő szerkezetet használ, és külön-külön értelmezi az egyes tárgyakat, nem pedig együtt. Valószínű, hogy leegyszerűsített szerkesztésmódról van szó,

talán a magyarban használt mellérendelő szerkezetek hatására.

WE SAW THE HOUSES OF PARLIAMENT AND TWO TOWERS

helyesen: we saw the Houses of Parliament with the two
towers

magyarul: láttuk a Parlamentet két tornyával / (és két
tornyát)

A célnyelvben szereplő with prepozíciós szó szerkezet tulajdonképpen hozzátartozást fejez ki. A célnyelvi szerkezet hasonlóképpen lefordítható magyarra ("két tornyával"), de a magyarban ez a szerkesztésmód nem túl gyakori, s a with prepozíciós szó szerkezet ilyen jelentésben idegen a magyar beszélőknek.

After

IT GIVES HER QUESTIONS AND QUESTIONS

helyesen: it gives her question after question

magyarul: egyik kérdést a másik után teszi fel neki

Az angol nyelvben az after prepozíciós szó szerkezet használata "egyre, minduntalan" értelemben - a PP-ben szereplő főnévi szerkezet ilyenkor megegyezik a PP előtt levő főnévi szó szerkezettel ("day after day") - elég szokványos. A magyarban viszont főleg idő kifejezésekor használunk ilyen szerkezetet ("nap mint nap"). Nem tudjuk megmondani a hiba okát, valószínűleg a tanuló - ismeretek hiányában - leegyszerűsítette a szerkezetet.

2/a/3. Ebben az esetben a tanuló tulajdonképpen kihagyta az egész prepozíciós szó szerkezetet (4 hiba).

Over

THE CLOUDS ...

helyesen: the clouds over the airport

magyarul: a repülőtér feletti felhők

Az over prepozíciós szószerkezet - mely a főnévi szószerkezetben szerepel -, azt fejezi ki, hogy a tárgyak ("clouds") a viszonyítási pont fölött találhatóak. A tanuló az egész PP-t kihagyta. Nem tudjuk megmagyarázni, mi volt a hiba oka.

To

AMBULANCE TOOK WOUNDED

helyesen: the ambulance took the wounded to hospital

magyarul: a mentő kórházba vitte a sebesülteket

A to hospital prepozíciós szerkezet a célnyelvben (hová? kérdésre felelő) irány kifejezésére szolgál. Ezt hagyta ki a tanuló a mondatból. Valószínűleg a magyar "elvitte a sebesülteket" analógiájára.

For

I WILL TAPE-RECORD IT

helyesen: I shall tape-record it for me

magyarul: felveszem magamnak

A for prepozíciós szerkezetet hagyta ki a diák a mondatból.

A hibára nem tudunk magyarázatot adni.

1/b. A szintaktikai hibák közül gyakoriság szempontjából azok állnak a második helyen, melyek elkövetésekor a tanuló használt prepozíciót, pedig nem volt rá szükség (79 hiba).

l/b/l. Azért nem volt szükség a prepozícióra, mert a mondatban nem prepozíciós szó szerkezetet kellett volna használni, hanem más szerkezetet (64 hiba).

To

I'LL BUY A TIE TO IT / THIS / (THIS SUIT)

helyesen: I'll buy a tie to match it / this / (this suit)

magyarul: veszek hozzá / (ehhez az öltönyhöz) egy nyakkendőt

Az angolban a to prepozíciós szó szerkezet fölösleges jelen esetben, helyette a to + alapforma szerkezettel kezdődő tagmondatot használunk. A magyartól viszont idegen ez a szerkesztésmód, s a tanuló a magyar szerkezetet transzferálja "interlanguage"-ébe.

SHE SHOWED TO ME THE FAMOUS BUILDING

helyesen: she showed me the famous building

(she showed the famous building to me)

magyarul: megmutatta nekem a híres épületet

A helyes célnyelvi szerkesztésmód - ha a mondatrészek sorrendje VP + O_i + O_d - showed me + NP; a másik megoldás (VP+ O_d + PP showed + NP + to me). A tanuló az általa irt szórend esetében hibásan használta az ilyenkor felesleges to prepozíciót. Nagyon valószínű, hogy mind a célnyelvi, mind pedig az anyanyelvi interferencia-hatás érvényesült, hiszen a magyarban használjuk a -nak, -nek ragot (nekem).

LET'S HELP TO OTHER PEOPLE

helyesen: let's help other people

magyarul: segítsünk a többi embernek

A help ige után a célnyelv nem használ to prepozíciós szó-

szerkezetet annak kifejezésére, hogy kinek a javára történt a cselekvés. A tanuló feleslegesen alkalmazta ezt a prepozíciót, valószínű, hogy a magyar esetragos főnév ("segít valakinek") analógiájára.

I'M ENCLOSING TO THE PHOTOS

helyesen: I'm enclosing the photos

magyarul: hozzácsatolom a fényképeket

Az enclose ige tárgyias igeként szerepel a célnyelvben, utána nem kell PP-t használni. A magyarban a "hozzácsatolom a fényképeket" szerkezetben lévő ige előtagját egy-az-egyben tette át "interlanguage"-ébe.

I HAD TO BOARD TO THE PLANE

helyesen: I had to board the plane

magyarul: fel kellett szállnom a repülőgépre

A célnyelvben a board ige tárgyi komplementumot vesz fel. A tanuló feleslegesen használt prepozíciós szószerkezetet. A célnyelvben is vannak olyan igék, melyek után PP-t kell használnunk (go to the plane; get on a bus), a magyarban pedig jelen esetben egyrészt igekötős igét használnunk, másrészt pedig esetragos főnevet, ez utóbbit az irány kifejezésére. Valószínű, hogy a célnyelv interferencia-hatása érvényesült, melyet csak megerősített az, hogy a magyar nyelv ragos névszót használ.

WE WERE WAITING TO TAKING OFF

helyesen: we were waiting to take off

magyarul: a felszállásra vártunk; (a felszállást vártuk)

A tanuló "interlanguage"-ében a to taking off szerkezet PP

lenne, de a célnyelv a to prepozíciót nem használja a wait ige utáni prepozíciós szerkezetben. Egyébként is az -ing forma egy cselekvésre utal, s ilyen esetben a wait után inkább az ige to + alapforma alakja áll. A magyarban viszont nem főnévi igenév használatos a várni ige után, hanem vagy egy főnév (lehet deverbális is) esetragos alakja (-t, -ra), vagy pedig tárgyi alárendelt mellékmondat. A diák a hibát a célnyelv hatására követhette el, összekapcsolta a to + főnévi igenév szerkezetben lévő to szócskát a wait ige utáni PP függő tagjával. Elképzelhető az "I am used to getting up early" szerkezet hatása is.

Of

WHAT SIZE OF SHOES DO YOU WEAR ?

helyesen: what size shoes do you wear?

magyarul: milyen méretű cipőt hordasz?

Az előző példában lévő célnyelvi szerkezet ("what size") a shoes főnév előtt attributív funkciót tölt be. A tanuló "interlanguage"-ében hozzátartozást kifejező of-szerkezet található. Valószínű, hogy a célnyelvben birtoklást, hozzátartozást kifejező szerkezetek analógiájára használta a diák a helytelen szerkezetet. A size szóval is előfordul ilyen szerkesztésmód: "it's about the size of a hen's egg". A tanuló valószínűleg a "méretü" szó -ü toldalékát akarta of prepozícióval áttenni az angolba. Elképzelhető, hogy mintkét nyelv interferenciája érvényesült.

IN THE MIDDLE OF NELSON'S COLUMN STAY

helyesen: Nelson's Column stands in the middle

magyarul: a Nelson-emlékmű áll középben

A célnyelvi in the middle szerkezetben a "middle"-nek valóban lehet of-szerkezetű komplementuma abban az esetben, ha megmondjuk, hogy minek a közepén van valami. Ha az ilyen jellegű komplementum lemarad, akkor viszont nincs szükség az of prepozícióra sem. A tanuló mégis alkalmazza ezt, így összeköti az in the middle szerkezetet a Nelson's Column főnévi szószerekezettel, talán az "in the middle of the room" analógiájára, bár tartalmilag semmi sem magyarázná az ilyen szerkesztésmódot.

DESCRIBING OF A PICTURE

helyesen: describing a picture

magyarul: egy kép leírása

PAINTING OF THE FLAT

helyesen: painting the flat

magyarul: a lakás kifestése

Az előző két példában a tanulók főlegesen alkalmazták az of-szerkezetet, hiszen a célnyelvben itt a painting, illetve describing forma nem főnévként szerepel, hanem gerundiumnak nevezett szóként. E szónak nincs kifejezetten főnévi értéke, hiszen, mint az ige -ing toldalékos alakja, megtartja az ige jellemző vonásait, komplementumot vehet fel (itt: tárgyi komplementumot). A magyarban viszont egyértelműen deverbális főnévvel fejezzük ki ezt a tartalmat. A magyar nyelv interferencia-hatására követte el a tanuló a hibát.

THE TIME OF THE FLYING WAS TWO HOURS

helyesen: the flight took two hours

magyarul: a menetidő két óra volt

A célnyelvben használatos szerkesztésmód a magyar anyanyelvűek számára esetleg furcsának tűnhet: "a repülés két órát vett igénybe". A magyarban használt menetidő (vagy "repülési idő", "a repülés ideje") arra enged következtetni, hogy a diák ennek analógiájára követhette el a hibát. Másrészt megszokta, hogy amit a magyar összetett szóval vagy jelzős szerkezettel fejez ki, annak az angolban sokszor az of-szerkezetet tartalmazó főnévi szerkezet felel meg.

YOU'RE ANXIOUS OF FINDING THE PAGE

helyesen: you're anxious to find the page

magyarul: nagyon szeretnéd megtalálni az oldalt

(alig várod, hogy megtaláld az oldalt)

A célnyelvben, ha az anxious melléknév után cselekvésre utaló szó következik, feltétlenül a to + alapforma használata szükséges. A diák a prepozíciós komplementumu melléknevek mintájára követhette el a hibát, hiszen az anxious melléknévnek - más jelentéssel - prepozíciós komplementuma is lehet ("anxious about").

I'LL TAPE-RECORD FOR ME OF IT

helyesen: I'll tape-record it for me

magyarul: felveszem magamnak

A célnyelvben az it a tape-record ige tárgyaként szerepel. A tanuló hibásan of prepozíciós szó szerkezetet használt a tárgyként szereplő it helyett. Nem tudjuk felderíteni a hiba okát, bár elképzelhető, hogy egészen mást akart kifejezni, talán azt, hogy valamiről készíti a felvételt, ez esetben viszont a tárgyi komplementum hiányozna a mondatból.

After

AFTER IT AN OFFICER SEARCHED ME

helyesen: then an officer searched me

magyarul: azután egy tiszt átvizsgálta a holmimat

AFTER IT I DECIDED ...

helyesen: then I decided ...

magyarul: akkor / azután úgy döntöttem ...

AFTER IT HE EXAMINED ME

helyesen: then he examined me

magyarul: azután megvizsgált (engem)

AFTER IT I WAS SENT TO THE DEPARTURE LOUNGE

helyesen: then I was sent to the departure lounge

magyarul: azután az indulási oldalra küldtek

AFTER IT WE WENT TO SEE THE ...

helyesen: then we went to see the ...

magyarul: utána / azután elmentünk, hogy megnézzük a ...

AFTER IT WE GOT OUR BOARDING CARDS

helyesen: then we got our boarding cards

magyarul: utána megkaptuk a beszálló-kártyáinkat

AFTER THESE I GOT A BOARDING CARD

helyesen: then I got a boarding card

magyarul: aztán kaptam egy beszálló-kártyát

Az előző példákban, a célnyelvben felesleges a PP a cselekvés idejének kifejezésére, hiszen a then határozószót alkalmazhatjuk. Igaz, hogy az after prepozíció használatos a célnyelvben idő kifejezésére (egy időpont után: "after 10 o'clock") mégis valószínűbb, hogy a diák nem annyira a célnyelvi szabály helytelen alkalmazásával követte el a hibát, hanem a magyarban meglévő utána, azután szavaknak az "interlanguage"-be való, szinte egy-az-egybeni átvitelével.

On

I WAS CROSSING WITH MY BOAT ON THE RIVER

helyesen: I was crossing the river in my boat

magyarul: a folyón keltem át csónakkal

A célnyelvben a cross ige után tárgyi komplementum szükséges. A tanuló fölöslegesen használta az on prepozíciós szó szerkezetet. Jelen esetben a magyar nyelv interferenciája figyelhető meg, mivel a magyarban az át- igekötős ige mellett (amely jelentésben a cross ige felel meg) -on, -en, -ön esetragos főnevet használunk.

I DECIDED ON TO DISTEMPER OUR FLAT

helyesen: I decided to paint our flat

magyarul: úgy döntöttem, hogy kifestem a lakásunkat

I DECIDED ON THAT I WOULD PAINT OUR FLAT

helyesen: I decided that I would paint our flat

magyarul: elhatároztam, hogy kifestem a lakásunkat

A megfelelő tartalom kifejezésére a célnyelvben a decide

ige után fölösleges kitenni az on prepozíciót, mivel az már az igével együtt más tartalmat ("határoz valamiben") közvetítene. A tanuló ismerheti a decide on prepozíciós igét, s valószínűleg ez befolyásolja valamilyen módon a helytelen használatot.

IT NESTS ON THE THIRD PLACE

helyesen: it stands third

magyarul: harmadik helyen áll

A célnyelv a megfelelő tartalmat nem PP-vel fejezi ki, hanem egyéb komplementummal ("third"). A tanuló "interlanguage"-ében a magyarban ilyenkor alkalmazott "a harmadik helyen" határozót egy-az-egyben lefordítja. A magyar nyelv interferenciája egyértelműen kimutatható.

I LEARN TO PLAY ON PIANO

helyesen: I learn to play the piano

magyarul: zongorázni tanulok

A play ige utáni szerkezet az angol nyelvben tárgyi komplementumként funkcionál. A tanuló on prepozíciós szó szerkezetet használt, és ezt minden bizonnyal anyanyelve hatására tette, hiszen - bár jelen esetben inkább a zongorázni szó használata a megfelelőbb - a magyarban alkalmazzuk a "zongorán játszik" szerkezetet.

With

I MET WITH THE POSTMAN

helyesen: I met the postman

magyarul: találkoztam a postással

I HAD MET WITH HIM

helyesen: I had met him

magyarul: találkoztam vele

A célnyelvben a meet ige tárgyi komplementumot igényel annak kifejezésére, hogy kivel találkozott az illető személy. A magyar nyelvben a találkozni ige vonzata a névszó eszközhatározós esete. A tanuló a hibát bizonyára a magyar nyelvi szerkezet analógiájára követte el.

WHICH WAS REALLY TAKEN WITH ME

helyesen: which I really liked

magyarul: ami valóban tetszett nekem

A tanuló a tagmondatban szenvedő szerkezetet alkalmaz, és a mondat végén with prepozíciós szó szerkezetet. Valószínűleg a by prepozíciós szó szerkezet helyett használja ez utóbbit - a by prepozíciós szó szerkezet egyébként a cselekvés ágensének kifejezésére szolgál -, s talán valami olyat akar kifejezni vele, hogy "amit valóban elfogadtam". A célnyelvben a tetszés kifejezésére a like igét használják, amit azért nem alkalmazhatott itt a diák, mert valószínűleg a "szeretni" jelentést kötötte hozzá. A magyarban a "tetszik nekem" határozós szó szerkezet, s elképzelhető, hogy - mivel ezt nem tudta "visszaadni" a célnyelvben - ezért támaszkodott helytelen célnyelvi analógiára.

For

WHICH SHE HAD SENT ME FOR 2 YEARS

helyesen: which she had sent to me 2 years before

magyarul: amit 2 évvel azelőtt küldött nekem

A célnyelvben az idő kifejezésére a before határozószóval alkotott szerkezet található. A tanuló ehelyett a szerkezet helyett for prepozíciós szószerkezetet használt. Nagyon valószínű, hogy anyanyelvi interferencia-hatás érvényesült, hiszen a magyarban a "két évvel azelőtt" helyett nem, a "két évvel ezelőtt" szerkezet helyett viszont használhatjuk a két éve időhatározót, aminek az angolban a for prepozíciós szerkezet is megfelelhet ("I have been living here for two years").

MY WIFE, WHO LEFT FOR HOME

helyesen: my wife, who left home

magyarul: a feleségem, aki elment hazulról

A célnyelvben a leave tárgyias igeként használatos jelen esetben. A tanuló prepozíciós szószerkezetet használt az ige után, a tárgyi komplementum helyett. Valószínű, hogy ezt a célnyelv hatására tette, hiszen létezik az angolban leave for, mint prepozíciós ige, bár más jelentéssel. A magyarban használatos hazulról ragos névszó viszont megerősíthette a diáknak azt az elhatározását, hogy itt mindenképpen prepozíciós alakot használjon.

ANYTHING WHAT WOULD REALLY LIKED FOR ME

helyesen: anything that I really liked

magyarul: bármi, ami valóban tetszett nekem

A célnyelvben a like ige tárgyias ige, mely tetszést fejez ki. Arra a személyre, akinek tetszik valami, főnévi szószerkezetel utalunk, s ez alanyként kerül az ige elé. A magyar nyelvben a tetszik nekem határozós szerkezet, s nagyon valószínű, hogy a tanuló ennek analógiájára ("nekem") használt

"interlanguage"-ében for prepozíciós szó szerkezetet.

At

AT FIRST WE WENT TO TRAFALGAR SQUARE

helyesen: first we went to Trafalgar Square

magyarul: először a Trafalgar térre mentünk

AT FIRST WE CHECKED IN

helyesen: first we checked in

magyarul: először bejelentkeztünk

Az angolban valóban létezik at first szó szerkezet, de ez a PP nem ugyanazt fejezi ki, mint a first határozószó, mely jelen esetben az események sorrendjére utal. A magyarban használt, számhatározóként szereplő először határozószó -ször végződése alapján a diák talán úgy vélte, hogy itt ennek a toldaléknak megfelelő prepozíciót kell használnia. Mindkét nyelv interferencia-hatása elképzelhető.

WHEN YOU ARE AT THE AGE OF 18

helyesen: when you are 18

magyarul: mikor 18 éves az ember

A célnyelvben komplementumot (PC) használunk, nem pedig prepozíciós szó szerkezetet. A tanuló valószínűleg a "children go to school at the age of 6" szerkezet analógiájára alkalmazta a hibás szerkezetet. Esetleg befolyásolhatta a diákot "az ember 18 éves korában" magyar szerkezet is, amely körülbelül hasonló jelentésű, mint a példában írt időhatározói mellékmondat.

In

IN LATER TIMES THE POLICE WAS ARRIVED

helyesen: later the police arrived

magyarul: később megérkezett a rendőrség

A célnyelvben használatos later határozószó - mely időviszony kifejezésére szolgál - helyett a diák "interlanguage"-ében PP-t használt. Nem tudjuk megállapítani a hiba okát. Elképzelhető a magyar nyelvi interferencia ("a későbbiekben").

YOU CAN KEEP ANIMALS IN EVERYWHERE

helyesen: you can keep animals everywhere

magyarul: mindenütt lehet állatokat tartani

A célnyelvben valóban lehet in prepozíciós szószerkezetet használni helyviszony kifejezésére, a PP-ben viszont általában főnévi szószerkezet a függő tag. A tanuló feleslegesen használta a PP-t, mivel itt a helyviszonyt határozószóval fejezzük ki. Bizonyos, hogy ezt a célnyelv hatására tette, az "in the room", vagy "in here" analógiájára.

I LIVE IN A VILLAGE IN CSESZTREG

helyesen: I live in the village 'Csesztreg'

magyarul: egy faluban, Csesztregen lakom

A célnyelvben, jelen esetben nem két egymástól független helyviszony kifejezéséről van szó, hiszen a falu neve Csesztreg, nem pedig a területé, ahol ez a falu található. Tehát a Csesztreg szónak értelmezői komplementumként kell a prepozíciós szerkezetben lévő NP után kerülnie. A magyarban - mivel egy rag nem kapcsolódhat egyszerre két főnévhez -

természetesen mindkét főnéven megtalálható a határozórag. Valószínű, hogy főleg a magyar szerkezet analógiájára követte el a diák a hibát, és előfordulhat, hogy a célnyelvi szabály helytelen alkalmazása is megerősítette ezt a hibás szerkesztésmódot.

From

I'LL TAPE-RECORD FROM IT MYSELF

helyesen: I'll tape-record it for myself

magyarul: felveszem magamnak

Az előző példában, a célnyelvben felesleges a PP, hiszen a tape-record ige után jelen esetben tárgyi komplementum szükséges. A tanuló from prepozíciós szószervezetet használt, valószínűleg a magyar "felveszem arról" szerkezetben lévő ragos névszó hatására került prepozíció az it elé.

Into

HE ENTERED INTO THE SHOP

helyesen: he entered the shop

magyarul: belépett a boltba

A tanuló a hibát azért követte el, mivel nem vette figyelembe, illetve nem tudta, hogy az enter tárgyas ige, mely után nem tehetünk PP-t. A magyarban viszont ("bemegy a boltba") -ba ragos főnevet találunk, amely ragot egy-az-egyben az into prepozícióval helyettesítette be "interlanguage"-ében.

I EMBARKED INTO THE PLAIN

helyesen: I embarked the plane

magyarul: beszálltam a repülőgépbe

A célnyelvben az embark tárgyas ige, mely nem igényel irány

kifejezésére szolgáló prepozíciós szó szerkezetet. A magyar nyelvben a felszállni / beszállni után mindenképpen határozóragos névszót kell tennünk ("beszáll a gépbe"). Az into használata a magyar nyelv egyértelmű interferenciáját mutatja az "interlanguage"-ben.

Except

EXCEPT THEM YOU NEVER FEEL LONELY

helyesen: besides, you never feel lonely

magyarul: azonkívül, soha nem érzed magányosnak magadat

A célnyelvben a megfelelő tartalom kifejezésére határozószót ("besides") használnak. A tanuló által alkalmazott fölösleges except prepozíciós szó szerkezet egyértelműen a magyar nyelvi szerkezet ("azonkívül") analógiájára történt hibázásra utal; bár ez a szónak nem pontos átvitele, hiszen akkor az except után még it vagy that szót is kellett volna írnia.

Like

A REAL PUNK LOOK LIKE VERY ODD

helyesen: a real punk looks very odd

magyarul: az igazi "punk" nagyon különösen néz ki

A célnyelvben a look ige kopulaként használható, s ilyenkor melléknévi szó szerkezettel kifejezett komplementum (PC) áll utána. A tanuló "interlanguage"-ében like prepozíciós szó szerkezet szerepel, melyet használ ugyan az angol, de - mint a prepozíciós szó szerkezetnek általában - főnévi szó szerkezet lehet a komplementuma a benne lévő like prepozíciónak. A magyar nyelvben használatos az "ugy néz ki, mint egy papagáj" szerkezet, de benne a mint után szintén főnév található.

Melléknév használata esetén a magyar más kifejezési módot használ: "furcsán néz ki", "különösnek tűnik". Nagyon valószínű tehát, hogy elsősorban célnyelvi analógia okozhatta a hibát, melyet megerősített a magyarban előforduló, és jelen esetben szintén helytelen "ugy néz ki, mint ..." szerkezet.

Than

I BOUGHT SOME COKE AT HALF THAN THE PRICE

helyesen: I bought some coke at half the price

magyarul: vettem egy kis kólát féláron

A célnyelvben nincs összehasonlítás, melyet a diák alkalmaz "interlanguage"-ében: az árhoz hasonlítja a felét. Nem tudni, hogy mi a hiba oka, valószínű, hogy valamely célnyelvi szerkezet alapján követi el a hibát, de ez nem bizonyítható.

1/b/2. A tanuló használt prepozíciót, de nem kellett volna, bár PP-ről van szó, csak hogy zéró-prepozíciós szószerekről, melyből a főtag (a prepozíció) bizonyos körülmények között kimaradhat (9 hiba).

In

BUSES ARE RUNNING IN EVERY FIFTEEN MINUTES

helyesen: buses run every fifteen minutes

magyarul: a buszok 15 percenként járnak

YOU CAN HAVE NEW FRIENDS IN EVERY WEEK

helyesen: you can have new friends every week

magyarul: minden héten új barátaid lehetnek

YOU SHOULD JOG TWO HOURS IN EVERY DAY

helyesen: you should jog two hours every day

magyarul: minden nap két órát kellene kocognod

Az előző három példában, a célnyelvben - bár prepozíciós szó szerkezetről van szó - nem teszik ki a prepozíciót az every melléknév jelenléte miatt (mely a prepozíciós szó szerkezet függő tagjában determinánsként szerepel). Ez a PP a cselekvés idejére utal. Az első példában a tanuló "inter-language"-ében szereplő feleslegesen alkalmazott prepozíció a magyar "minden 15 perc**ben**" szerkezet analógiájára jelenhet meg, bár a magyarban sem gyakori az ilyen kifejezésmód. A második és harmadik példában főlegesen alkalmazott prepozíció valószínű, hogy nem a magyar nyelv hatását mutatja. Elképzelhető, hogy az egyéb, idővel kapcsolatos célnyelvi PP-k analógiájára ("in June", "in the evening") alkalmazta a tanuló.

IN THIS NICE SATURDAY AFTERNOON

helyesen: this nice Saturday afternoon

magyarul: ezen a szép szombat délutánon

TO GO TO THE PARTY IN THIS EVENING

helyesen: to go to the party this evening

magyarul: elmenni az összejövetelre ma este

SHE ASKED WHAT I'D BEEN DOING IN THAT SUMMER

helyesen: she asked what I had been doing that summer

magyarul: megkérdezte, mit csináltam azon a nyáron

A célnyelvben a PP függő tagjában determinánsként szereplő this jelenléte kizárja a prepozíció használatát abban az esetben, ha a prepozíciós szószerkezet idő kifejezésére szolgál. A tanuló mégis használta az in prepozíciót, bizonyára a célnyelvben előforduló, this determinánst nem tartalmazó függő taggal rendelkező PP-k analógiájára ("in the afternoon", in the evening", "in summer").

WHOM I LIVED IN THIS MONTH WITH

helyesen: who(m) I lived with this month

magyarul: akinél ebben a hónapban laktam

A tanuló in prepozícióval alkotott PP-t használt a cselekvés idejének kifejezésére, holott a célnyelvben zéró-prepozíciós szerkezet áll. A magyarban -ban ragos főnevet használunk jelen esetben, így nagyon valószínű, hogy elsősorban az anyanyelv interferencia-hatása érvényesült.

To

I SENT OFF A LETTER TO HOME

helyesen: I sent (off) a letter home

magyarul: küldtem egy levelet haza

A célnyelvben irányt (hová? kérdésre) kifejező zéró-prepozíciós szószerkezetet használnak, melyben a home főnév található, kiegészítőként. A tanuló fölöslegesen használta a to prepozíciót, melyet azonban más főnév előtt valóban alkalmaznunk kellene ("she sent the children off to school"). Ez utóbbi szerkezet analógiájára követte el a diák a hibát.

l/b/3. A tanuló használt prepozíciót, de nem kellett volna, mivel a prepozíciós szószerkezet felesleges, szükségtelen azt

a mondatban alkalmazni (6 hiba).

About , of

I THOUGHT ABOUT IT I WOULD BUY IT

helyesen: I thought I would buy it

magyarul: azt gondoltam, hogy megveszem

I THOUGHT OF THAT I WOULD BUY IT

helyesen: I thought I would buy it

magyarul: azt gondoltam, hogy megveszem

A célnyelvben a think ige után jelen esetben nem kell prepozíciót használnunk, hiszen nem prepozíciós szó szerkezet követi, hanem olyan, igeidőt tartalmazó tagmondat, mely semmiképpen nem lehet prepozíció komplementuma. A diák "interlanguage"-ében a PP megléte magyar nyelvi interferenciát sejtet, hiszen a magyarban az "arra/azt gondoltam, hogy megveszem" szerkezetben a gondolni ige mellett kitesszük a ragos névmást abban az esetben, ha alárendelt tagmondat következik. A célnyelvi interferencia is kimutatható, hiszen az angolban a think igeinek mindkét prepozíciós (of, about) komplementuma megtalálható.

For

HE HAD A BEAUTIFUL SUIT FOR HIM DONE

helyesen: he had a beautiful suit made

magyarul: csináltatott (magának) egy szép öltönyt

HE HAD A BEAUTIFUL SUIT MADEN FOR HIM

helyesen: he had a beautiful suit made

magyarul: csináltatott (magának) egy szép öltönyt

A célnyelvben fölösleges a prepozíciós szó szerkezet alkalmazása, hiszen műveltetésről lévén szó, az a cselekvés, amit az alany által kifejezett személy végzett, az ő javára történt; s mivel ez magától értetődik, ezt kifejezni felesleges. A magyarban viszont megszokott az ilyen szerkesztésmód, tehát valószínű, hogy ez alapján használt a diák for prepozíciós szerkezetet.

By

THE WINDOW HAS BEEN OPENED BY SOMEBODY

helyesen: the window has been opened

magyarul: kinyitották az ablakot

A magyar nyelvben nem használunk passzív szerkezetet. A célnyelvben ez a szerkezet akkor használatos, ha a cselekvéssel kapcsolatban nem a cselekvést végző személy kiléte fontos. Éppen ezért teljesen felesleges a by prepozíciós szerkezet használata, hiszen a by somebody szerkezettel semmiféle új információt nem közlünk, mivel a somebody bizonytalan kilétű denotátumra vonatkozik. l/a/l. A tanuló használt prepozíciót, szükség is volt rá, de a mondatban szórendi hibát vétett, mely a PP-nek más mondatrészekhez viszonyított pozíciójával, illetve a PP-k relatív helyzetével kapcsolatos (24 hiba).

IN THE COUNTRY THE AIR IS MORE UNPOLLUTED THEN THE AIR IN THE TOWN

helyesen: the air in the country is less polluted than
the air in a town

magyarul: a vidéki levegő kevésbé szennyezett, mint a városi
(vidéken a levegő kevésbé szennyezett, mint városon)

**IN LONDON TO MY MIND THE HOUSES OF PARLIAMENT IS THE
MOST BEAUTIFUL BUILDING**

helyesen: to my mind, the most beautiful building in
London is the Houses of Parliament

magyarul: szerintem Londoban a legszebb épület a Parlament
(szerintem a legszebb épület Londonban a Parlament)
(szerintem a Parlament a legszebb épület Londonban)
(Londonban szerintem a Parlament a legszebb épület)

A célnyelvi in London prepozíciós szószerkezet a "the most beautiful building" NP-ben adjunktumként szerepel, és mint ilyen, a főnév után következik. A magyarban, természetesen, többféle szórendi megoldást találunk, melyek közül a negyedik befolyása érezhető a tanuló "interlanguage"-ben.

THE VIEW WAS BEAUTIFUL FROM PLANE

helyesen: the view from the plane was beautiful

magyarul: szép volt a panoráma a repülőgépről

Az előző három példában a tanulók helytelen szórendet alkalmaznak. A célnyelvben az NP-ben adjunktumként szereplő PP a főnév után áll. A tanuló - a magyar nyelv analógiájára, ahol a szórend kevésbé kötött - a prepozíciós szószerkezetet a mondat elején, illetve végén használja.

I KNOW BY SIGHT A PUNK

helyesen: I recognize /know a punk by sight

magyarul: felismerem kinézetéről a "punk"-ot

THEY THINK ABOUT THEMSELVES TOO BEAUTIFUL THINGS

helyesen: they think too beautiful things about themselves

magyarul: túl szép(ek)et gondolnak magukról

YOU SHOULD EAT FOR BREAKFAST A THIN SLICE OF TOAST

helyesen: you should eat a thin slice of toast for breakfast

magyarul: egy vékony szelet piritózt kellene enned reggelire

CAN I TAKE WITH ME A NEWSPAPER ?

helyesen: can I take a newspaper with me?

magyarul: vihetek magammal egy ujságot?

I LEARNED OF IT SO MUCH

helyesen: I've learnt / heard so much about / of it

magyarul: olyan sokat hallottam róla

Az előző öt példában a tanuló helytelen sorrendet alkalmazott, a PP-t nem a neki megfelelő helyre tette. A célnyelvben az ige prepozíciós szerkezetű komplementuma, amennyiben tárgyas igéről van szó, a tárgy után következik. Az adjunktumként szereplő prepozíciós szó szerkezetre az elülső vagy hátulsó pozíció jellemző, de semmiképpen sem kerülhet az igei szerkezet és annak tárgyi komplementuma közé. A magyar megfelelőkből kitűnik, hogy a tanuló "interlanguage"-ében a kötetlenebb magyar szórend hatására alkotott szerkezetet találunk. A magyar mondatban az ige után nagyon gyakran nem a tárgy - mely az ige előtt is lehet -, hanem a határozó áll.

SOMEONE AT HOME IS

helyesen: someone is at home

magyarul: valaki otthon van

A tanuló a magyar szerkesztésmód analógiájára követte el a hibát, hiszen a magyar kötetlenebb szórend megengedi, hogy az alany és

állítmány közé határozó kerüljön, melynek jelen esetben a célnyelvi at home komplementumként szereplő PP felel meg. A célnyelvi szórend: S + VP + PP.

IT GIVES US THE OPPORTUNITY TO BE WITH OTHER PEOPLE TOGETHER

helyesen: it gives us the opportunity to be together with
other people

magyarul: lehetővé teszi számunkra, hogy más emberekkel
legyünk együtt / (együtt legyünk más emberekkel)

A célnyelvi together with szerkezet ("valakivel együtt, valakinek a társaságában") a főnévi szószerkezet előtt áll. A magyarban az együtt névutó általában a ragos főnév után áll, de határozószóként alkalmazva az ige előtt, illetve után is állhat. A diák a magyar mondat első variációjának analógiájára helyezte a together szót a mondat végére.

YOU CAN BUY SUCH THING IN A TOWN THAT YOU MAY NOT BUY IN A VILLAGE

helyesen: in a town you can buy such things that you
can't buy in a village

magyarul: olyan dolgokat vehetsz városban, amiket nem tudsz
megvenni faluban

A célnyelvben a vonatkozó mellékmondat közvetlenül az után a névszó után kerül, amelyre vonatkozik. A tanuló ezt nem a things főnév után tette - pedig erre vonatkozik -, hanem a mondatban adjunktumként szereplő PP-t iktatott a thing főnév és a rá vonatkozó mellékmondat közé. A magyarban nem ilyen szigorú a szabály, mivel a vonatkozó névmás - mely szintén felvehet esetragokat, és számot is kifejez - általában egyértelműen mutatja, hogy mely szóra utal vissza. Elképzelhető a magyar mondatszer-

kesztés hatása, melyet megerősített az az itt helytelenül alkalmazott szabály, hogy a PP-vel kifejezett adjunktum a tagmondat végén található.

IF IN THE TOWN THERE IS AN EXCITING MATCH

helyesen: if there is an exciting match in the town

magyarul: ha a városban egy izgalmas mérkőzés van

A célnyelvben a feltételes tagmondatot kapcsoló if kötőszó utáni szórend viszonylag kötöttebb, mint egyébként. Ilyenkor a mellékmondat alanya elé nem kerülhet adjunktumként szereplő PP. A magyarban viszont ez megengedhető, így nagyon valószínű, hogy a magyar szórend analógiájára követte el a hibát a tanuló.

TO MAKE YOU KNOW WHAT TO US HAPPENED

helyesen: to let you know what happened to us

magyarul: tudatni veled, hogy mi történt velünk / (velünk mi történt)

A célnyelvben a happen ige után komplementumként szereplő PP kerül. Ez, mint komplementum, csakis az ige után állhat. A magyarban viszont a -val, -vel ragos névmást tehetjük az ige elé is anélkül, hogy ez a mondat jelentését, valamint érthetőségét károsan befolyásolná. Valószínű tehát, hogy az anyanyelv interferencia-hatása érvényesül.

IN LONDON TO MY MIND THE HOUSES OF PARLIAMENT IS THE MOST BEAUTIFUL BUILDING

helyesen: to my mind, the most beautiful building in London is the Houses of Parliament

magyarul: Londonban, szerintem, a Parlament a legszebb épület (szerintem, Londonban a legszebb épület a Parlament)

A célnyelvben a to my mind PP diszjunktként szerepel, a beszélő vélekedését fejezi ki a mondat tartalmával kapcsolatban, s mint ilyen, általában a mondat elején található. A tanuló a hibát valószínűleg az első magyar mondat szó szerinti átvitelével követte el.

I WAS SENT TO DO SOME WORK TO LONDON

helyesen: I was sent to London to do some work

magyarul: Londonba küldtek dolgozni

A főmondatban szükséges bármely mondatrész nem vihető át a főmondatot követő tagmondatba, tehát nem kerülhet a teljes mondat végére az irányt kifejező PP. Elképzelhető, hogy a tanuló annak a célnyelvi szabálynak az alapján követte el a hibát, mely szerint a PP állhat a mondat végén, a többi mondatrész után. Arra viszont már nem ügyelt, hogy csak egy tagmondaton belül érvényes ez a szabály. A magyar küldtek dolgozni sorrend is hozzájárulhatott a hiba keletkezéséhez.

THE BOYS USUALLY PLAY FOOTBALL EVERY SATURDAY IN THIS GARDEN

helyesen: the boys usually play football in this garden
every Saturday

magyarul: a fiúk rendszerint ebben a kertben fociztak minden szombaton

(a fiúk rendszerint minden szombaton ebben a kertben fociztak)

Az angolban az adjunktként szereplő PP-k relatív pozíciója szigorúan meghatározott. A hátulsó helyzetben lévő prepozíciós szó szerkezetek közül első helyen a helyviszony kifejezésére szolgáló szerkezet áll, s csak utána következik a cselekvés időpont-

jára utaló PP. A magyarban többféle megoldás lehetséges, melyek közül valószínűleg a második analógiájára követte el a hibát a tanuló.

I TRAVELLED TO LONDON ON THE 20TH OF JULY BY AIR

helyesen: I travelled to London by air on the 20th of July

magyarul: repülővel utaztam Londonba július 20-án

(július 20-án repülővel utaztam Londonba)

(július 20-án utaztam Londonba repülővel)

A célnyelvben az ige ("travelled") után közvetlenül az irányt (hová?) kifejező komplementum kerül, majd az adjunktumként szereplő PP-k következnek. Ezek relatív pozíciója hátulsó helyzetben: "by air on the 20th of July", azaz az igéhez közelebb kerül a cselekvés során felhasznált eszközre (means) utaló PP, csak ezután következhet az időpontra utaló adjunktum. A magyarban többféleképpen is megszerkeszthetjük a mondatot, s a fenti három variáció alapján a következőket tárhatjuk fel: ha a Londonba (irányt kifejező adjunktum) a másik kettő közvetlen környezetében fordul elő, azokhoz képest mindig elülső helyzetben van. A második magyar mondatban pedig azt látjuk, hogy az időt kifejező határozó megelőzi az eszközre utaló határozót. Elképzelhető, hogy a hibás szórend ezen magyar mondatok hatására jött létre.

MARY, WHOM I LIVED IN THIS MONTH WITH

helyesen: Mary, with whom I lived this month,

magyarul: Mary, akinél ebben a hónapban laktam,

A célnyelvben a vonatkozó tagmondatban a vonatkozó névmás előtt egy prepozíció található, mely a vonatkozó névmással PP-t alkot.

Ez a prepozíció nem kerülhet a tagmondat végére, mert ott az adjunktumként szereplő zéró-prepozíciós szószerkezetnek kell állnia. Valószínű, hogy a tanuló a hibát az olyan célnyelvi mondatok analógiájára követte el, mint a "this is the house which I lived in", ahol - mivel adjunktum nincs jelen, és a vonatkozó tagmondat korlátozó jellegű - természetesen a tagmondat végére kerülhet az in prepozíció.

SHE RESERVED A ROOM IN ADVANCE TO ME

helyesen: she reserved a room for me in advance

magyarul: előre lefoglalt számomra egy szobát

A célnyelvben az adjunktumok egymáshoz viszonyított sorrendje kötött. A for me prepozíciós szószerkezettel a tervezett recipiensre utal az angol nyelv, a másik adjunktum ("in advance") pedig a cselekvés idejét fejezi ki, s mint ilyen, a többi adjunktum után következik. A diák "interlanguage"-ére az is hatással lehetett, hogy általában a "reserve a room in advance" szerkezetet sajátítja el, s az egész - így megtanult - szerkezet után teszi a többi szót.

WOULD YOU PLEASE BOOK A ROOM IN THIS HOTEL FOR ME ?

helyesen: would you book a room for me in this hotel?

magyarul: előjegyezni egy szobát ebben a szállodában a számomra?

Az angolban, az ige és annak tárgyi komplementuma után a tervezett recipiensre utaló prepozíciós szószerkezet következik, s csak ezután tehetjük ki a cselekvés helyét kifejező PP-t. Mivel a magyarban több megoldás lehetséges, elképzelhető, hogy

anyanyelvi interferenciáról van szó, de az is lehetséges, hogy a célnyelvi szabály helytelen alkalmazása folytán követte el a hibát a tanuló (ha az "in this hotel" szerkezetet nem a cselekvés helyének kifejezésére akarta használni, hanem a room főnév adjunktumaként).

I ARRIVED FROM LONDON HOME

helyesen: I arrived home from London

magyarul: hazaérkeztem Londonból

Az angolban az ige (mozgást jelentő igéről van szó) prepozíciós ige, melynek komplementuma az at prepozícióval alkotott PP - itt: zéró-prepozíciós szerkezet -, melynek az ige után kell kerülnie, megelőzve a from London irány (honnét?) kifejezésére szolgáló PP-t. Nem tudjuk teljes bizonyossággal megállapítani a hiba okát, de elképzelhető, hogy a magyar "a moziból az iskolába ment" szórend analógiájára követte el a hibát.

1/a/2. A tanuló használt prepozíciót, de a prepozíciós szószervezet hibás, mivel a függő tag kiválasztása nem megfelelő, illetve ez hiányzik, vagy a prepozíció után fölösleges szó került (12 hiba).

WE WERE TIRED WITH TRAVEL

helyesen: we were tired of travelling

magyarul: fáradtak voltunk az utazástól

IT MUST BE ENOUGH NOT ONLY FOR KEEP BODY AND SOUL TOGETHER

helyesen: it must be enough not only for keeping body and soul together

magyarul: nemcsak arra kell elégnek lennie, hogy épp csak megélj belőle

HE IS USED TO BE GETTING UP EARLY

helyesen: he is used to getting up early

magyarul: hozzá van szokva ahhoz, hogy korán keljen

Az előző példákban a célnyelvben a PP-ben a prepozíció komplexuma általában főnévi szószerkezet, melyet jelen esetben gerundium valósít meg. A tanuló nem főnévi szószerkezetet, hanem az ige alapformáját (base-form) használta minthárom esetben. Nagyon valószínű, hogy azért, mert - mivel az angolban sok ige formailag megegyezik a hasonló jelentésű főnévvel - célnyelvi analógia hatására szerkesztette meg a mondatot. A harmadik példában, a tanuló talán összekeverte a to prepozíciót a to szóval, melyet az alapformával együtt főnévi igenévként használtunk.

IN THE DISTANT

helyesen: in the distance

magyarul: a távolban

TWENTY PIECES OF GOLDEN

helyesen: twenty pieces of gold

magyarul: 20 aranyrud

SINCE THAN I HAVE BEEN WORKING

helyesen: I have been working since then

magyarul: azóta dolgozom

A célnyelvi NP helyett, a tanuló "interlanguage"-ében más szószerkezetet, más szófajú szót használ: az első két példában melléknevet, a harmadikban pedig prepozíciót. Az első hiba el-

követésének okát nehéz meghatározni, a diák nem ismerhette fel a distant szóban a melléknevet, befolyásolhatta a distant és distance szavak hasonlósága is. A második példában szereplő hiba nagyon valószínű, hogy az anyanyelv interferencia-hatása alapján keletkezett, hiszen a magyarban az arany szó egyaránt lehet főnév és melléknév is. A harmadik példában a tanuló által elkövetett hiba elírás lehet, s nagyon valószínű, hogy then szóra gondolt, s összekeverte a than prepozícióval.

WE WERE VERY TIRED AFTER THE TRAVELLING

helyesen: we were very tired after the journey

magyarul: nagyon fáradtak voltunk az utazás után

DURING OUR STAYING IN LONDON

helyesen: during our stay in London

magyarul: londoni tartózkodásunk alatt

A célnyelvben alkalmazott főnévi főtagu NP helyett a tanuló "interlanguage"-ében -ing formát használt a prepozíciós szószervezet komplementumaként, holott az angolban van olyan főnév, amely a kívánt tartalmat kifejezhetné volna. Valószínű, hogy ez a hiba célnyelvi interferencia hatására jött létre, mégpedig a következő típusú szerkezetek analógiájára, ahol a gerundium prepozíció komplementumaként szerepel: "I'm fed up with your grumbling".

I THOUGHT OF THAT I PAINT THE TWO ROOMS

helyesen: I thought of painting the two rooms

magyarul: arra gondoltam, hogy kifestem a két szobát

A célnyelvben a think ige komplementumaként alkalmazott PP-ben

az of prepozíció után főnévi szószerkezetre van szükség. A tanuló fölöslegesen használta a that szót, hiszen a PP-ben nem a that, hanem az egész tagmondat (-ing clause) a komplementum. A tanuló a hibát a magyar nyelv hatására követte el, de csak feltételezhetjük, hogy mi váltotta ki a hibázást, ugyanis két lehetőség van. Vagy az az névmás -ra ragos alakját "vitte át" a magyarból ("arra gondoltam"), vagy pedig a that szó a magyar hogy helyett áll ("arra gondoltam, hogy ..."), hiszen némely esetben a célnyelvi that mint kötőszó megfelelhet a magyar hogy kötőszónak. Lehetséges az is, hogy mindkettő hatása érvényesült.

IN THE FOREST NEAR BY VILLAGES

helyesen: in the forest near the villages

magyarul: a falvak mellett lévő erdőben

A célnyelvben a főnévi szószerkezet adjunktumaként alkalmazott PP-ben a near prepozíció használatos. A tanuló fölöslegesen használta a by szót, mely ugyan szintén prepozíció, de a near szóval nem kapcsolható össze komplex prepozícióvá. Nagyon valószínű, hogy a célnyelvi nearby melléknév hatására követte el a hibát, feltételezve, hogy az a prepozíció.

IF YOU DON'T INTERESTED IN

helyesen: if you aren't interested in it

magyarul: ha nem érdekel,

A célnyelvben az interested melléknév komplementuma az in prepozíciós szószerkezet. A tanuló kihagyta a prepozíció komplementumát a PP-ből. Nem tudjuk pontosan, hogy mi idézte ezt elő, előfordulhat, hogy a magyar szerkezetből kimaradó az - mely a tagmondat alanyaként szerepel - hatására hagyta le a PP függő

tagját.

1/a/3. A tanuló irt prepozíciós szószerkezetet, de a szerkezetben belüli szórend nem megfelelő (2 hiba).

YOU CAN KEEP ANIMALS IN BOTH A VILLAGE AND A TOWN

helyesen: you can keep animals both in a village and in a town

magyarul: mind falun, mind pedig városon lehet állatokat tartani

THERE ARE DISADVANTAGES IN BOTH A VILLAGE AND A TOWN

helyesen: there are disadvantages both in a village and in a town

magyarul: vannak hátrányok, mind falun, mind pedig városon

A célnyelvben a both határozószó az and kötőszóval együtt szerepel a mondatban. Mindkettő egy PP előtt áll, a prepozíciós szerkezetbe viszont nem kerülhet be, mivel nem tartozik hozzá. Nem lehet megállapítani, hogy a tanuló miért követhette el ezt a hibát.

2/b. A tanuló nem irt prepozíciót, nem is volt szükség rá, mivel zéró-prepozíciós szószerkezetet használnak a célnyelvben, viszont a tanuló hibát követett el az egyes PP-k egymáshoz viszonyított sorrendiségével kapcsolatban (2 hiba).

MARGIE EVERY DAY GOES TO SCHOOL

helyesen: Margie goes to school every day

magyarul: Margie minden nap iskolába megy

Az angolban nem kerülhet az ige és az alany közé az every day zéró-prepozíciós szószerkezet, mely a mondatban adjunktumként szerepel, s ezért csak az ige komplementuma után következhet.

A magyar nyelvvel való összevetés során meggyőződhetünk arról, hogy a tanuló a magyar nyelvi interferencia-hatás miatt követte el a hibát.

WHAT DOES TOM'S FATHER DO EVERY SUNDAY HAPPILY ?

helyesen: what does Tom's father do happily every Sunday?

magyarul: mit csinál örömmel Tom apja minden vasárnap?

A célnyelvben az adjunktumként szereplő, a mondatban hátulsó helyzetben levő PP-k sorrendje kötött. Jelen esetben az every Sunday, a cselekvés időpontjára utaló zéró-prepozíciós szó szerkezet szerepel a mondatban, melynek mint időt kifejező adjunktumnak, a módot kifejező adjunktumhoz képest hátulsó helyzetűnek kell lennie. Nem lehet teljes bizonyossággal megállapítani a hibák okát, bár lehetséges, hogy anyanyelvi interferenciáról van szó, hiszen a magyarban a mondat többféleképpen is megformálható. A magyarban állító mondatban már inkább elképzelhető a következő szórend: "minden vasárnap örömmel dolgoztam".

Az eddigiek során a helyesírási és a szintaktikai hibákat tekintettük át. A következő nagy hibacsoport - a szintaktikai hibák után - a lexikai hibák csoportja (161 hiba). Ide azokat a hibákat soroltam, amelyek esetén a tanuló használt ugyan prepozíciót, de nem a megfelelőt választotta ki. A hibákat a helyes célnyelvi kifejezőeszköz alapján csoportosítottam, tehát az alapján, hogy mi lett volna a megfelelő prepozíció.

In

HE POINTED TO THE WRONG WAY

helyesen: he pointed in the wrong direction

magyarul: rossz irányba mutatott

HE POINTED TO THE OPPOSITE DIRECTION

helyesen: he pointed in the opposite direction

magyarul: az ellenkező irányba mutatott

HE SENT THE OLD MAN TO THE OPPOSITE DIRECTION

helyesen: he sent the old man in the opposite direction

magyarul: ellenkező irányba küldte az idős embert

Az előző példákban, a célnyelvben irányt (hová?) kifejező PP van, melyben a direction főnév előtt az angol nyelvben in prepozíciót használnak. A tanuló to prepozíciós szó szerkezetet alkalmazott. Nagyon valószínű, hogy célnyelvi interferencia játszott ebben szerepet: "he pointed to the door", "they sent him to hospital".

DO YOU KNOW THE WOMAN ON THE PHOTO ?

helyesen: do you know the woman in the photo?

magyarul: ismered a fényképen lévő nőt?

JUST LIKE ON THE PHOTO

helyesen: just like in the photo

magyarul: éppen, mint a fényképen

Az előző példákban a célnyelvben az in prepozíciós szó szerkezet használatos. Az első példában ez a PP egy főnévi szó szerkezetben, a második példában pedig a mondatban adjunktumként szereplő PP-én belül - a like prepozíció után -, mint dependens szerepel. Mindkét esetben helyviszony kifejezésére szolgál. A tanuló in prepozíció helyett on prepozíciót használt. Nagyon valószínű, hogy a magyar "fényképen" -en ragos főnévnek a tanuló "interlanguage"-ébe való transzferálásával magyarázható

a hiba megjelenése.

**LIFE OF A TOWN IS MORE COMFORTABLE , THAN THE LIFE OF
A VILLAGE**

helyesen: the life in a town is more comfortable than the
life in a village

magyarul: a városi élet kényelmesebb, mint a falusi

THE BOYS OF THE PLAYGROUND CUT THE GRASS

helyesen: the boys cut the grass in the playground

magyarul: a fiuk a játszótéren fűvet nyírnak

(a fiuk fűvet nyírnak a játszótéren)

A célnyelvben in prepozíciós szószerkezetet használnak a helyviszony kifejezésére. Ez a PP adjunktumként szerepel: az első példában egy főnévi szószerkezeten belül, a másodikban pedig az igéhez kapcsolódva. A tanuló fölöslegesen használta az of prepozíciós szószerkezetet, hiszen jelen esetben nem birtoklásról, hozzátartozásról van szó. Elképzelhető, hogy az "átviteli" szabályok helytelen alkalmazása történt, hiszen sok esetben valóban előfordul, hogy a magyar jelzős szerkezetet a célnyelv of prepozíciós szerkezettel mondja. Valószínű, hogy a magyar birtokos jelzős szerkezet célnyelven történő megformálása (of-szerkezet) is hozzájárult a hiba elkövetéséhez, bár jelen esetben nem birtokos jelzőt alkalmazunk a magyarban.

WE SAW A LOT OF FAMOUS THINGS OF LONDON

helyesen: we saw a lot of famous things in London

magyarul: sok híres dolgot láttunk Londonban

Az angolban in prepozíciós szószerkezet használatos - mely a

mondatban adjunktumként szerepel - a helyviszony kifejezésére. A tanuló az of szerkezetet alkalmazta, s valószínű, hogy birtoklást, hozzátartozást akart vele kifejezni. Valószínűleg a hiba oka elsősorban célnyelvi interferencia.

WE WALKED ON THE OXFORD STREET

helyesen: we walked in Oxford Street

magyarul: az Oxford Street-en sétáltunk

WE WALKED ON THE STREETS

helyesen: we walked in the streets

magyarul: az utcákon sétáltunk

ARE WE ON CRASH ?

helyesen: are we in a crash?

magyarul: zuhanunk? / légikatasztrófa történt?

Az előző három példában a célnyelvben az in prepozíciós szószervezetet használják a cselekvés helyének kifejezésére. A tanuló az in prepozíció helyett on prepozíciót használt. Az első két példában világosan kimutatható a magyar nyelv interferenciája, hiszen a magyarban -on, -en, -ön ragos főnevet használunk, mintegy kifejezve, hogy az utca felületén folyik a cselekvés. A célnyelvben ezzel ellentétben belső helyviszonyról van szó. A harmadik példában megjelenő hiba okát nem tudjuk kimutatni.

SHE'S GOT A PENFRIEND FROM LONDON

helyesen: she's got a penfriend in London

magyarul: van egy levelezőtársa Londonban

A tanuló from prepozíciós szószervezetet használt a célnyelvi

in prepozíciós szószerkezet helyett, mely utóbbi a mondatban helyviszonyra (hol?) utaló adjunktumként szerepel. A magyarban szintén -ban ragos főnevet használunk e belső helyviszony kifejezésére. Valószínű, hogy a tanuló a hibát a "he is from London" célnyelvi szerkezet analógiájára követte el, és a hibázást elősegíthette e mondat anyanyelvi fordítása is: "Londonból való", "londoni".

HE WAS CROSSING IT WITH HIS BOAT

helyesen: he was crossing it in his boat

magyarul: a folyón kelt át csónakjával

I WAS CROSSING WITH MY BOAT ON THE RIVER

helyesen: I was crossing the river in my boat

magyarul: a folyón keltem át csónakkal

A célnyelvben valamely közlekedési eszköz használatának kifejezésére (means) a by prepozíciós szószerkezet alkalmas. Jelen esetben azonban az in prepozíciós szerkezet a megfelelő, hiszen - azon kívül, hogy közlekedési eszközről van szó - a helyviszony kifejezése is fontos, miután a csónak mint viszonyítási pont szerepel. A magyarban ilyen esetben -val, -vel ragos névszót használunk, s egyértelmű, hogy ennek hatására követte el a hibát a tanuló.

SHE DROVE ME HOME ON HER OWN CAR

helyesen: she drove me home in her own car

magyarul: saját kocsijával vitt haza

(saját autóján vitt haza)

BOYS USUALLY COME TO SCHOOL ON OLD CARS

helyesen: boys usually come to school in old cars

magyarul: a fiúk rendszerint régi autókon / autókkal
járnak iskolába

A célnyelv a közlekedési eszköz használatára való utaláskor ugyan by prepozíciós szószerkezetet használ, de - az előző példához hasonlóan - itt is inkább helyjelentésről van szó. A célnyelv térként kezeli a viszonyítási pontot, ugyanakkor jelen tartalmat a magyar nyelv a külső helyviszony jelölésére alkalmas -on ragos főnévvel fejezi ki. Ennek analógiájára követte el a tanuló a hibát.

SHE WILL COME ON SUMMER

helyesen: she will come in summer

magyarul: nyáron fog eljönni

SHE WILL COME ON JUNE

helyesen: she will come in June

magyarul: júniusban érkezik

Az előző két példában a tanuló az in prepozíciós szószerkezet helyett on prepozíciós szerkezetet használt, pedig a célnyelvben a cselekvés idejének kifejezésére in prepozíciót használnak, mivel évszakra, illetve hónapra utaló főnév áll komplementumként a PP-ben. Az első példánál egyértelmű az anyanyelvi interferencia, hiszen a magyarban itt - on ragos főnévvel fejezzük ki az időpontot. A második példánál inkább célnyelvi interferenciára lehet gyanakodni, hiszen a célnyelv használ on prepozíciós szerkezetet is idő kifejezésére, ha a PP-ben lévő

főnév a napra utal ("on Monday").

HUSBANDS SPEND THEIR NIGHTS WITH DRINKING

helyesen: husbands spend their nights in drinking

magyarul: a férjek ivással töltik az estéiket

A célnyelvben az in prepozíciós szószerkezet használatos, mely a cselekvés módjának kifejezésére szolgál. A tanuló in helyett with prepozíciót használt, ami egyértelműen a magyar "eltölti az időt valamivel" analógiájára történt.

THEY EARN THEIR LIVING ON A DECENT WAY

helyesen: they earn their living in a decent way

magyarul: tisztességes úton keresik a kenyerüket

Az angolban az "in a ...way" szerkezet módot kifejező adjunktumként szerepel a mondatban. A tanuló in prepozíció helyett helytelenül on prepozíciót alkalmazott a PP-ben. Bizonyos, hogy ezt a magyar nyelvi kifejezésmód analógiájára tette, hiszen a magyarban az -on ragos főnevet használjuk ("úton") ugyanezen tartalom kifejezésére.

I ARRIVED TO LONDON

helyesen: I arrived in London

magyarul: Londonba érkeztem

A célnyelvben az ige ("arrive") komplementuma az in prepozícióval alkotott PP. A tanuló ehelyett to prepozíciós szerkezetet használt, s valószínű, hogy ezt a célnyelvi szabály helytelen alkalmazása miatt tette. A célnyelvben ugyanis használhatunk to prepozíciós szószerkezetet, ha a cselekvés irányára (hová?) utalunk, pontszerűként kezelve a viszonyítási pontot.

At

YOU CAN SEE PERFORMANCES ONLY IN WEEKENDS

helyesen: you can see performances only at weekends

magyarul: csak hétvégeken lehet előadásokat látni

A célnyelv az időt kifejező adjunktumban valóban használ in prepozíciós szó szerkezetet, de a weekend főnév előtt ez nem megfelelő, itt az at prepozíciót kell használnunk. A tanuló az in prepozíciót valószínűleg, a célnyelvben is használható year, month főnevekkel alkotott prepozíciós szó szerkezetek analógiájára alkalmazta.

THEY LET ME OUT ON WEEKENDS

helyesen: they let me out at weekends

magyarul: hétvégeken engedtek ki

I'D PAINT THE TWO ROOMS ON A WEEKEND

helyesen: I'd paint the two rooms at a weekend

magyarul: egy(ik) hétvégén kifesteném a két szobát

Az előző példákban a cselekvés időpontjának (mikor?) kifejezésére a célnyelv - jelen esetben, a weekend főnév előtt - at prepozíciót használ. A tanuló on prepozíciós szó szerkezetet alkalmazott. Nagyon valószínű, hogy ezt a magyar nyelv interferenciájának hatására tette, hiszen a magyar az időt jelen esetben a hétvége főnév -en ragos alakjával fejezi ki.

MARGIE HAS TO GO TO SCHOOL IN THE SAME TIME

helyesen: Margie has to go to school at the same time

magyarul: Margie-nek ugyanabban az időben kell iskolába mennie

IN THIS TIME HE RUN AWAY

helyesen: at that time he ran away

magyarul: akkor elfutott

IN THAT MOMENT I DIDN'T REMEMBER IT

helyesen: at that moment I didn't remember it

magyarul: abban a pillanatban nem jutott eszembe

A célnyelvben a cselekvés időpontjának kifejezésére olyan PP-t használnak, amelyben a that time, that moment, the same time főnévi szószerkezetek előtt at prepozíciót találunk. A tanuló "interlanguage"-ében in prepozíciót használt, amely minden bizonnyal anyanyelvi interferencia-hatásra történhetett, hiszen a magyarban az idő és pillanat főnevekhez, idő kifejezésére -ban, -ben rag járul.

SHE WENT TO SCHOOL ON THE SAME TIME

helyesen: she went to school at the same time

magyarul: ugyanabban az időben ment iskolába

Az előző három példa közül az elsőben ugyanez a PP szerepelt a célnyelvben, ám jelen esetben a diák on prepozíciós szószerkezetet használt. Nem tudjuk megmondani, hogy miért követhette el ezt a hibát.

IN THE AEROPORT WAITED ME MY PENFRIEND

helyesen: my penfriend waited for me at the airport

magyarul: a repülőtéren várt rám a barátom

IN THE AIRPORT A CALM VOICE SPEAK ...

helyesen: at the airport a calm voice said ...

magyarul: a repülőtéren egy hűvös hang azt mondta ...

IN THE AIRPORT I GOT A LUGGAGE TICKET

helyesen: at the airport I got a luggage ticket

magyarul: a repülőtéren kaptam egy poggyászcédulát

A célnyelvben az utóbbi három példában a helyviszony (hol?) kifejezésére adjunktumként szereplő at prepozíciós szószerkezet található. A tárgyat (airport), melyhez a cselekvés helyét viszonyítjuk, pontként kezeljük. A tanuló in prepozíciót használt, s ezt valószínűleg a célnyelvi "in the house", "in the building" analógiájára tette, mivel ő a repülőtér épületére gondolhatott, tehát a viszonyítási pontot térszerűként fogta fel.

THEY HAVE TO LEARN A LOT NOT ONLY IN THE SCHOOL

helyesen: they have to learn a lot not only at school

magyarul: nemcsak az iskolában kell sokat tanulniuk

A tanuló in prepozíciós szószerkezetet használt a helyviszony (hol?) kifejezésére, a célnyelvben azonban jelen esetben - mivel nem az iskola épületéről, mint térről, hanem az iskoláról, mint rendeltetésszerűen használt intézményről van szó - at prepozíciós szószerkezet szerepel. A magyarban ebben az esetben -ban, -ben ragos névszót találunk, s ennek - valamint a célnyelvi "in the house" PP-nek - hatására követhette el a diák a hibát.

THE PLANE FLEW IN A HIGHT OF 8000 METRES

helyesen: the plane flew at a height of 8000 metres

magyarul: a repülőgép 8000 méter magasan / magasságban repült

THE PLANE FLEW OF A HIGHT OF 8000 METRES

helyesen: the plane flew at a height of 8000 metres

magyarul: a repülőgép 8000 méter magasan / magasságban repült

A célnyelvi at prepozíciós szószerkezet helyett - mely mértéket kifejező adjunktumként szerepel a mondatban - a tanulók "inter-language"-ükben in, illetve of prepozíciós szószerkezetet használtak. A magyarban a melléknév -n ragos alakja, valamint a magasság főnév -ban ragos alakja szerepelhet, s valószínű, hogy az első példában ez utóbbi hatására irt a tanuló in prepozíciót. A második példában elkövetett hibára nem tudunk meggyőző magyarázatot adni.

WE ARRIVED TO THE VILLAGE AT NIGHT

helyesen: we arrived at the village at night

magyarul: éjszaka érkeztünk a faluba

SHE ARRIVED TO SCHOOL

helyesen: she arrived at school

magyarul: megérkezett az iskolába

WE ARRIVED TO THE LONDON AIRPORT

helyesen: we arrived at London airport

magyarul: megérkeztünk a londoni repülőtérre

HE ARRIVED TO THE MAN AND ASKED

helyesen: he came up to the man and asked

magyarul: a férfihez ért / érkezett, és azt kérdezte

A célnyelvben az arrive ige komplementuma az at prepozíciós szerkezet. Az at prepozíció helyett a tanuló to prepozíciót használt, valószínűleg a célnyelvi (hová?) irány kifejezésére szolgáló to prepozíciós szerkezet analógiájára, mely esetben a

tárgyat, melyhez a cselekvés irányát viszonyítjuk, pontszerűként kezeljük.

WOULD YOU BE SURPRISED ON HIS BEING LATE ?

helyesen: would you be surprised at his being late?

magyarul: meglepődnél azon, ha késne?

WOULD YOU BE SURPRISED WITH HIS BEING LATE ?

helyesen: would you be surprised at his being late?

magyarul: meglepődnél azon, ha késne?

A célnyelvben a be surprised után komplementumként az at prepozíciós szó szerkezet áll. Az első példában a tanuló ehelyett on prepozíciós szó szerkezetet használt, amely a magyar -on, -en, -ön ragos névszó egy-az-egybeni átvitele az "interlanguage"-be. A második példában a diák által használt with prepozíciós szó szerkezet megjelenésére nem tudunk magyarázatot adni. Elképzelhető, hogy valamilyen célnyelvi analógiára követte el a hibát.

WHO DID HE SHOOT ON ?

helyesen: who did he shoot at?

magyarul: kire lőtt rá?

A tanuló on prepozíciós szó szerkezetet használt a mondatban, holott a célnyelvben a shoot ige komplementuma az at prepozíciós szó szerkezet. A magyar nyelvben e tartalom kifejezésére -ra, -re ragos névszót használunk, melynek hatása egyértelműen megmutatkozik a diák "interlanguage"-ében.

To

HAVE WE GOT IN NEW YORK ?

helyesen: have we got to New York?

magyarul: megérkeztünk New Yorkba? / New Yorkba értünk?

A célnyelvben a get ige után a to prepozíciós szószerkezetet használjuk "megérkezni valahová" értelemben. A magyarban kétféle esetragos főnevet is használhatunk: -ba, -be ("Londonba") és -ra, -re ("Budapestre") határozóragos névszói alakokat. Jelen esetben a magyar "New Yorkba" analógiájára használhatott a tanuló in prepozíciós szószerkezetet.

YOU HAVE TO GO IN THE TOWN

helyesen: you have to go to the town

magyarul: a városba kell menned

IF YOU WANT TO GO IN THE TOWN

helyesen: if you want to go to the town

magyarul: ha a városba akarsz menni

YOU HAVE TO HAVE YOURSELF TAKEN IN THE TOWN

helyesen: you have to be taken to the town

magyarul: be kell, hogy vigyenek a városba

YOU CAN GO IN A DISCO

helyesen: you can go to a disco

magyarul: elmehetsz egy diszkóba

WE GO IN BED

helyesen: we went to bed

magyarul: lefeküdtünk

HE TOOK HIM IN THE PRISON

helyesen: he took him to prison

magyarul: bevitte a börtönbe

Az előző példákban a célnyelvben to prepozíciós szószerkezetet használnak, mely az ige irányt (hová?) kifejező, prepozíciós szó szerkezetű komplementumaként szerepel. A diák in prepozíciót használt "interlanguage"-ében. Ezt a magyar kifejezésmód analógiájára tette, ugyanis a magyarban az előző példákban -ba, -be ragos névszót használunk.

IN MY MIND HE LEFT SCHOOL BECAUSE ...

helyesen: to my mind, he left school because ...

magyarul: szerintem azért hagyta abba a tanulást / (azért hagyta ott az iskolát), mert ...

A célnyelvben alkalmazott diszjunktumot - mely a beszélőnek a mondat tartalmához való viszonyulását fejezi ki - to prepozíciós szószerkezet testesíti meg. A tanuló a to helyett in prepozíciót használt. Nem tudjuk pontosan, hogy mi volt a hiba oka. Elképzelhető, hogy az "in my opinion" szerkezet analógiájára követte el a hibát.

TWO TICKETS WERE SENT FOR MY FRIEND

helyesen: two tickets were sent to my friend

magyarul: két jegyet küldtek a barátomnak

I COULDN'T WRITE FOR YOU

helyesen: I couldn't write to you

magyarul: nem tudtam írni neked

LEISURE MEANS FOR THE MAN OF TODAY SOME FINE HOURS

helyesen: leisure means some fine hours to the man of today

magyarul: a szabadidő a ma emberének néhány kellemes órát jelent

Az első két példában a célnyelvben to prepozíciós szószerkezetet használnak a recipiens kifejezésére. A harmadik példában pedig a to prepozíciós szószerkezet a mean ige komplementumaként szerepel. A tanuló to helyett for prepozíciót használt. A magyar nyelvben az előző tartalom kifejezésére -nak, -nek ragos névszót - mely részeshatározóként szerepel a mondatban - alkalmazunk. Ugyanez a határozó (-nak, nek ragos névszó) azonban alkalmas arra a személyre való utalásra is, akinek a javára, részére, vagy kárára történik a cselekvés. Ez utóbbi esetben az angol for prepozíciós szerkezetet használna. A tanuló a magyar -nak, -nek ragos névszó jelentését nem bontja fel az angolnak megfelelően. A hiba oka egyrészt az anyanyelvi interferenciában keresendő (hiszen a magyar -nak -nek ragos névszóval kifejezett részeshatározóhoz, magyar anyanyelvű diák számára, közelebb áll a for prepozíciós szerkezet), másrészt viszont célnyelvi interferencia érvényesül, melynek oka a két célnyelvi jelentésváltozat (to és for prepozíciós szerkezet) hasonlatossága.

IT'S OPEN FOR CHILDREN

helyesen: it's open to children

magyarul: nyitva áll gyerekek számára

Az előző példákhoz hasonlóan a to prepozíciós szószerkezet használatos az open melléknév után, mint komplementum. A tanuló itt is for prepozíciós szószerkezetet használt, az előbbi példáknál leirt anyanyelvi és célnyelvi interferencia miatt.

IT WAS A MONUMENT FOR LORD NELSON

helyesen: it was a monument to Lord Nelson

magyarul: Lord Nelson emlékműve volt az

A célnyelvben a monument főnév után to prepozíciós szószerkezetet használnak, mely a főnév komplementumaként szerepel, s azt fejezi ki, hogy kinek a tiszteletére állították ezt az emlékművet. A tanuló által használt for prepozíciós szószerkezet azért nem megfelelő itt, mert nem Nelson javára, számára átadott emlékműről van szó. A célnyelvi for prepozíciós szerkezetek analógiájára követhette el a tanuló a hibát, melyhez hozzájárul a magyar nyelv -nak, -nek ragjának ketté nem bontott értelmű használata.

I WENT INTO THE SHOP ALONE

helyesen: I went to the shop alone

magyarul: egyedül mentem a boltba

YOU HAVE TO HAVE YOURSELF TAKEN INTO THE HOSPITAL

helyesen: you have to be taken to hospital

magyarul: kórházba kell, hogy vigyenek

Mindkét példában a célnyelvben to prepozíciós szószerkezet használatos a cselekvés irányának (hová?) kifejezésére, s mindkét esetben pontszerűként kezelik a viszonyítási pontot. A tanuló "interlanguage"-ében into prepozíciós szószerkezetet alkalmazott, mégpedig egyértelműen a magyar "boltba", "kórházba" analógiájára, ugyanis a magyarban - e példákban - belső helyviszonyt fejezünk ki.

MY JOURNEY OF LONDON

helyesen: my journey to London

magyarul: utazásom Londonba, (londoni utam)

A célnyelvben az NP-ben szereplő to London prepozíciós szószer-

kezet a cselekvés irányának (hová?) kifejezésére szolgál, a viszonyítási pontot (London) pontszerűként kezelik. Semmiképpen sem lehet itt szó birtoklásról, hozzátartozásról, bár a tanuló "interlanguage"-ében of prepozíciós szószerkezetet alkalmazott. Ismerhet több olyan of prepozíciós szószerkezetet, melyeket a magyar nyelvben jelzős szószerkezettel fejezünk ki ("a man of ability"), és esetleg ezek analógiájára követhette el a hibát.

IT WAS A MONUMENT OF LORD NELSON

helyesen: it was a monument to Lord Nelson

magyarul: az Lord Nelson emlékműve volt

A célnyelvi to prepozíciós szószerkezet helyett, mely kifejezi azt a személyt, akinek emléket állítottak, a tanuló az of prepozíciós szószerkezetet használta, mely a főnévi szerkezetben, annak komplementumaként hozzátartozást, birtoklást fejezne ki. A tanuló hibázásának az a magyarázata, hogy az anyanyelvben ezt a tartalmat birtokos jelzős szerkezettel fejezzük ki.

TO GET MARRIED WITH A GOOD-LOOKING BOY

helyesen: to get married to a good-looking boy

magyarul: feleségül menni egy jóképű fiuhoz

(összeházasodni egy jóképű fiuval)

A célnyelvben a get married igei szerkezet komplementuma a to prepozícióval alkotott szószerkezet. A tanuló "interlanguage"-ében with prepozíciós szószerkezetet használt. A hiba oka az anyanyelvi interferencia-hatás lehet, hiszen a magyarban a feleségül megy szerkezet után ugyan -hoz, -hez, -höz ragos névszó kerül vonzatként, de az összeházasodni ige után már

-val, -vel ragos névszót kell tennünk.

For

I WILL LEAVE TO ENGLAND

helyesen: I will leave for England

magyarul: elutazom Angliába

I LEFT TO LONDON

helyesen: I left for London

magyarul: Londonba utaztam

I WILL LEAVE INTO ENGLAND

helyesen: I will leave for England

magyarul: elutazom Angliába

I WILL LEAVE FROM ENGLAND

helyesen: I will leave for England

magyarul: elutazom Angliába

A célnyelvben a leave prepozíciós ige, mely for prepozíciós szerkezetű komplementumot igényel annak kifejezésére, hogy a cselekvés hová irányul. Az első két példában a tanulók to prepozíciós szerkezetet használtak, nagyon valószínű, hogy a célnyelvi "he went to London" analógiájára, mely utóbbi esetben egy pontszerűként kezelt viszonyítási pont irányába történt a mozgás. A harmadik példában a tanuló a for helyett into prepozíciót használt, mely kifejezésmód egy-az-egyben megfelel a magyar nyelvben alkalmazott -ba, -be ragos főnévvel kifejezett, belső helyviszony esetében az irányra utaló határozónak.

Az utolsó példában nem világos a hiba oka. Elképzelhető, hogy a from és for prepozíciók hasonlósága miatti célnyelvi interferenciáról van szó.

I DON'T CARE OF DETECTIVE STORIES

helyesen: I don't care for detective stories

magyarul: nem szeretem a detektív-történeteket

I DON'T CARE OF BEER

helyesen: I don't care for beer

magyarul: nem szeretem a sört

A célnyelvben a care ige utáni for prepozíciós szószerkezet használatos komplementumként. A tanuló a for helyett az of prepozíciót alkalmazta, valószínűleg a célnyelvi "take care of" analógiájára, mely szerkezetben az ige + főnév szókapcsolat komplementuma az of prepozíciós szerkezet.

WHEN YOU LOOK AFTER A GOOD JOB

helyesen: when you look for a good job

magyarul: amikor jó állást keresel

A tanuló after prepozíciót használt "interlanguage"-ében, holott a célnyelvben az ige komplementumaként a for prepozíciós szószerkezet szerepel. A magyar nyelvben ugyan az "állást keres" szerkezetet használjuk, ahol a főnév -t ragot kap, létezik viszont egy másik kifejezésmód is, az "állás / munka után néz", s nagyon valószínű, hogy ennek analógiájára követte el a diák a hibát. A célnyelvi "look after" (utánanéz, gondoz) analógiájára is használhatta az after prepozíciót.

WHAT IS ZALAEGERSZEG FAMOUS ABOUT ?

helyesen: what is Zalaegerszeg famous for?

magyarul: miről híres Zalaegerszeg?

A célnyelvben olyan melléknevet találunk, melynek komplementumát for prepozíciós szószerkezet testesíti meg. A tanuló ehelyett about prepozíciós szerkezetet használt, mely egy-az-egybeni "transzfere" a magyar híres melléknév vonzatának (-ról, -ről ragos névszó).

SHE RESERVED A ROOM TO ME

helyesen: she reserved a room for me

magyarul: szobát foglalt nekem / számomra

YOU MUST COOK TO YOURSELF

helyesen: you must cook for yourself

magyarul: főznöd kell magadnak

A két példában a célnyelvben for prepozíciós szószerkezet szükséges, mely a mondatban adjunktumként szerepel, és arra a személyre utal, akinek javára, számára történik a cselekvés. A tanuló a to prepozíciót használta a for helyett, mivel a magyarban e két célnyelvi prepozíció jelentéskülönbsége nem kifejezett. Ez a diák a for prepozíciót valószínűleg csak akkor használná, ha a mondatban kifejezetten a "számomra" alak szerepelne. A célnyelvben szereplő két prepozíció jelentésbeli hasonlósága is közrejátszik a hiba elkövetésében.

WE HAVEN'T HAD SUCH A RAINY OCTOBER SINCE YEARS

helyesen: we haven't had such a rainy October for years

magyarul: évek óta nem volt ilyen esős októberünk

SHE HAS BEEN AT HOME SINCE THREE DAYS

helyesen: she has been at home for three days

magyarul: három napja otthon van, (három nap óta otthon van)

A célnyelvben használatos for prepozíciós szó szerkezet a cselekvés időtartamára utal, azt fejezi ki, hogy a beszéd pillanatához viszonyítva mennyi ideje tart a cselekvés. Ezzel szemben a tanuló által alkalmazott since prepozíciós szó szerkezet azt az időpontot fejezi ki, amelytől kezdve a cselekvés mostanáig tart. A magyar nyelvben birtokos ragos főnév fejezi ki a cselekvés időtartamát ("három napja"), az óta névutós szerkezet pedig egyrészt utalhat a cselekvés időtartamára (a célnyelvben for): "évek óta"; másrészt pedig utalhat a kezdő pontra is (a célnyelvben since): "1970 óta". Az óta névutó ilyen kettős értelmű használata miatt, az anyanyelv interferencia-hatására követte el a tanuló a hibát.

Of

IF YOU GO EAST OFF THE CITY

helyesen: if you go east of the City

magyarul: ha a Belvárostól keletre még

IF YOU GO EAST TO THE CITY

helyesen: if you go east of the City

magyarul: ha a Belvárostól keletre még

IF YOU GO EAST FROM THE CITY

helyesen: if you go east of the City

magyarul: ha a Belvárostól keletre még

A célnyelvben az előző példákban a go east szerkezet után - melyben az east irányt (hová?) kifejező határozószóként szerepel - of prepozíciós szószerkezetet használunk annak a viszonyítási pontnak a kifejezésére, amelyhez képest keleti ez az irány. A magyarban a -tól, -től ragos névszót használjuk ennek kifejezésére. Az első példában a tanuló - valószínűleg a célnyelvi hasonlóság hatására - keveri az of és off prepozíciókat. A következő példában elkövetett hiba nem magyarázható meg a kontrasztív összevetés alapján, itt esetleg arról lehet szó, hogy a magyar "a Belvárostól keletre" szerkezetben lévő -re ragot tette az east szó után, hogy így fejezze ki a cselekvés irányát (hová?) a célnyelvi szabály - pontszerűként kezelt viszonyítási pont - helytelen alkalmazásával. Csak feltételezem, hogy a magyar nyelv interferencia-hatásáról lehet szó. Az utolsó példában a tanuló from prepozíciós szószerkezetet használt, mely talán a magyarban alkalmazott rag ("a Belvárostól") hatására történt. A célnyelvi from prepozíciós szerkezet is gyakran használatos irány kifejezésére (honnét?), ha a viszonyítási pontot pontszerűként kezelik.

I SAW THE TOMBS OFF CHAUCER AND KIPLING

helyesen: I saw the tombs of Chaucer and Kipling

magyarul: láttam Chaucer és Kipling sirját

A célnyelvben birtoklást, hozzátartozást kifejező of prepozíciós szószerkezetre van szükség. A tanuló az of helyett off prepozíciót használt. Valószínűleg hangzásbeli, illetve írásbeli hasonlóságuk miatt keveri össze ezt a két prepozíciót.

SHE OFTEN THINKS ON THE GOOD OLD DAYS

helyesen: she often thinks of the good old days

magyarul: gyakran gondol a régi szép napokra

THE THINKING ON THE WEEKEND IS A RELAXING FEELING FOR ME

helyesen: thinking of the weekend is a relaxing feeling for me

magyarul: kellemes / pihentető, ha a hétvégére gondolok

A célnyelvben szükséges of prepozíciós szószerkezet helyett, mely a think ige komplementumaként azt a dolgot fejezi ki, amire gondoltunk, a tanuló az anyanyelvben a gondol ige után használatos vonzatot, a -re ragos főnevet transzferálta "interlanguage"-ébe.

HE WAS THE CLEVEREST ONE FROM THEM

helyesen: he was the cleverest of them

magyarul: ő volt a legokosabb közülük

A célnyelvben felsőfoku összehasonlításnál a melléknév felsőfoka után használhatunk of prepozíciós szerkezetet azokra a személyekre utalva, akik az összehasonlítás alapjául szolgáltak. A diák from prepozíciós szerkezetet használt ehelyett, valószínűleg a magyar közülük, belőlük (például: "választ belőlük") használatának analógiájára. A diák egyenértékűnek vehette a belőlük és közülük formákat.

I WERE AFRAID ABOUT THAT

helyesen: I was afraid of that

magyarul: félttem attól

A célnyelvben az afraid melléknév prepozíciós komplementumot vehet fel, amelyben az of prepozíció szerepel, nem pedig az

about, melyet a tanuló alkalmazott "interlanguage"-ében.

Elképzelhető, hogy a hasonló tartalom kifejezésére szolgáló worry ige prepozíciós komplementuma befolyásolta a tanulót a prepozíció-választásban ("don't worry about it").

THEY CONSIST OFF TWO OR MORE LANES

helyesen: they consist of two or more lanes

magyarul: kettő vagy három sávosak / (sávból állnak)

A tanuló az off prepozíciót használta a célnyelvben szükséges of helyett, amely az angolban a consist ige után lévő komplementumban szereplő prepozíció. Nagyon valószínű, hogy olyan hibáról van szó, mely előfordulását a célnyelvi of és off prepozíciók közötti írásbeli és kiejtésbeli hasonlóság idézte elő.

THE OTHERS WERE ON THE SAME OPINION

helyesen: the others were of the same opinion

magyarul: a többiek ugyanazon a véleményen voltak

A célnyelvben a be of (an opinion) szerkezettel valakinek valamiféle vélekedését fejezhetjük ki. A tanuló az of helyett on prepozíciót alkalmazott, mely által alkotott PP egy-az-egyben megfelel a magyar nyelvben használatos "valamilyen véleményen van" szerkezetben lévő -en ragos főnévnek.

I TOOK SOME PHOTO ABOUT BEEFEATERS

helyesen: I took some photos of the Beefeaters

magyarul: készítettem néhány fényképet a "Beefeater"-ekről

Az angolban a take ige olyan tárgyias igeiként szerepel ebben a mondatban, melynek prepozíciós szerkezetű komplementumában of prepozíciót használunk annak kifejezésére, hogy kiről készült

a fénykép, kit fényképeztünk le. A tanuló ehelyett about prepozíciós szerkezetet alkalmazott, amely egy-az-egyben megfelel a magyar -ról, -ről ragos névszónak.

On

I SAW IT IN TV

helyesen: I saw it on TV

magyarul: láttam a TV-ben

A célnyelvben figuratív értelemben használatos, helyet kifejező adjunktum szerepel, melyben on prepozíció található. A tanuló ehelyett "interlanguage"-ében in prepozíciós szószerkezetet alkalmazott. A magyarban jelen esetben -ben ragos főnév szerepel, s ezt "vitte át" a tanuló az "interlanguage"-be.

I CARRIED OUT THE FURNITURE IN FRIDAY EVENING

helyesen: I carried out the furniture on Friday evening

magyarul: pénteken este kihordtam a butorokat

A tanuló helytelenül in prepozíciós szerkezetet használ, holott a célnyelvben az on prepozíciós szószerkezetet találhatjuk a cselekvés időpontjának kifejezésére. A tanuló valószínűleg a célnyelvi "in the evening" analógiájára követte el a hibát, s nem vette figyelembe, hogy az evening szó előtt található Friday főnév miatt már nem az in, hanem az on prepozíciót kellene használnia.

AT WEEKDAYS

helyesen: on weekdays

magyarul: hétköznapokon

A célnyelvben a cselekvés időpontjának kifejezésére, a napra utaló főnév előtt az on prepozíciót alkalmazzák. A magyar

nyelvben ugyanez a szabály van érvényben. Nagyon erős célnyelvi interferencia-hatásnak kellett ahhoz érvényesülni, hogy a tanuló a magyar nyelvi hasonló kifejezésmód ellenére at prepozíciót használjon. Valószínű, hogy a célnyelvi "at weekends" szerkezet analógiájára, illetve az időt kifejező egyéb at prepozíciós szószervezetek ("at night / noon") hatására követte el a hibát.

HIS FATHER WENT TO SPAIN FOR BUSINESS

helyesen: his father went to Spain on business

magyarul: apja üzleti ügyben ment Spanyolországba

A célnyelvi on prepozíciós szószervezet, mely jelen esetben adjunktumként szerepel a mondatban, azt fejezi ki, hogy a cselekvés valamilyen egyéb tevékenységgel kapcsolatban történt. A tanuló a for prepozíciós szószervezetet alkalmazta. Valószínűleg a célnyelvi interferenciája játszott közre ebben, hiszen a for prepozíciós szerkezet használatos a cselekvés céljának kifejezésére is ("he read for pleasure").

THEY LIVE FROM 'DOLE-MONEY'

helyesen: they live on 'dole-money'

magyarul: segélyből élnek

THEY CAN LIVE FROM IT

helyesen: they can live on it

magyarul: megélnek belőle

A célnyelvben a live ige után on prepozíciós szerkezet szerepel, mely "eredetet" fejez ki, azt, hogy mi biztosította a megélhetést. Ehelyett a tanuló a from prepozíciót - a magyar

("megél valamiből") -ből, -ből ragos alakok hatására - alkalmazta.

YOU GO TO THE WEEKEND TRIP

helyesen: you go on a weekend trip

magyarul: hétvégi kirándulásra megy

A célnyelvben a go ige on prepozíciós komplementuma arra utal, hogy a cselekvés valamely, a PP-ben lévő főnévi szószerkezet által kifejezett tevékenységgel kapcsolatosan történik. A tanuló to prepozíciós szószerkezetet használt, s ezt valószínűleg a célnyelvi irányt (hová?) kifejező prepozíciós szószerkezetek ("we went to the station") analógiájára tette.

I'D LIKE TO LIGHT TO YOUR GOOD QUALITIES

helyesen: I'd like to throw light on your good qualities

magyarul: szeretnék rávilágítani jó tulajdonságaidra

A célnyelvben a throw ige + light főnév - ez utóbbi az ige tárgyi komplementuma - szókapcsolat után az igei szerkezet on prepozíciós komplementuma áll. A tanuló elhelyett to prepozíciós szószerkezetet alkalmazott, valószínűleg főleg a célnyelvi, irányt (hová?) kifejező prepozíciós szerkezetek hatására. Hozzájárulhatott a hiba elkövetéséhez a magyar -ra, -re ragos névszónak a célnyelvi to prepozíciós szerkezettel való összefüggésbe hozása is.

I'M NOT TERRIBLY KEEN OF IT

helyesen: I'm not terribly keen on it

magyarul: nem nagyon lelkesedem érte

A célnyelvben a keen melléknév után on prepozíciós szószerkezetet használnak annak kifejezésére, hogy mi váltja ki a lel-

kesedést. A diák ehelyett of prepozíciós szerkezetet használt. Nem tudjuk pontosan megmondani, hogy mi ennek az oka, valószínűleg valamely más, célnyelvi komplementum analógiájára választotta az of prepozíciót ("aware of").

WE SAW A BUILDING IN FIRE

helyesen: we saw a building on fire

magyarul: láttunk egy lángokban álló épületet

A célnyelvben jelen esetben használatos on prepozíciós szó szerkezet az NP-n belül adjunktumként szerepel, s a főnév által kifejezett tárgy ("building") állapotára utal. A magyarban "a lángokban ban álló" határozós szerkezetben a főnév -ban ragos alakja szerepel. Valószínűleg ennek hatására követte el a diák a hibát.

By

I HAD FLOWN ON PLAIN

helyesen: I flew by plane / air

magyarul: repülön / repülővel utaztam

A tanuló on prepozíciós szó szerkezetet használt a célnyelvben adjunktumként szereplő by prepozíciós szó szerkezet helyett, mely azt fejezi ki, hogy a cselekvő milyen közlekedési eszközt használt. A magyarban a közlekedési eszköz használatának kifejezésekor a közlekedési eszközt kifejező főnév -on, -en, -ön ragot is kaphat. Ezt transzferálta "interlanguage"-ébe a tanuló.

TO DO IT WITH SOMEBODY ELSE

helyesen: to have it done by somebody else

magyarul: valaki mással elvégeztetni

IF I HAD DONE IT WITH SOMEONE ELSE

helyesen: if I had it done by someone else

magyarul: ha valaki mással végeztetném el

A célnyelvben műveltetés kifejezésekor utalhatunk arra a személyre, akivel a cselekvést el akarjuk végeztetni, s ilyenkor a by prepozíciós szószerkezetet használjuk az általunk végeztetett cselekvés ágensének kifejezésére. A tanuló - a műveltetésnél a magyar nyelvben ugyanezen tartalom kifejezésére szolgáló -val, -vel ragos főnév analógiájára - "interlanguage"-ében a with prepozíciós szószerkezetet alkalmazta, s így hibát követett el.

THE TOWN AIR IS RATHER POLLUTED FROM THE FACTORIES

helyesen: the town air is rather polluted by the factories

magyarul: a városi levegőt elég szennyezik a gyárak

A célnyelvben a mondatban olyan, by prepozíciós szószerkezet által kifejezett adjunktumot találunk, amely a cselekvés ágensére utal. A célnyelv azt is ki tudná fejezni, hogy mi az, ami ténylegesen szennyez (például viz: "pollute with water"), illetve, hogy honnét származik ez a szennyező dolog ("water from the factories"), de a from prepozíciós szerkezet jelen esetben helytelen. A magyarban a "szennyezett valamitől" is főleg arra az anyagra utal, ami szennyez valamit, nem pedig arra a személyre, aki ezt a cselekvést végrehajtja. Helytelen gondolatmenetből származó hibát találunk a tanuló "interlanguage"-ében, hiszen annak ellenére, hogy azt kellett volna kifejeznie, hogy ki szennyez, ő a szennyezés irányát (honnét?) fejezte ki, mely

itt helytelenül alkalmazott szerkezet. Valószínűleg három dolgot kevert össze: szennyez valaki, valamivel és valahonnét, s a "szennyezett valamitől" analógiájára használta a from prepozíciót.

Above

WE HAD HARDLY GOT ABOUT THE CLOUDS

helyesen: we had hardly got above the clouds

magyarul: alighogy a felhők fölé kerültünk

A célnyelvben az irány (hová?) kifejezésére szolgáló above prepozíciós szó szerkezetet találjuk, mely az ige komplementumaként szerepel. A tanuló az about prepozíciót alkalmazta az above helyett, valószínűleg azért, mert a célnyelvben ez a két prepozíció írásban és hangzásban nagyon hasonlít egymáshoz.

From

AFTER THE CHEMIST'S I WENT HOME

helyesen: from the chemist's I went home

magyarul: a gyógyszerertárból hazamentem

A tanuló helytelenül alkalmazza az after prepozíciós szó szerkezetet, hiszen jelen esetben nem a cselekvés idejét kifejező prepozíciós szerkezetre van szükség. A célnyelvben from prepozíciós szó szerkezetet használnak, mely adjunktumként szerepel a mondatban, és a cselekvés irányára (honnét?) utal. Nem tudhatjuk, hogy a tanuló miért követte el ezt a hibát, de el-

képzeltet, hogy az olyan magyar időhatározók helytelen analógiájára, mint a "munka után", "vacsora után" szerkezetek.

FOR CHILDREN AT THE AGE OF 8 TO THE AGE OF 13

helyesen: for children from 8 to 13

magyarul: 8-13 éves gyerekek számára

A célnyelvben a komplementumként szereplő for prepozíciós szó-szerkezetben függő tagként olyan főnévi szó-szerkezetet találunk, melynek prepozíciós szerkezetű adjunktuma van. Ez a főnév által kifejezett személyek életkorára utal, mégpedig egy bizonyos életkorból kiinduló és egy bizonyos életkorig tartó időszakra. A tanuló a from prepozíció helyett at prepozíciót használt, valószínűleg a célnyelvi "at the age of 8" szerkezet analógiájára, mely azonban azt az életkort fejezi ki, amikor a cselekvés történik, tehát időpontra utal.

IT'S VERY DIFFICULT TO CHOOSE OF THEM

helyesen: it's very difficult to choose from them

magyarul: nehéz választani közülük /belőlük

A célnyelvben a from prepozíciós szó-szerkezet - a choose ige után - azokra a tárgyakra utal, amelyekből (amelyek közül) választhatunk. A tanuló az of szerkezetet használta, mely hibára nehéz magyarázatot találni. Csak feltételezés, hogy esetleg a choice főnév után használható of szerkezet analógiájára követhette el a hibát a diák: "there is a large choice of hats" ("kalap**ból** nagy a választék"). A magyar for-

ditás alapján úgy vélhette, hogy az itteni -ból ragos névszó ugyanolyan szerkesztésmódot igényel, mint a "választ valamiből" szerkezet.

THE ROOM IS FREE FOR DAMP

helyesen: the room is free from /of damp

magyarul: a szoba nem nyirkos

A célnyelvben a free melléknév komplementumaként szerepelhet from prepozíciós szószerkezet, amely valaminek a hiányára utal, arra, hogy mitől mentes valami. A tanuló for prepozíciós szerkezetet használt "interlanguage"-ében. Nagyon valószínű, hogy ezt a két célnyelvi prepozíció (for és from) közötti hasonlatosság hatására tette.

About

NEVER COMPLAIN AT DRAUGHTS

helyesen: never complain about draughts

magyarul: soha ne panaszkodj a huzatra

A célnyelvben az ige about prepozíciós szerkezetű komplementumot vehet fel, mely azt fejezi ki, hogy mi miatt panaszkodik valaki, mivel kapcsolatos a panasz. A tanuló ehelyett at prepozíciós szószerkezetet használt, de hogy miért, arra nem lehet magyarázatot találni.

HE WROTE LOTS OF THINGS FOR YOUR EDUCATION

helyesen: I wrote lots of things about your education

magyarul: sok dolgot irtam a műveltségéről

A célnyelvben az about prepozíciós szószerkezet a mondatban adjunktumként szerepel, s arra a témára utal, melyről az írás szól. A tanuló for prepozíciós szószerkezetet használt, ami itt nem megfelelő. Nem tudjuk megmagyarázni a hiba okát.

HE WAS MAD OVER GIRLS

helyesen: he was mad about girls

magyarul: bolondult a lányokért

Az angolban alkalmazott about prepozíciós szószerkezet helyett - mely a mad melléknév komplementumaként szerepel - a tanuló az over prepozíciós szószerkezetet használta. A kontrasztív összevetések alapján nem lehet kideríteni, hogy mi okozhatta ezt a hibát.

Like

THESE PEOPLE LOOK OUT AS A BUFFOON

helyesen: these people look like buffoons

magyarul: ezek az emberek úgy néznek ki, mint a bohócok

THEY CAN'T COGITATE SO, AS A PUNK

helyesen: they can't cogitate like a punk

magyarul: nem tudnak úgy gondolkodni, mint egy "punk"

Az előző két példánál, a célnyelvben a like prepozíciós szószerkezetet használják egyrészt a cselekvés módjának kifejezésére - melyben hasonlító értelmezés van jelen - másrészt pedig hasonlatosság kifejezésére ("look like").

E prepozíciós szószerkezet helyett a tanulók as prepozíciós szerkezetet alkalmaztak, mely az angolban azonosságok összehasonlításakor arra a személyre utal, akihez hasonlítunk valakit. A hiba elkövetésében közrejátszott a célnyelvi szabály helytelen alkalmazása, valamint az, hogy az angolul tanuló magyar anyanyelvű diáknak az as prepozíció használata nehézséget jelent, mivel a mint kötőszó többféle értelemben használható a magyar nyelvben.

With

IT WAS WRITTEN BY DICKENS IN THIS PEN

helyesen: it was written by Dickens with this pen

magyarul: Dickens ezzel a tollal írta

A célnyelvben a with prepozíciós szószerkezet a mondatban olyan adjunktumként szerepel, mely a cselekvés során használt eszközre utal. A tanuló az in prepozíciós szerkezetet alkalmazta. Nagyon valószínű, hogy a "write in ink" célnyelvi szerkezet analógiájára követte el a hibát.

Round

MARY TOOK ME THE TOUR OF LONDON

helyesen: Mary took me on a tour round London

magyarul: Mary elvitt egy londoni városnézésre

THERE WAS THE END THE TOUR OF LONDON

helyesen: it was the end of the tour round London

magyarul: vége volt a londoni városnézésnek

A célnyelvben round prepozíciós szerkezetet használnak, mely adjunktumként szerepel a mondatban, és helyviszony kifejezésére

szolgál. A tanuló of prepozíciós szó szerkezetet használt, valószínűleg valamely célnyelvi szerkezet analógiájára, lehetséges, hogy a "man of ability" típusú szerkezetek hatására, ahol az of szerkezet tulajdonság jelölésére alkalmas, s talán ezen szerkezet magyarra fordítása és a "londoni városnézés" jelzős szerkezet között von párhuzamot.

In front of

BEFORE THE HOME OF THE ENGLISH QUEEN

helyesen: in front of the Queen's home

magyarul: a királynő otthona előtt

THEY ARE GATHERING BEFORE THE BUILDING

helyesen: they are gathering in front of the building

magyarul: az épület előtt gyülekeznek

A tanuló before prepozíciós szerkezetet használt a mondatban, holott az angolban ezt a szerkezetet a cselekvés idejének kifejezésére használják, itt pedig az in front of prepozíciós szó szerkezetre lenne szükség, mely a mondatban helyet kifejező adjunktumként szerepel, s a cselekvés helyére (hol?) utal. Valószínű, hogy a hibát azért követte el a diák, mert a magyarban az előtt névutó időre és helyre is egyaránt vonatkozik, s a tanuló nem tett különbséget a két eltérő prepozíciós jelentés között. A célnyelvi "before eight o'clock" szerkezet felidézése is hozzájárulhatott a hiba elkövetéséhez.

Since

HE HASN'T BEEN VERY CHEERFUL BEFORE THE ACCIDENT

helyesen: he hasn't been very cheerful since the accident

magyarul: a baleset óta nem nagyon vidám

A since prepozíciós szerkezet a célnyelvben időviszony kifejezésére szolgál, arra az időpontra utal, amelytől kezdve a cselekvés jelen pillanatig is tart. A tanuló elhelyezett before prepozíciós szószerkezetet használt. Nem tudjuk megmagyarázni, hogy a hibát miért követhette el a diák.

Till

THE PERIODS LAST AT FOUR O'CLOCK

helyesen: the periods last till four o'clock

magyarul: az órák négy óráig tartanak

A célnyelvben a till prepozíciós szószerkezet arra az időpontra utal, ameddig a cselekvés folyamatban van. A tanuló által alkalmazott at prepozíciós szerkezet helytelen, mivel az a cselekvés időpontját (mikor?) jelöli. Nem tudjuk megmondani, hogy mi válthatta ki ezt a hibát.

Onto

I PUT SOME NEWSPRINTS TO THE FLOOR

helyesen: I put some newspapers onto the floor

magyarul: néhány ujságot tettem a padlóra

A célnyelvben használatos onto prepozíciós szerkezet helyett - mely a cselekvés irányának (hová?) kifejezésére szolgál - a tanuló to prepozíciós szerkezetet alkalmazott, mely szintén irányt jelöl, de ez utóbbi esetben a viszonyítási pontot pontszerűként kezeljük, míg a célnyelvben síkszerűként. Valószínűleg a célnyelvi szabály helytelen alkalmazása váltotta ki a hibát.

In spite of

AGAINST THESE THINGS, I CAN'T LOOK AT HER WITHOUT PRIDE

helyesen: in spite of these things, I can't look at her
without pride

magyarul: ezen dolgok ellenére, nem tudok büszkeség nélkül
nézni rá

A célnyelvben az in spite of komplex prepozícióval alkotott szó szerkezet áll, mely "megengedés" kifejezésére szolgál, s azt fejezzük ki vele, hogy valami megtörténik még akkor is, ha egyéb körülmények ellene szólnak. A magyarban a "valaminek ellenére" szerkezetet használjuk ilyen értelemben. A tanuló against prepozíciós szó szerkezetet alkalmazott, s ennek oka talán az, hogy a magyarban nagy a hasonlóság az ellen / szemben névutó ("against") és az ellenére névutó között, és ugyanez a jelentésbeli hasonlóság megtalálható a célnyelvben az against és az in spite of között is.

Into

WE GOT IN THE JAGUAR

helyesen: we got into the Jaguar

magyarul: beszálltunk a Jaguárba

A célnyelvben into prepozíciós szó szerkezet áll az ige után, irányt (hová?) kifejező komplementumként. A tanuló ehelyett in prepozíciós szerkezetet használt, amely általában a cselekvés helyére (hol?) utal. Valószínűleg a két célnyelvi prepozíció hasonlatossága okozta a hibát.

Along

I SAW A MAN GOING TO THAT PATH

helyesen: I saw a man going along that path

magyarul: láttam egy férfit, amint ment azon az ösvényen
A célnyelvben az along prepozíciós szószerkezet arra a tárgyra
utal, amelynek mentén, amivel párhuzamosan történt a mozgás.
A tanuló a to prepozíciós szószerkezetet alkalmazta. Az össze-
vetések során nem derült ki, hogy mi okozhatta a hibát.

A hibák között 23 olyan hibát találtam, amelyek a par-
tikulával kapcsolatosak.

1./ Fölöslegesen használt partikulát a tanuló 12 esetben.

HE RETURNED BACK TO THE OTHERS

helyesen: he returned to the others

magyarul: visszatért a többiekhez

A célnyelvben nem használnak partikulát az ige után,
hiszen a return"visszatérést"fejez ki, mely ige után a
tanuló feleslegesen használta a "vissza" jelentésű par-
tikulát. A magyar visszatér ige igekötőjének hatására
követte el a tanuló a hibát.

I DECIDED TO PAINT OUT OUR FLAT

helyesen: I decided to paint our flat

magyarul: elhatároztam, hogy kifestem a lakásunkat

A tanuló feleslegesen használt out partikulát az ige
után, hiszen arra a célnyelvben nincs szükség. A ma-
gyarban lévő kifesteni ige igekötőjét transzferálta
az "interlanguage"-be, s az ige után helyezte el.

I WENT OUT TO THE DEPARTURE LOUNGE

helyesen: I went to the departure lounge

magyarul: átmentem az indulási oldalra

(kimentem az indulási oldalra)

A tanuló "interlanguage"-ében out partikulát alkalmaz, holott a célnyelvben az igének csak egy komplementuma van, a to prepozíciós szerkezet, amely a cselekvés irányát (hová?) fejezi ki. Magyarul is ritkábban mondunk ilyen konstrukciót ("kimentem a kertbe"), melynek ige-kötőjét transzferálhatta partikulaként a diák. A hibát a "Tom went out" célnyelvi szerkesztésmód analógiájára is elkövethette.

THEY ARE POLLUTING IN OUR ENVIRONMENT

helyesen: they are polluting our environment

magyarul: beszennyezik környezetünket

A célnyelvben a pollute igének csak tárgyi komplementuma van, partikulára nincs szükség jelen tartalom kifejezéséhez. Így azt a tanuló feleslegesen alkalmazta, s ezt valószínűleg az anyanyelv interferenciája idézte elő. A magyar nyelvben e tartalom kifejezésére be- igekötős ige-t használunk, melynek az into lenne a megfelelője az angolban, de partikulaként csak az in szerepelhet. Ezt írta a tanuló, s ebben a célnyelv interferencia-hatása is érvényesülhetett.

2./ A tanuló 9 esetben használt nem megfelelő partikulát.

THE CHEMIST WILL MAKE OUT THE PRESCRIPTION

helyesen: the chemist will make up the prescription

magyarul: a gyógyszerész össze fogja állítani az orvos-ságot

A célnyelvben az up partikulát használjuk az ige után komplementumként, de az igenek van egy tárgyi komplementuma is. A diák az out partikulát alkalmazta, és ezt valószínűleg mindkét nyelv interferencia-hatására tette, ugyanis az angolban szerepel a make out szerkezet, melynek a magyarban a kiállít / ir (például receptet) ige felel meg.

3./ A tanulók 2 olyan hibát követtek el, mely a partikula mondatbani helyzetével kapcsolatos.

THEY SHOULD BRING UP THEM

helyesen: they should bring them up

magyarul: fel kellene nevelniük őket

I HAD TO THROW AWAY THEM

helyesen: I had to throw them away

magyarul: el kellett dobnom őket

A célnyelvben a throw tárgyas igeinek partikulás komplementuma is lehet, s ilyenkor kétféle szórendet alkalmazhatunk. Abban az esetben azonban, ha a tárgyi komplementum személyes névmással kifejezett, csakis a VP + Obj + PP (partikula) szerkezet a megfelelő. A tanuló valószínűleg a másik szerkezet (VP + PP + Obj) hatására követte el a hibát.

IV. EREDMÉNYEK, KÖVETKEZTETÉSEK

A vizsgált 466 hibából 439 bizonyult fontosnak a tanulmány szempontjából. Ezek közül 416 hiba prepozíciót tartalmazó szó szerkezettel, 23 pedig partikulával kapcsolatos. A fennmaradó 27 hiba nem kimondottan prepozíciós, vagy partikulával kapcsolatos hiba, hanem olyan, ahol a PP-en belüli főnévi szó szerkezetet szerkesztették meg helytelenül a tanulók.

A prepozíciókkal kapcsolatos hibák a leggyakoribbak, s ez egyrészt azt mutatja, hogy a diákoknak sokkal nagyobb problémát okoz a prepozíciók használata, mint a partikuláké; másrészt viszont arra enged következtetni, hogy a tanulók valószínűleg nagyon kevés partikulás ígét ismernek.

A prepozíciós hibák elemzése során kimutatható, hogy leggyakoribbak a szintaktikai hibák (246 hiba), s ezeken belül pedig azok, melyek magának a prepozíciónak a használatával kapcsolatosak (206 hiba). A tanulók nem használtak prepozíciót - vagy helyette más szót használtak - 127 esetben, pedig arra szintaktikailag feltétlenül szükség lett volna. Feleslegesen használtak prepozíciót, mivel arra a mondatban nem volt szükség - illetve nem prepozícióra volt szükség - 79 esetben. A tanulók a prepozíciós szerkezetek mondatbeli pozíciójával kapcsolatosan 28 szórendi hibát követtek el. A PP-n belüli NP helytelen megválasztásával, illetve kihagyásával kapcsolatban 11 esetben történt hibázás. Egy hiba pedig abból fakadt, hogy a

prepozíció és komplementuma közé felesleges szó került.

A szintaktikai hibák után, gyakoriság szempontjából, a lexikai hibák következnek, szám szerint 161 hiba. Ezek elkövetésekor a tanulók használtak ugyan prepozíciót, de nem a megfelelőt választották ki. Helyesírási hibák csak szórványosan bukkantak fel, számuk mindössze 9. Morfológiai hiba nem fordult elő.

A szintaktikai és lexikai hibákat alapul véve, elmondhatjuk, hogy a legtöbb hiba a to prepozícióval kapcsolatosan fordult elő (65). Ezt követte az in (58), at (50), for (41), of (40), on (28), with (12), about (11), after (11) és a from (9) prepozíció.

Ha nemcsak a célnyelvi prepozíciókat vesszük figyelembe, hanem azokat is, melyeket - lexikai hibák esetén - a tanulók "interlanguage"-ükben a helyes prepozíciók helyett alkalmaztak, akkor pontosabb képet kapunk arról, hogy mely prepozíciók okoznak legtöbb gondot a tanulóknak, melyek használatával kapcsolatban merülnek fel problémák. Ezen felmérés alapján is a to prepozíciót kell kiemelnünk, mely használata a legtöbb gondot okozza (97 hiba). Ezt követi az in (87), on (60), of (55), at (54), for (49), with (21), about (17), from (16) és az after (13) prepozíció. Amint látjuk, a két gyakorisági felmérés körülbelül ugyanazt a sorrendet mutatja, bár némely esetben van eltérés. Mivel azonban ez utóbbi gyakorisági sor ad teljesebb képet arról, hogy mely prepozícióval kapcsolatban hibáztak a tanulók, a továbbiakban ebben a sorrendben fogjuk tárgyalni a prepozíciós hibákat.

A leggyakrabban a to prepozíció alkalmazása okozott gondot a tanulóknak. To prepozícióval kapcsolatos hibákat leggyakrabban akkor követték el a tanulók, amikor a PP az ige komplementumaként szolgált a mondatban. Ilyen esetben egyrészt az anyanyelv interferenciája idézte elő a hibát, másrészt pedig célnyelvi interferencia-hatás érvényesült, illetve mindkettő hatása elképzelhető volt. Az anyanyelvi interferencia-hatás főleg a listen, show, help, enclose, go, mean, get married igei szószerkezetek után következő komplementumokkal kapcsolatban merült fel. Mindkét nyelv interferenciája főleg a send, give, board igékkel alkalmazott prepozíciós szószerkezetekkel kapcsolatban figyelhető meg, illetve főleg magyar nyelvi analógia játszott közre a tényleges recipiensre való utaláskor; valamint megfigyelhető volt a magyar -ba, -be ragos névszó interferencia-hatása is ("boltba megy"). Az anyanyelv befolyása érvényesül a get ige után álló komplementum használatakor is ("get to the station", "get to New York").

A következő prepozíció, mely használata leggyakrabban hibázást okozott, az in prepozíció. A célnyelv alapján összeállított értékelés szerint a tanulók 58 esetben alkalmazták helytelenül - vagy hagyták ki - ezt a prepozíciót. A helytelen alkalmazás elsősorban olyankor történt, mikor az in prepozíciós szószerkezet az ige komplementumaként szerepelt, s a célnyelv interferenciája játszott közre a hiba elkövetésében. Leggyakrabban az arrive, point és run igék után következő in PP-vel kifejezett komplementumok okoztak gondot a tanulóknak ("I arrived in London", "he pointed in the wrong direction"). A magyar nyelv analógiájára elkövetett hibák száma azt mutatja, hogy az

igéhez kapcsolódó, adjunktumként szereplő in prepozíciós szó-szerkezetek komoly gondot okoznak a diákoknak. Nagyon gyakran transzferálják a tanulók "interlanguage"-ükbe a magyar esetragokat. Ez főleg hely- és időviszony kifejezésénél figyelhető meg ("in the streets", "in her car", "in summer"), de előfordul módot kifejező adjunktum használatakor is ("in a decent way"). Ha az in prepozíciós szó-szerkezet ige mellett adjunktumként szerepel, célnyelvi interferenciával is számolnunk kell. Ilyen jellegű hibázás általában akkor fordult elő, ha a célnyelv zéró-prepozíciós szerkezetet használt ("this evening"), s a diák mégis alkalmazott prepozíciót. Több olyan hibát követtek el a tanulók, melyeket mindkét nyelv interferencia-hatása előidézhette ("the life in a town", "in the photo"), bár ez utóbbi példában főleg a magyar nyelv hatására követték el a hibát.

A következő prepozíció, mely a legtöbb hibát váltotta ki, az on prepozíció (28 hiba). A tanulók, az on prepozícióval kapcsolatban, főleg olyan esetben hibáztak, amikor az általa alkotott PP az ige adjunktumaként szerepelt. E hibákat az esetek nagy többségében az anyanyelvi interferencia hatására követték el ("on Friday evening", "on another day", "in summer", "in the street"). Az ige komplementumaként szereplő on prepozíciós szó-szerkezet használata helyett a célnyelv, illetve az anyanyelv hatására is több ízben alkalmaztak más prepozíciót a tanulók ("go on a weekend trip", "live on sg").

A következő prepozíció, mely szintén sok problémát okozott a diákoknak, az of prepozíció. Az of prepozíció főleg olyan esetben okoz a tanulóknak gondot, mikor egy főnév után

komplementumként szolgáló PP-ben szerepel. Főleg az anyanyelv interferenciájával magyarázható, hogy sok esetben akkor is használnak a tanulók of szerkezetet, amikor egyáltalán nem erre lenne szükség ("painting the room", "what size shoes"). Némely esetben azonban szintén a magyar nyelv analógiájára hagyják ki az of prepozíciót, holott arra feltétlenül szükség lenne ("20 pieces of gold", "hundreds of years ago"). Az ige - illetve melléknév - komplementumaként szereplő of prepozíciós szószervezetet a tanulók gyakran helyettesítették más prepozícióval alkotott szerkezettel ("think of", "afraid of").

A következő prepozíció, melyet nagyon gyakran hibásan alkalmaztak a tanulók, az at prepozíció. Az at prepozícióval kapcsolatosan főleg az ige adjunktumaként szereplő PP okozott gondot a tanulóknak. Sok esetben a magyar nyelv analógiájára követtek el ilyenkor hibát. Nagyon gyakori az on prepozíciónak az at prepozíció helyett való használata időre való utaláskor ("at weekends"). A célnyelvi interferencia játszott közre abban, hogy a tanulók sokszor az in prepozíciót használták az at helyett ("at the airport"). Az ige komplementumaként szereplő at prepozíciós szószervezet sok problémát okozott a tanulóknak. Több esetben - célnyelvi analógiára - kihagyták az at prepozíciót ("arrive at school"), máskor pedig - szintén a célnyelv interferenciája miatt - to prepozíciót alkalmaztak. A surprised komplementumaként nagyon sok esetben használtak más (on) prepozíciót ("be surprised at"), amely hibát az anyanyelv interferencia-hatására követték el a tanulók.

A következő prepozíció, mellyel kapcsolatban szintén elég gyakran követtek el hibát a tanulók, a for prepozíció (41

hiba). Elsősorban az ige komplementumaként szereplő for prepozíciós szószerkezet okozott gondot a diákoknak, s a célnyelvi és anyanyelvi interferencia csaknem egyforma mértékben érvényesült ez esetben. A tanulók gyakran kihagyták a for prepozíciót a wait, ask igék prepozíciós szerkezetű komplementumából. Ezeket a hibákat az anyanyelv interferencia-hatására követték el. A célnyelvi interferencia játszott viszont szerepet abban, hogy a leave és care igék után más prepozícióval alkotott PP-t használtak a diákok.

A with prepozícióval kapcsolatosan 12 hibát követtek el a tanulók, mely hibák főleg anyanyelvi interferencia - vagy mindkét nyelv interferenciájának - hatására jöttek létre. A legtöbb ilyen hiba az ige után komplementumként szereplő PP-vel kapcsolatos ("provide sy with eggs").

Az about prepozíció alkalmazásakor - vagy kihagyásakor - 11 hiba merült fel. Ezek olyan prepozíciós szerkezetek, melyek az ige után komplementumként szerepelnek. A velük kapcsolatos hibázásban mindkét nyelv interferenciája közrejátzott.

Az after prepozíció is sok hibát idézett elő (11), főleg az ige mellett adjunktumként szolgáló PP-ben főtagként szerepelve. A tanulók gyakran használtak after prepozíciós szerkezetet a then határozószó helyett.

A from prepozíció alkalmazásával kapcsolatban viszonylag kevés hiba merült fel, mindössze 9. Ezeket főleg célnyelvi interferencia idézte elő ("choose from sg", "free from damp").

A többi prepozícióval kapcsolatban csak szórványos hibajelenségeket észlelhettünk. Általában véve elmondhatjuk, hogy az ezekkel kapcsolatos hibák nem rendszeresen jelennek meg,

és sok esetben ugyan nem találunk a hiba előfordulására magyarázatot (7), mégis leggyakrabban valamilyen magyar szerkezet analógiájára követik el a tanulók (11), vagy a célnyelv interferencia-hatása érvényesül (6), illetve mindkét nyelvé (3).

A szórendi hibákat vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a 28 hibából 23-at anyanyelvi interferencia idézett elő, mely esetben a PP-nek más mondatrészhez viszonyított pozíciója, illetve a PP-k relatív pozíciója nem volt megfelelő. A PP-ben lévő komplementum helytelen megválasztása főleg célnyelvi, ritkábban anyanyelvi interferenciának tulajdonítható.

A partikulákkal kapcsolatos hibák közül az out, illetve back partikula helytelen használatát figyelhetjük meg. A hibázás kiváltó oka a legtöbb esetben anyanyelvi interferencia (9), illetve mindkét nyelv hatása (9) volt. Némely esetben a partikula mondatbeli elhelyezése volt nem megfelelő.

Összegezve:

Az összes hiba (439) közül, a helyesírási hibákat (9) nem számítva, elsődlegesen magyar nyelvi interferencia érvényesült 182 esetben, 104 esetben pedig célnyelvi interferencia-hatás. 105 esetben mindkét nyelv befolyásával számolnunk kellett, amelyből 39 esetben főleg a magyar nyelv analógiájára követett el a tanuló hibát. Elmondhatjuk tehát, hogy a tanulók "interlanguage"-ére rendkívül nagy hatással van az anyanyelv.

Tulajdonképpen az anyanyelvi interferencia - az előbbiek alapján - 221 esetben érvényesült, az angol nyelvi 104 esetben, mindkét nyelvi (egyformán) pedig 66 esetben; 39 hibával kapcsolatban pedig nem tudtuk megmondani, hogy mi válthatta ki azokat.

Mindezekből következik, hogy az anyanyelv - nemcsak a cél-nyelv és a magyar nyelv eltéréseiből adódóan, hanem anyanyelvi hasonlóságok miatt is - rendkívül nagy befolyással van a tanulók "interlanguage"-ére. Éppen ezért a tanárnak fel kell hívnia a diákok figyelmét azokra az eltérésekre - melyeket már az előbbiek során áttekintettünk -, illetve célnyelvi és anyanyelvi hasonlóságokra, melyek károsan befolyásolnák a tanulók nyelvi megnyilatkozásait.

I R O D A L O M J E G Y Z É K

- Antal,L.: A hatodik mondatrész. Magyar Nyelv. 1984.
- Antal,L.: Hány esete van a magyar főnévnek ? Magyar Nyelv, 1960.
- Antal,L.: A jelentés világa. Magvető Kiadó, Budapest, 1978.
- Antal,L.: Megjegyzések a határozó közkeletű definíciójáról.
Magyar Nyelv, 1983.
- Balázs,J.: Kontrasztivitás, interferencia és nyelvművelés.
Magyar Nyelvőr, 1975.
- Bán,E.: Az idegennyelv-oktatás új törekvései és az anyanyelvi
nevelés. Magyar Nyelvőr, 1982.
- Bánhidi, Z.: Studies in English and Hungarian Contrastive
Linguistics. (Eds.L.Dezső and W.Nemser) Akadémia
Kiadó, Budapest, 1980.
- Benczédi,J.-Fábián,P.-Rácz,E.-Velcsov,M.: A mai magyar nyelv.
Tankönyvkiadó,Budapest,1976.
- Berrár,J.: A magyar esetrendszer vizsgálati módjairól.Magyar
Nyelv,1963.
- Corder,P.: Error Analysis,Interlanguage and Second Language
Acquisition. (in Valerie Kinsella: Language Teaching
and Linguistics.Surveys.Cambridge,University Press,1978.
- Corder,P.: Introducing Applied Linguistics.Penguin Books,1979.
- Csapó,J.: Kálmán Keresztes: Hungarian Postpositions vs. English
Prepositions: a Contrastive Study. Magyar Nyelvőr,1978.
- Ebnetter,T.: Angewandte Linguistik.Eine Einführung.Wilhelm
Fink Verlag,München,1976.
- Fries,Ch.: Teaching and Learning English as a Foreign Language.
Ann Arbor,Michigan Press,1945.

- Ginter, K.: A magyar - angol összevető nyelvészeti munkálatok eredményei. Magyar Nyelvőr, 1978.
- Grétsy, L.: A szótévesztés lélektanáról. Magyar Nyelv, 1964.
- Hell, Gy.: Kontrasztív nyelvészeti konferencia Pécsen. Magyar Nyelvőr, 1972.
- Hill, L.A.: Prepositions and Adverbial Particles. Oxford University Press, London, 1968.
- Hornby, A.S.: Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English. Oxford University Press, London, 1974.
- Huddleston, R.: Introduction to the Grammar of English. Cambridge University Press, Cambridge, 1984.
- Hutás, R.M.: A - rá igekötős igék kötött bővitménye. Magyar Nyelv, 1978.
- Joanics, Gy.: A -nek névrag. Magyar Nyelvőr, 1873.
- Juhász, J.: Elmélet és gyakorlat a nyelvek szinkrón egybevetésében. Magyar Nyelv, 1975.
- Kenesei, I.: A magyar - angol kontrasztív munkálatok kiadványai. Magyar Nyelv, 1976.
- Kenesei, I.: Working Papers of the Hungarian - English Contrastive Linguistics Project. Acta Linguistica, Akadémia Kiadó, Budapest, 1979.
- Kontra, M. - Thomas, H.: Readings in Applied Linguistics for Teachers of English. Tankönyvkiadó, Budapest, 1988.
- Könnye, N.: A névragok és névutók használata. Magyar Nyelvőr, 1883.

- Lado, R.: Linguistic Across Cultures. Applied Linguistics for Language Teachers. Ann Arbor, The University of Michigan Press, 1978.
- Leech, G. - Svartvik, J.: A Communicative Grammar of English . Longman, London, 1980.
- Nyomárkay, I.: A -ban, -ben ragos határozó. Magyar Nyelv, 1978.
- Pete, I.: A magyar esetek sorrendje és elnevezésük. Magyar Nyelv, 1978.
- Quirk, R. - Greenbaum, S.: A University Grammar of English. Longman, 1980.
- Ridout, R. - Waldo Clarke, D.: A Reference Book of English. The MacMillian Press Limited, London, 1979.
- Selinker, L.: Interlanguage. IRAL, Vol. 10. 1972.
- Szabó, G.: Nyelvi rendszer és nyelvtörténet helyhatározóink körében. Magyar Nyelv, 1972.
- Szépe, Gy.: Az alkalmazott nyelvészet ügye. Magyar Nyelv, 1971.
- Szerdahegyi, I.: Alkalmazott nyelvészeti alapfogalmak. Tankönyvkiadó, Budapest, 1989.
- Ullmann, S.: Semantics. An Introduction to the Science of Meaning. Basil Blackwell, Oxford, 1972.
- Viszkovics, K. Sz.: A "pragma-lingvisztika" és a "didaktolingvisztika" elnevezésekről. V. J. Z. 1981.